

Ива Бајковић
СО И МОРЕ

Ива Бајковић

СО И МОРЕ

2021.

<i>Издавач</i>	ЈУ Народна Библиотека Будве, Жртава фашизма 56, Будва
<i>За издавача</i>	Мила Баљевић
<i>Главни и одговорни уредник</i>	Мила Баљевић
<i>Уредник издања и лектура</i>	Станка Станојевић
<i>Рецензија</i>	Желидраг Никчевић
<i>Поговор</i>	Владимир Добросављевић
<i>Рјешење корица</i>	Баћко Милачић
<i>Фотографије</i>	Евгенија Јовановић
<i>Припрема за штампу</i>	Александар Петровић
<i>Штампа</i>	Ободско слово, Подгорица
<i>Тираж</i>	300 примјерака

Садржај

О ИВИ, БАЈКОВИТОЈ	7	Човек без земље	78
Уместо увода	9	Часовници	80
У МРЕЖИ	11	Када ме питају:	
Нови почетак за нас двоје	13	Зашто волим Србе?	82
Књижевно вече	15	Цртица са Цетиња	84
Библиотека Будве	21	О Исланду и ЕУ	85
Бабина камелија	25	Када купујем у Лаковићу	86
Татин брод	29	И купих нектарину...	87
Ходали смо боси	32	Када ми недостајеш	89
Баки	35	У песми	90
Граде мој	37	Пун ми је нос	91
Ива и плажа	40	Један сасвим озбиљан текст -	
Како направити добар		Да ли се Црна Гора одрекла	
колач са јабукама?	44	туризма?	93
Мизофонија	46	КОЛУМНЕ ИЗ	
Дугме	47	МОНИТОРА	97
Корона дневник првог		Муке родитељске	99
закључавања	49	Тетке	102
Ритам Београда	55	Безглутенска дијета	105
Јонин бршљан 🍀	56	Синхронизитет	108
Васкрсла игуманија у петак	58	Аналгетици за под главу	111
Цртица о Шћепану Малом	61	Тата	114
О писању и инспирацији	62	Љубав у доба Facebooka	117
Заспи мајчин сине	64	Хвала!	120
О Преверу и јесени	65	О киши, стриповима	
Месец у подне	66	и чему од шљива	123
40 година после	67	Супа и резанци	126
О вештици и пророчанству	69	Вратио се Брско	130
Крадљивица успомена	71	Фудбалска лекција	133
Дечија игра	72	Деда и Нана	136
Наше нове комшије	74	Криза средњих година	139
Бесани у Будви	76	Планински изазов	142

Грађани	145	Живио нам Стрико	199
Херцег Нови	148	Операција Златна рибица	202
Лотос	151	Дневник једне Иве	205
In ajncer We Trust	154	Добар дан, изволите	208
Муке са троном	157	Бањица	211
Life is a Beach	160	Soul searching	214
ОТО	163	Walk on the Wild Side	217
Coffea из рода Rubiaceae	166	Стрес	220
Људска рука (о поплавама које су задесиле Србију те 2014.)	169	Битанге и Принцезе	223
Кинолози и модели	172	ПРИЧЕ	227
О ружама, нектару и љубави	175	Девојчица и речи	229
Тај блажени укус хмеља	178	Очи пуне мора	235
Терор младости	181	Опрост	238
Сакуре	184	ИВА ИЛИ О ЈЕСЕНИ	
Шта се крчка у туђем тигању	187	ГЕНЕРАЦИЈЕ X	255
Плата у полуткама	190	О ауторки	259
Parlez - vous Francais?	193		
Не режемо кобасицу у градском превозу	196		

О ИВИ, БАЈКОВИТОЈ

Ко би рекао да ћу једног дана зажалити што нисам читао „Монитор“! Па ево, куцнуо и тај час, стигле и до мене колумне Иве Бајковић, прикупљене њежном али одлучном руком ове чудне путнице кроз црногорске онлајн лавиринте и беспућа.

Она каже: мисли ухваћене у дигиталну мрежу и онда преточене у цјелину, непретенциозне, несавршене... Да, али баш зато топле и јогунасте, крхке, слободне, племените... И мудре на веома специфичан начин: свједочанство да понекад најважније и најдирљивије ствари кажемо узгред, у магновењу, без обавезе књижевног уљепшавања.

Данас већина људи – шаљу ми много рукописа, у доба изолације и више него раније – пише стидљиво, извјештачено, снебивајући се. И најчешће о свему осим о ономе што их реално брине и мучи. Такво писање клизи по површини – чак не ни литературе, него некаквог безличног, бездушног маркетинга. Понекад је то занатски солидно и оштроумно, али стварног додира са животом нема, нема драгоцјене и болне аутентичности. А људи живе усамљени, са страхом од сиромаштва и смрти, разочарани, непотребни...

Ива Бајковић пише друкчије. Храбрије. Из непосредне близине. Из самог срца егзистенције. О породици, одрастању и љубави, о незаборавним дружењима и растанцима. О Београду, Подгорици и Будви, о заносима младости и сивилу свакодневице, о борби да се остане достојанствен и онда кад би човјек најрадије горко опсовао. О нади да нас ни у овом премреженом хаосу још није сасвим напустила слобода говорења истине.

И зато се њено писмо прима као стисак пријатељске руке, као нешто блиско, топло, саучесничко. Све остало можеш оставити на обали или у хотелу, кад се враћаш са одмора: прочитао и заборавио! А Ивине биљешке су ту, посматрају нас својим радосним и радозналим очима, обраћају нам се језиком који чак и на интернету улива обично људско повјерење. Не крију своје слабости, не плаше се да признају поразе и заблуде – али настављају да запиткују, да воле и да вјерују.

Не знам ко је то рекао, Ахматова или Цветајева, свеједно. Ја нисам љекар, ја сам бол! Мени се чини да је „непретенциозни” рукопис Иве Бајковић у најближој родбинској вези са овом врстом поетске и људске солидарности.

Желидраг Никчевић

УМЕСТО УВОДА

Волети Будву никада није био лак посао. Када сам овде одрастала, то је било мало приморско место са једва 6000 становника и без икаквих садржаја током дугих и кишних зима.

Када сам се вратила други пут, већ је увелико трајао први талас бетонизације, број становништва се увећао али се и нешто стидљиво почело дешавати током зиме, мада не и довољно.

Мој трећи повратак након 15 година ме довео у једну потпуно другачију Будву. Она данас има око 20 000 становника, изграђена је до непрепознатљивости али не побоље, садржаја има и зими и лети - ако изузмемо један заиста мртав период од средине јануара до средине фебруара, али искрено - ја и поред свега наведеног заиста волим овај град. И током свих 15 година одсуства, једина жеља ми је била да се вратим мору.

Иако је све мање кућа са великим двориштима у којима су по правилу била засађена стабла мандарина и поморанџи, иако се све теже осећа мирис соли и мора ако окренете леђа пучини и хоризонту, ја је и даље волим.

И даље у Будви препознајем стазе мог ушушканог детињства, па иако се губе, мењају, кривудају - постоје. Макар уклесане у мапи мога срца коју се трудим да сачувам од заборава. Ту је негде, и увек ме подсећа на то да је љубав једини одговор на све оно ружно што нас окружује. Само ако умемо да гледамо.

Октобар 2018. године

У мрежи

НОВИ ПОЧЕТАК ЗА НАС ДВОЈЕ

– Да ли си спаковала мој пуњач? - чујем питање из друге собе.

– Јесааам! - одговарам, и последњи пут проверавам да ли сам искључила шпорет, фрижидер, заврнула све славине.

То је то размишљам у себи, и узимам опет кутије које сам претходних дана споро пунила. Као да ми је тег од милион тона пао на ноге и на душу. Мислила сам да ће ми селидба лакше пасти, али није. Није лако прећи четрдесету и почињати наново све.

Одуговлачила сам до последњег тренутка, а онда сам ипак морала да кренем са слагањем претходних живота у картонске кутије одвајајући важно од неважног. И није лако. Сваки предмет, па чак и обична виљушка има своју причу, подсетник на тренутак када сам је први пут узела у руке. Виљушка је из сервиса моје тетке, који је путовао дуго до мене. И када је напokon стигао - још дуже је стајао у ћошку чекајући прилику да угледа светлост дана приликом једног назови породичног окупљања када сам схватила да имам безнадежно мало есцаја у фиоци.

Или отварач за вино купљен једне зимске ноћи, када је било важно поделити то пиће и када је изгледало да живот може бити лепши.

И тек када сам унела последњу кутију, затворила гепек схватила сам да је једно поглавље готово и да смо кренули у „ново свитање”.

To be continued...

КЊИЖЕВНО ВЕЧЕ

Прошло је више од годину дана од тренутка када сам последњи пут пожелела да изађем. Иначе, под изласком у Будви сматрам књижевно вече, отварање изложбе или неки сличан догађај са сврхом након којег се са пријатељима и познаницима задржиш на чашици разговора и чашици ко зна чега.

Бесрамна смена са позиције главног и одговорног уредника локалне телевизије коју су ми приредиле коалиционе колеге из Демократа, пандемија, сва она дешавања око Закона о слободи вјероисповијести, дешавања испред Општине, лето проведено у сенци полицијских пендрека и сузаваца, опет корона, константна беспарица, све то је утицало да се повучем и изолијем у свет омеђен апликацијама преко којих сам комуницирала са људима, гледала филмове, читала, учила немачки језик.

Није мени било доасдно у тим чамотним сатима, нити је усамљеност падала тешко. Нимало теже од сталне издаје, забадања ножа у леђа, дискредитације од стране оних за које нисам веровала да ће тако нешто урадити.

Али такав ми је ваљда усуд. Немам право да се жалим. Када се осврнем уназад, немам за чиме да жалим. Моја лична разочарања и тиха патња због њих не могу да се мере са страдањима која је мој народ претрпео у ближој и даљој прошлости, увек на ивици, увек на граници, увек непожељни. И заиста, ко сам ја онда да цмиздрим зато што је Господ био више него милостив према мени дозвољавајући ми да прођем кроз сва та искушења да бих на крају била бољи човек, ако сам уопште успела то да постанем?

Почела сам да излазим мало по мало. Бојажљиво. Прво захваљујући мојим кумама, да свратим да ошишам пса, да прошетамо, да седнемо и попијемо пиће. Ко није био у фази када данима није имао снаге да изађе из куће, да занемари личну хигијену и изглед – не зна о чему говорим. И не може му бити јасно. Јер забога, то захтева тако мало труда. Нормалном човеку да. Мени не.

Психијатри завршавају факултете и добијају звања због људи попут мене. Зарађују новац. Било би ружно да моја врста депресивних нестане. Замисли колико заправо људи ми хранимо? Цео ланац зависи од тога да будемо што јаднији и што мизернији.

Нисам ни приметила када је тај јад и јед из мене ишчилео, али сам постепено постајала лакша у души и у ногама. Можда би ми процес прошао незапажено да није једноставно цело моје биће почело да дише другачије. И док сам размишљала о томе како нам у тренуцима најдубљег очајања због усамљености Господ тихо на пут наведе тачно оне људе који су нам у том процесу залечења потребни, осванула је на Facebookу најава догађаја.

Народна библиотека Будве вас позива на промоцију књиге Тање Вујовић „Улица слободе”.

Тању сам имала прилике да упознам пре пар година на чувеној коти у Буљарици код никада прежаљеног лудака и можда јединог аутентичног љевичара којег сам икада срела – Блажа Давидовића. Иако се Блажом нисам често виђала, ни чула – ипак је био неко ко ме често опомињао да пишем.

„Пиши што више Ива. Ако треба, слободно закачи на мој зид, ти то можеш” - била је реченица коју је понављао приликом сваког сусрета. Тог дана сам осим Тање упознала и Блажову рођаку Јасенку Лаловић, данас већ признату и цењену ауторку трилогије „Са оне банде горе”.

Тада ми је рекао да је и она веома талентовани писац и да је тера да почне да објављује, али се снебивала.

Тог дана се код Блажа затекло невероватно друштво, редак спектар занимљивих ликова са којима сам остала у контакту. Нажалост, Блажа и Жељке више нема. А послала ми је сјајан вишњак из Загреба пар месеци касније. Са петокраком уместо налепнице. Упознала сам и Јагodu, тиху и дивну уметницу која је стварала магичне колаже. Волела бих да је поново видим, или евентуално, да јој организујемо неку изложбу у Будви.

Посебно место заузима Нина. Висока, штркљаста професорица информатике, Београђанка која се неким сплетом чудних околности нашла у Подгорици и ту и остала. Њу приметите не само због висине, већ и због енергије у којој се просто удавите. Бави се поред основног занимања и пермакултуром. Иако ја још увек појма немам како бих прецизно дефинисала пермакултуру, мени је то

тада звучало као екстра хипстерски фазон, звучи сасвим довољно компликовано да би било cool.

Познанства настала тог дана су се наставила. Са Тањом и Александрином сам се касније сретала на протестима, перформансима, случајно у граду, а онда сам дошла у Будву. Или боље речено – вратила сам се у Будву. Ако ме неко пита зашто сам се вратила, ја немам прави одговор. Знам само да сам желела да се одморим од свега, да пијем кафу поред мора, да будем сама као звук саксофона који свира непозната девојка на риви, да кажем пет пута здраво на путу до продавнице, да једем колаче код Бранке (иако се посластичарница никада тако није звала), да шетам до Могрена и пиздим због смрада гована и мокраће, али да пробам, да покушам да се вратим себи. Што ми је успевало неко време, а онда је све кренуло низбрдо.

Стигао је дан промоције. Спремила сам се и пошла у зграду Академије знања. Зграду бесмислену колико и њен назив. Типичан споменик празнини духа једног времена, где је све било упеглано и ново а бесмислено као силиконске груди на некој младој певачици у покушају.

Једина добра ствар у том здању је Народна библиотека, али је и она скучена простором и ограничена чињеницом да плаћају закуп за те просторије.

На промоцији је, осим Тање, присутна и Александрина. Слатке су и ведре, атмосфера је добра. Знам да је добра јер људи аплаудирају, смеју се са њима али и тугују саосећајући са главном јунакињом.

Ту сам видела да изгледа нисам једина којој је преко главе изолације, zoom састанака и апликација. Ту смо у том простору напоскон окружени живим људима у три

димензије који се стварно смеју и који стварно дишу. Нема те апликације која може да надомести тај осећај сусрета.

Прича о књизи првенцу је завршена и сви смо устали да узмемо примерак и однесемо ауторки на потпис. Стојим и чекам ред када ми прилази Станка из Библиотеке.

Она годинама води књижевне вечери за Библиотеку, често мења боју косе и фризуру али и то је постао део њеног уметничког израза. Као и необични стајлинзи које само она може да изнесе.

„Када ћемо твоју?” – пита ме уместо поздрава. Мисли на моју књигу коју сам обећала поодавно а никако да је напишем. Смешкам се и увлачим главу у рамена, гест који сам покупила од мога оца којим је покушавао да умилостиви мајку кад год би направио неку тешку пиздарију.

„Пишеш ли још?”

„Пишем, пишем.” Одговарам неодређено и покушавам да скренем на другу тему.

Што би ми можда и успело да се није придружила и Мила, директорица Библиотеке која је као из топа испалила: „Ивка, када ћемо твоју књигу? Што чекаш више!”

Мало сам увртела стопало, накашљала сам се и одговорила:

„Овај... ја сам све моје написано избрисала” додатно увлачећи главу у рамена.

Пробала сам да објасним да је то све било на другом компу који се покварио, иако лажем као пас. Избрисала сам јер нисам желела више да било шта написано остане иза мене. А и кога је брига за оно што имам да кажем? Поред таквих писаца као што су Маловић, Владушић,

и бројни други који заиста умеју да пишу, ја сам један мали аматер који повремено убодје неку добру ствар јер се звезде фино поклопе. Нестале су све моје колумне из Монитора, све што сам писала на блогу, текстови за ин4с, приче које сам повремено објављивала на мом профилу. Као да сам хтела бришући те речи да избришем себе. Све оно што сам била, сву тугу која се накупила у мени иако ни сама не знам када и зашто је одлучила да се свом силином усели у мене и да ме зароби толико да заборавим и да дишем.

Могу ли да нађем нешто сачувано? Ваљда могу, има нешто, негде. Нека прича, нека реченица па ћемо направити реконструкцију као што форензичари склапају причу са места злочина.

„Имаћете књигу” – кажем убеђено. „Дајте ми месец дана.”

И тако сам одлучила да поново напишем све приче. Не да их враћам из сећања, већ да пишем потпуно нове. За младе људе – то ће вероватно бити тежак CRINGE. Али за ове моје исписнике, можда буде занимљиво штиво. За лето, уз лимунaду на некој терасици уз звуке лаганог џеза са неке апликације која врти музику наменски рађену за лето и за терасе.

Јер данас је све апликација, и све вам је идеално подељено, чак и музика за сваку ситуацију. Осим људи. Људи још увек избегавају да се кодирају бинарним низовима. И хвала Богу што се та честица божанског још увек понегде пројављује. Само нас она и држи изнад силицијумске површине.

БИБЛИОТЕКА БУДВЕ

Била сам у нижим разредима основне школе, када нам је учитељица дала прву лектуру ван читанке.

„Уколико немате књигу, пођите у библиотеку и узмите је из ње.”

Када је звонило, усхићено смо потрчали у просторије библиотеке која је била смештена у приземљу Основне школе С. М Љубиша. Ја не могу да се сетим која је била прва позајмљена књига, али се дан-данас сећам да ме дочекала лепа плава жена, крупних очију и дуге равне косе која је седела за столом и нешто записивала.

Подигла је главу када ме је угледала и насмешила се тако топлим осмехом да је сав страх од непознате просторије и тог толико озбиљног чина учлањења у школску библиотеку нестао.

Узела сам књигу и чланску карту и изјурила напоље.

Сећам се да сам ујурила у кућу, бацила све ствари и села поред ТА пећи која се налазила у великој дневној соби и почела да читам.

Нису мени књиге биле недоступне. Имали смо пуне полице књига, наручивали су ми родитељи све што ми

је било занимљиво. Волела сам да читам. И читала сам све што би ми дошло под руку. Од стрипова до дединих старих списа за партијске конгресе. Али одлазак у библиотеку и сусрет са том институцијом је био магичан.

Могућност да сама бирам наслове, да ја то носим кући, па сам мирис папира. Посебно ме забављало када бих у тим књигама нашла нечији потпис који бих препознала, неку љубавну поруку коју су исписивали они који нису имали храбрости да приђу неком.

Али колико год Библиотека била место за књигу, будванска библиотека ће остати посебна због својих библиотекарки. Жена са којима сам сате умела да проводим и причам, а које су ме са пажњом слушале. Мислим да сам се једино тамо осећала слободно да говорим. Никада ме нису ућуткивале и никада ми нису рекле да лажем. Осим једном када је Брана Лијешивић подигла обрву и рекла: „Да не претерујеш мало?”

А признајем, јесам претеривала. Ако пуно читате у тим годинама, машта крене необуздано да вам ради. Тако су моје дечије догодовштине постајале сцене из књига које сам читала, некада стварне а некада потпуно измаштане.

Данас би неко рекао „лажеш бре мала” и наставио да бистри картице, али дискретно спуштање на земљу ме није повредило. Само ме натерало да се, када препричавам своје догодовштине, ипак чврсто држим чињеница.

Моја прва библиотекарка, и жена најзаслужнија за моју љубав према књизи је била Ана Шпадијер. Мајка мог друга из разреда, али то сам тек касније сазнала. Не знам зашто, ја сам хтела да буде и мени мама.

Немојте мислити да сам била неко занемарено дете, или да сам имала хаотичан породични живот. Напротив.

Сада када га се присећам, био је леп и идиличан скоцкан у великом врту и малој кући, који се одвијао у неколико улица Будве, која у време мог детињства није имала више од 5000 стално настањених људи.

Када је Ана прерано напустила овај свет, била сам ужасно тужна. Неко време нисам хтела да идем у библиотеку. А онда сам мало-помало опет почела.

Анино место је заузела Брана Лијешевић, касније можда и најбоља директорица Града театра, која је била потпуно другачија. Иако је деловала хладно и строго, била је подједнако занимљива. Само што ипак нисам желела да ми буде мама.

Брана ми је дозвољавала да проводим доста времена трагајући за књигама, и верујем да сам била можда и смешна и забавна са својом умишљеном озбиљношћу када излазим иза великих преграда носећи пун нарамак књига. Заједно би расзврставале, и умела је да ми препоручи понекад добру књигу а некада да ми је склони у страну и каже да ипак није за мене.

Свака књига има неко своје време за читање. Чак иако сте је узрастом досегли, понекад вам душа није спремна да загрли сва та слова и да вас одведе на путовање.

Иначе, из школских просторија, Библиотека се преселила средином 80-тих у зграду Зета Филма, тадашњи Дом културе Гојко Краповић и била ми је ближе кући. Толико да ми је била обавезна станица на повратку из школе. Једном сам се толико задржала да сам заборавила да се нисам ником јавила. Док нисам видела маму на вратима библиотеке. А по изразу њеног лица сам схватила да сам опасно забрљала. Теже од батина ми је само пала забрана

да наредних 15 дана не смем у Библиотеку јер ем што сам прекршила правило број један а то је: родитељима се увек јави; ем што сам нагурала опасно слабе оцене за тако низак разред. Имала сам петицу једино из српског, односно српско-хрватског. А и то могу да захвалим само чињеници да сам имала све лектире и задате теме прочитане. Граматика ми је и дан-данас прилично слаба тачка. Особито када дођемо до дела где треба нешто писати великим а нешто малим словом.

Када сам се са родитељима одселила за Београд, нисам имала воље да посећујем градске библиотеке. Биле су превише велике и превише хладне. Све је било размена. У Београду сам почела да купујем књиге и стварам своју библиотеку.

Народна библиотека Будве је најстарија институција културе у граду. Има традицију дугу преко 150 година. Данас броји преко 60 000 наслова, али и 11000 наслова стручне и завичајне литературе.

Када сам се те 2017. године вратила у Будву, прво што сам урадила је да се поново учланам у библиотеку. Била сам необично поносна на оно што је писало: Почасни члан.

Без обзира на број наслова, невероватну ажурност, дигитални фонд, Народну библиотеку Будве су чинили увек њени библиотекари. Они људи који су умели да вас повежу са књигом и да то повезивање буде трајан однос поштовања и потребе да јој се увек враћате ма где били.

БАБИНА КАМЕЛИЈА

Некада је у Будви свака кућа имала своје двориште. То нису била мала дворишта. Велике баште у којима је стандардни репертоар био: нар, смоква, поморанџа, мандарине и лимун. Остало је зависило од креативности домаћина.

Моја покојна баба Драгица, очева мајка, је јако волела своју башту. До дубоко у старост је прчкала по земљи вадећи коров и окопавајући руже. Имала је лепе руже. Али руже су некако обичне наспрам њеног величанства камелије.

Камелија је у оно време била статусни симбол једне баште. Могли сте јести сваког дана пригана јаја и што ожицом за ручак, али ако имате камелију – имате статус.

Добро. Претерујем. Само је била тешка за узгој у време када хибридне сорте нису могле да се купе на сваком кораку. Уосталом, данашње камелије су ми некако ситнежасте у односу на бабину моћну краљицу која је заузимала једно фино парче земље испод разгранате палме.

Камелије воле хладовину и не воле повећан пх земље. Тако нам је једне године замало угинулиа јер је наш пас, немачки овчар Силвер који је изуједао више поштара по

Будви него што су достављали пошиљки, решио да је за-пишава.

Не знам зашто је пикирао ту камелију, али шта год баба радила, он је увек налазио начин да је обележи пиш-пиш акцијом.

Лишће је почело нагло да жути, а цвет је брже венуо него што би стизао да својом црвеном круном засени остало растиње.

Да би решила тај проблем, баба је данима са метлом стражарила поред камелије, али чим би окренула леђа – матори би се пришуњао и брзински подигао ногу и обавио посао.

Знам да је неко време озбиљно размишљала да је склони јер се скоро осушила, али је стално одлагала тај тренутак. Јер све се дало опет засадити, само је камелија захтевала и време и труд и стрпљење. И наравно знање.

Легенда каже да је ту камелију баба донела из дворишта нашег суседа у Будви, а дединог ратног друга, хирурга Ђанија Поповића. Иако нисам сигурна, јер је одувек тврдила да је Леа, Ђанијева жена, од ње узела резницу и засадила је. Било како било, лети када би ишла код Лее на кафу, а нису становали далеко, стално се враћала озловољена, јер је њена камелија деловала лепше, раскошније и здравије.

– Тако је то када нема паса у дворишту - гунђала би и тако пребацивала деди, али и свима нама који нисмо пет пара давали на биљке али смо зато у дворишту увек окупљали све на четири ноге.

Памтим да су жене често долазиле код ње да узму пелцер камелије. Одрезани се пелцер носио попут светиње кући и стављао у саксију а затим поклапао теглом. Не

знам да ли је иком тај метод пресађивања успео. Јер сам годинама гледала исте жене код нас како узимају режањ и носе кући у нади да ће напoкoн чудесна ружа пустити свој нежни корен и пристати да расте у неком сеновитом делу дворишта.

Има једна сцена из Дизнијевог цртаног филма „Лепотица и Звер” где Звер показује лепој Бел цвет испод стакленог звонцета како вене. И увек се сетим тих жена и њиховог погледа пуног наде док гледају у своје пелцере под теглама док им и последњи лист не увене и не опадне и тако им угаси и последњу наду да ће у своје двориште моћи да пресаде камелију, која ће једнога дана привлачити погледе комшија и туриста у пролазу.

Кажу да је камелија најстарија култивисана биљка, а да је у наше крајеве дошла из источне Азије пре неких 300 година. Данас има преко 1000 врста камелије, а најчешћа код нас је јапоница. Дугогодишња је биљка и није у сродству са ружама. Она је посебна.

Данас камелију лако можете набавити. Садница има у свакој цвећари, и најчешће су кинески хибриди који се лако гаје, али и даље воле сенку и низак пх земљишта.

Моја баба није никада успела да реши проблем са Силвером, али је камелија надживела тог ћудљивог пса. И опоравила се. Годинама је још цветала а лишће јој више није било жуто.

Данас у Будви тешко да можете видети отмене камелије у двориштима, јер дворишта скоро да и нема. Замениле су их оне кичасте скулптуре и место за паркинг.

О сваком дрвету у нашој башти бих могла да напишем малу причу, о бодљикавом бугенвилу, кактусима који

нису пропуштали прилику да ме избоду, о боровима иза куће које је отац једног дана посекао зато што се запио са комшијама, о необичној магнолији, отровној еви, олеандерима за које се причало да могу неком да прекину живот. Посебно о бабиним ружама које је садила у три реда баште која се терасасто спуштала ка капији. Али камелија је била посебна. И за бабу које више нема, и за мене која се сећам у бетонској прабини култивисаног зеленила и дворишта свог детињства.

А онда је дошла мама. Отишли смо код ње, Грегор или Џуниор, Хенри, Кики и ја. У комплету, јер једино код ње смо добродошли у комплету. Изашла сам на терасу да запалим цигарету, јер се код моје маме одавно не пуши у затвореном, када ми је из дневне собе казала:

– Јеси ли видела Миину камелију?

– Не?

– Па ето ти је ту иза леђа.

И заиста, у микробашти, у сенци олеандера шћућурила се мала камелија коју сам једва препознала у мраку. Некако је деловала скупљено и бојажљиво, као штене које се плаши људског додира.

Пуна је пупољака и само чека дан када ће их пустити.

– Јел се сећаш ти оне бабине камелије? – пита ме мама.

Наравно да се сећам, одговарам и додајем у себи, и сећам се и пишем о њој.

ТАТИН БРОД

Чудан је осећај када се судариш са успоменама које те везују за Будву и неко давно време.

Тако је и било када је сасвим случајно мој колега нашао стари брод мога оца како скоро напуштен лежи у једном дворишту. Ја сам морала да одем да га видим, попела сам се на прсте да бих га сликала преко ограда, мада искрено, ни сама нисам знала шта бих са том успоменом. Знала сам само да морам још једном да га видим.

Сећам се дана када нам је саопштио да га је купио. Са колико радости сам га чекала – оне искрене, дечије. У то време брод, па још са кабином! Већ смо сковали план куда ћемо све да идемо. Данима сам запиткивала да ли можемо до Италије, па када је рекао да има шест метара - како је то моћно звучало.

И дошао је дан када је шкољка свечано искрцана у наше двориште испред гараже. Морам признати да сам у том тренутку била најразочараније дете у универзуму, јер уместо великог белог брода, нама је на капији стајала шкољка - која није имала чак ни прозоре.

Само што нисам почела да плачем.

Видевши то, отац ми је кроз онај свој осмех рекао да не бринем, да ће он то све средити и наредне године ћемо заједно испловити.

И тако сам, мало утешена одлучила да се стрпим. Није тако страшно, ипак ћу наредне године бити на њему као мали скипер, и бићу главна фаца у граду.

Прошла је тако та сезона. И наредна. Па и наредних десет. Ти радови су се чудно отегли. Али нико од нас није престајао да верује да је лето које долази баш то лето када ће брод бити свечано поринут.

Пролазило је време, и све се теже живело. Некако неосетно се и нама беспарица увлачила у дом. Нисам била свесна тога, али сада када гледам уназад, схватам колико је тај вечити дечак од мога оца био наиван и апсолутно несвестан чињенице да су се животне околности промениле.

На крају, дошло је то лето, али брод у мору мени више ништа није значио. Побуњена младалачка природа није подносила везивање за оно што су родитељи радили.

На крају су се моји родитељи растали, и све је отишло у неком лошем правцу.

Када сам чула да је продао брод, нисам могла да верујем. Имала сам утисак да ће он без њега умрети. И умро је. Много пре него што му је истекао последњи сат.

Последње што сам чула јесте да је брод потонуо. Све до пре неко вече, када ми је познаник послао поруку да је био на Драгановом броду.

Питала сам у неверици да ли је сигуран. Одговорио је да јесте, јер га је купио човек од људи који су му тако рекли.

Морала сам да одем и да га видим. И видела сам га.

Приморци често своје барке и бродице третирају као жива бића. Ако је тако, онда је овај бродић спавао. Нисам хтела да га будим. Сам, али на сигурном. Као да чека да га неко одведе кући.

Можда ме је и дозвоао да га узмем и одведем на давно обећано крстарење. Ко зна.

ХОДАЛИ СМО БОСИ

Ако постоји нешто због чега жалим данашње генерације клинаца који одрастају у Будви, онда је то губитак привилегије да ходају боси.

Прије него је Будва постала бетонирано мутант-чудовиште из научно фантастичних, пре свега апокалиптичних романа, била је једно мало и мирно приморско место.

Лети су је посећивали странци који су одседали у хотелима, и људи из региона – мада ја мрзим тај израз регион - дакле, из наше драге нам бивше Југославије.

Та лета нису била ни приближно бучна, неуротична, ознојена као ова данашња.

То је било време када смо имали привилегију да се купамо на Могрену и да као будванска деца само протрчимо поред чувара на улазу и кажемо: Добар дан чика Јово.

Пуштао би нас, додуше ако је неко био сумњив морао је да остане пар секунди на суровом испитивању и провери чији је и одакле је.

Сећам се да је целим путем до Могрена мирисало море. Данас, чак и када сте тик уз море пре ћете осетити мирис нафте и бензина који се изливају из супер луксузних

јахти које крстаре акваторијем, онако разметљиво се шепурећи, лупајући шамар свима нама који немамо. Јер, ако немаш онда и не треба да будеш овде. Али ко би онда гледао у та пловећа чуда.

И ишли смо боси. Одрасла сам у делу Будве који се зове Госпоштина. У три куће које су ме окруживале било је пуно деце. Били смо екипа из краја. Углавном смо ишли заједно на тренинге пливања на Пизану, или на Могрен. Сви смо носили „шлапе” и пешкире, нисмо имали капе и креме са ХУ заштитним фактором. Као по команди, чим би мало одмакли ван видокруга мајки, скидали би те исте шлапе јер су нам сметале и трчкали би онако боси ка плажи. Нисмо имали ни спасиоце ни надзорнике.

Кући смо се враћали боси и гладни - нисмо носили гомилу сендвича да не покваримо ручак, на који би увек закаснили. Било је то време када је породица увек ручала заједно, па бисмо попили грдњу зашто смо се задржали. Приде и грдњу јер бисмо заборавили да навучемо оне пусте шлапе прије уласка у кућу. То је (бар у мом случају) звучало овако:

- Не можеш да идеш боса, прљаво је!
- Нагрдићеш јајнике и бешику.
- Једноставно не можеш да идеш боса зато што ја тако кажем.

Био је ово уобичајен репертоар, а ја сам и даље ишла боса све док се једне године нисам опасно исекла по табанима од заостале боце на сред улице. Та сломљена флаша је можда била први, једва приметан знак, да се у Будви нешто мења.

Те промене су онда уследиле нагло и без превише упозорења. Одједном је жаба видела да се коњ поткива, па је

неко од челника отишао у Дубаи и помислио како би било то сјајно решење за један питоми медитерански градић.

Узгред, била сам пре пар година у Дубаију. Рекли су ми да тамо нема просјака и да је све лепо уређено, али ја сам наишла на први знак беде одмах по ступању на тло УАЕ. На самом изласку из аеродромске зграде, приметила сам у мрачном углу како се нешто помера. Мало сам се напрегнула и видела да на голом бетону спава на десетине људи, углавном из Пакистана, који чекају неки свој такси и надницу. Искрено, мени се Дубаи није допао. Архитектонско чудо у сред пустиње ме је оставило прилично равнодушном, али је зато пустиња као пустиња фантастично искуство.

И шта рећи, осим да је нека места најбоље не дирати и оставити децу да расту срећна што могу ићи боса на плажу. Нема тог градитељског подухвата који тај осећај може надоместити.

БАКИ

Баки је недефинисан тип. Не бих могла да га прецизно опишем. Нпр. не знам му боју очију, висина му варира, и није усамљен. Бакија сусрећем свуда и на сваком кораку. У граду, поред обале, у рибарском селу. Необично их привлачи Пржно.

Као по правилу Бакија ћете видети тамо где срећете и друге Бакије или браћу. Има их пуно на једном месту, и зачуђујуће је колико се као врста препознају. Можда се нађуше, ветар увек донесе ту арому. Сезона Бакија је лето, али га срећете без изузетака и зими. Нема паузе. Али лети се баш разлете. У потрази за онима који ће их гледати са дивљењем или неком врстом зависти док шетају своју Баки woman. А Баки woman је посебна категорија. Препознајете је по full нашминканом лицу и ненормално високим потпетицама на плажи. Генерално изгледају добро. Јер да не изгледају не би играле у свету Бакијеваца.

Бакија лако препознајете по неколико доминантних карактеристика.

За почетак, заједнички им је ход. Ход насилно прешеганог балвана који грана док иде у неком само њему

знаном Баки-брат правцу. Гласни су. Лети су баш гласни. Јер сунце и море и летња врелина пробуди тај нагон за бакизмом. Тако они ваљда између себе комуницирају.

Осим на Пржном, срећете их увек и свуда где музика децибелима пржи неуронске синапсе и где колорит може да изазове шок код фото-сензитивних особа, па чак и у тежим варијантама прави епи-напад.

Временом смо подигли границе трудећи се да се што више дистанцирамо од некадашњих суседа, и добили смо језике, културу- ма све. Али једино што нам је заједничко- био је и остао Баки-брат. Баки је наша Југославија за којом патимо. Јер су исти на свим ех YU језицима и слично се понашају у свим ех YU културама. Добро, неко ће рећи бана-државама - али зато Баки и јесте врста која је све друштвене потресе преживела и надживела. Он је рудиментарни тип, нека врста атавистичког предака који је дееволуирао и прекрио улице, потискујући пристojност у неки тамни и мемљиви кутак. Поред Бакија смо неприметни, а и боље нам је да будемо.

Баки је по правилу ћелав и коцкастоглав, али има варијетета. Но без обзира на боју, израз лица је сличан обријаном дупету павијана тупог погледа и гласом 'а?' који виси у ваздуху као питање свих питања али и одговор на све метафизичке и онтолошке недоумице.

Баки-брат је краљ XXI века, краљ паланке, града и села. Може да вас нервира својом појавом, још више када парадире са Баки-женком поред себе, али шта год ви мислили Бакија нећете тако лако победити. И не треба. Он је наша слика и прилика.

ГРАДЕ МОЈ

Знам да си ме чекала оне октобарске вечери. Могла сам да осетим како кришом гледаш ка улазу у галерију ишчекујући да угледаш мој лик. Пијуцкала си нервозно свој бели шардоне препун успомена из елегантне чаше, која уопште није чаша за вино већ за шампањац, али моја мама не мисли тако.

Била си тамо огрнута чудним плаштом, са расутом црвено смеђом косом и погледом пуним неба. Зашто си дошла тамо баш на тај дан? И шта си хтела од мене? Сигурно не само да ме видиш. Звала си ме, али не директно. Онако стидљиво, ипак одлучно.

Могла сам да те видим како лебдиш између тих лица, тако стварних и опипљивих. Чула сам и музику, и разговор и смех звонак и весео као мехурићи шампањца. Ако се сећаш шампањца, тачније пенушаваг вина из Словеније, слатког и омамљујућег? Сећаш ли се тог воћног укуса, који ми је тако недостајао док смо биле заједно. Мислим да си била и љубоморна. Јер ја сам волела мирис кајсија и киселих јабука, а ти си могла да миришеш само на мандарине. Жао ми је сада што сам те тад увредила.

Што сам ти дозволила да помислиш да мандарине миришу тако јефтино. А сада бих све дала да могу да се завучем у те сиромашне крошње, дрвета које није чак ни дрво, да се сва изгребом о полусуве гране и будем сама са тобом. Само нас две.

Овде у дворишту сам засадила и једну маслину. Немој да се чудиш, засадила сам их три, само једна је преживела, пустила крошњу. Као некада твоје. И већ имам њихов плод. Убраћу их док су још зелене, истући каменом и ставити у саламуру, у девет вода као што су старе жене радиле. И када буду готове зачинићу их белим луком и петрусином, можда ће имати укус као некада, иако их нисам морем купала.

Изненађена си што се сећам? Сећам се свега. И зато нисам хтела да дођем. Јер си остала у лицима тих људи које познајем, ниси се ти променила. Могу да причају шта хоће. Док год је тих лица које познајем, ти си ту. Свеприсутна. Једино што не могу да дозволим да ме опет растргнеш на комаде. Сваки пут када се сретнемо то урадиш. А срећемо се исувише често.

Остајем као стуб камене соли колико гледам уназад. Можда ја теби треbam више него ти мени, али постојала си и пре мене, остаћеш и после мене. Стојиш на истом месту две хиљаде година, не помераш се, и зато не могу да разумем зашто ме већ једном не пустиш да одем.

Не знам да ли сам те издала када сам отишла, али ни ти се ниси потрудила да ме задржиш. Док сам паковала своје проклете кутије, и увијала успомене које очајнички желим да задржим, окренула си леђа и ћутала. А ја и даље чувам све твоје слике као реликвију. Нико не сме да их

дотакне сем мене. И оне где си стара, и оне на којима си тако свежа и млада, заносна, опијајућа. Те вечери када си опет дошла да ме подсетиш на себе, изашла сам испред куће у стилето ципелицама које нисам обула годинама. Хтела сам и ја да се дотерам за тај сусрет. Стајала сам и чекала превоз, моју тројку. Расклиматану са ћутљивим и мрким шоферима. А онда сам махнула руком да прође. Остала сам на истом месту још двадесет минута. Пустила сузу да кане, и вратила се назад.

Знам да нам тај сусрет не би значио пуно. Осим што би ми опалила шамар због издаје. Онај врући, који би ме бо-
лео данима. Не би ме пекло лице, већ душа, која се покида сваки пут када се растанемо.

А нас две се растајемо и састајемо већ четрдесет година. И можда ћу напокон када завршим ове редове моћи да кажем да смо се напокон растале у миру. Када ставим тачку, биће то мој поздрав граду који волим. Коме бити захвалан за то, граде мој?

ИВА И ПЛАЖА

Откако памтим прво лето, а памтим доста дуго са својих скоро 50 година, могу слободно да се сврстам у групу људи која никада није била превише ентузијастична када је у питању одлазак на плажу.

И док сам била много млађа, и сада као маторо гунђало.

Одрасла сам у будванском насељу господског назива Госпоштина, у малој породичној кући окруженој великом баштом и десетинама стабала поморанци, мандарина, смоквама, наром, маслином и једном горостасном вишњом (да вишња је – није трешња, мора да је био неки хибрид у питању). Иза куће је расло неколико витких приморских борова, а прилаз ка кући је био каскадан, па је моја баба са предње стране са посебном љубављу гајила руже и друго украсно биље. Са предње стране дворишта имали смо две палме, једну магнолију, камелију и прелеп, бодљикави бутенвил.

Наша кућа је била жута до земљотреса, а после су је обојили у бело. Осим баште, имала је и велику терасу са мермерним столом на средини који је служио за летње седељке. Тераса је била наткривена и увек у дебелој

хладовини. Некада се са наше терасе могло добацити погледом до Светог Стефана и острва, мада сам више волела да за осматрање мора користим терасе наших првих комшија који су имали кућу изнад нас. Њихова кућа је на спрат, и зими се пружао спектакуларан поглед одатле. Посебно сам волела тада, додуше и дан-данас, да посма-трам јужину и таласе како се разбијају о хриди острва Свети Никола.

Мој комшилук није био велики, али је било пуно деце. И сви смо се држали заједно, тукли се међусобно и правили различите дечије пиздарије док не дође лето. Е ту би настала за мене ноћна мора. Док су друга деца ишла на пливање на Пизану, наравно да су ме уредно звала, ја бих се затворила у собу и претварала се да не чујем.

Док не дођу мама и тата па ме педагошки избаце и на-терају да са дрштвом одем на плажу, односно на тренинг. Била сам добра у краулу, али делфин нисам никада научила. Обично бих тада имала проблем са стомаком, па бих тражила од тренера да ме пусти напоље. Забушант од малих ногу.

Нешто касније, када смо поодрасли, већина мојих друга-ра је морала да почне да ради. Тада су деца у Будви радила летње послове без изузетка. Односно, био је један изузетак. Ја. Иако ми се свиђало да продајем сладолед, моји никада нису били одушевљени идејом да лето проводим испод сунцобрана док баратам са туђим новцем. Могу само њима да захвалим што ми се није никада развио предузетнички дух. Све су моје амбиције у корену сасекли.

А онда је тата купио барку, па касније брод. Признајем, једино што ми се допадало када бисмо ишли негде барком,

била је могућност да ја возим и управљам. Долазак иза или испред острва ме остављао равнодушном. Мада ми данас и те како недостаје макар једна мала пластична пасара са оним вечито поквареним Томос 4 мотором и мокрим свећицама, који стане на сред мора па мораш нешто да мајсторишеш око њега да би га опет покренуо.

Ништа боља нисам била ни касније, у тинејџерским годинама. Човек би очекивао да ћу када дођем из Београда на летовање у Будву да трчим на плажу. Добро, отрчала бих једном, а затим бих се трудила да или не идем, или ако одем – нађем дебелу хладовину и не излазим одатле док не кренемо кући. Боја мог тена никада не би одавала особу која је скоро три месеца провела на мору.

Касније су дошла деца. Одлазак са децом на плажу је посебан круг пакла. Покушај да се ухвати мало песка пре него што упекне звезда, страх да се не заразе, да се не наједу песка, или када је Џуниор у питању – то би обично био оправдан страх од изазивања тежих међународних инцидената. Додуше, више је волео да иде са бабом и тетком на море, па му нисам никада спутавала ту жељу. Нека се развија дете.

Како одмичу године, тако све теже одлазим на плажу. Посебно у јулу и августу. За мене је то подвижнички подухват, да се пробијам кроз реку туриста, аутомобила, кора од лубенице, цику, вику и дреку да бих осолила дупе. Нека хвала. Чекам септембар, а у септембру обично имам посла, у октобру понекад уме да буде дивно, али некако остане на томе да на инстаграму гледам лепе фотографије људи који се купају на плажи.

Признајем, колико год то данас у мом случају било политички некоректно, једино где сам уживала на мору је

било на хрватском приморју, односно њиховим острвима. Ту сам и ја била прави туриста. Онај што се купа и иде на плажу и галами увече када се напије белог вина. Добро, не напијем се, толико је било давно да сам сасвим сигурна да нисам имала дозволу да пијем вино.

Зато негде и завидим туристима, који целе године скупљају новац (добро, неко и не мора да диже кредит који отплаћује неколико наредних година за незаборавно лето), изврше опсежне висинске припреме, уђу у тренажни процес олимпијског атлете да би се седам дана брчкали на некој обали и вратили се кући са телефоном пуним филтрираних фотографија. Од тих људи ми данас живимо. Од њихове жеље да виде море и да буду, од свих места баш овде, у овом граду. Лето је за приморце прилика да зараде, за госте је драгоцену време за које су се озбиљно припремали, за мене један чудан феномен који дан-данас не разумем у потпуности.

Него, јел' има неко да хоће да ме води на планину ових дана?

КАКО НАПРАВИТИ ДОБАР КОЛАЧ СА ЈАБУКАМА?

Уђеш на нет. Погледаш једно десетак рецепата којима је заједнички састојак јабука минус јаја и млеко, затим погледаш шта имаш од свега тога у кући.

Углавном од свега по мало и кренеш. Рецепт каже две јабуке, ја нарендан трећу - злу не требало. Додала на своју руку пола исећеног лимуна (неко ставља негде, неко не).

У рецепту се не наводи цимет. Где бре било шта од јабука без цимета?! Светогрђе, те тутни кашичицу цимета.

Не иду ни ораси, али ко шиша рецепт. Ситно сецкани. Од сувих састојака брашно (2 шоље - ја додала још мало преко), шећер - једна шоља ('есте ви нормални, од толике шећерчине сви на инсулин да завршимо?!) смањи, злато, на пола. Кесица ванилин шећера, кесица пзп (прашка за пециво - и у колач умутим политику), затим постепено додати воду. Кажу две шоље обичне, ја ставих три шоље киселе. Пола шоље уља али ми некако масно било - па убацих шаку овсених пахуљица. И онда сјединити са јабукама, направити смесу и бућ у плех (мама ми открила

пек папир - бања ми је са тим сада). Пећи у загрејаној рерни на почетку, али онда смањити на испод 200 (ако вам се показивач избрисао- важи за нас олдтајмере који имамо фрку од дугмића и сензора- онда на осећај).

Дакле фркнеш у рерну, одгледаш пола епизоде Чернобиља, кућа замирише, угасиш рерну, извадиш пробаш - ако је гњецаво вратиш у угашену рерну само мало да га стисне. Извадиш, охладиш, поспеш шећером у праху. Даш сину да проба. Поједе пола плеха. Сада га боли стомак.

Другу половину безецујеш за себе и запретиш да ћеш је бранити животом.

Али заборавиш на претњу док гледаш серију. Размишљаш где си био у мају 1986. после нуклеарне катастрофе у Чернобиљу. Колач могу да назовем и Ивин чернобиљски колач (посни).

Син тражи да удомимо маче које се чује испод прозора. Изговарам НЕ довољно гласно да ме чују и спрат изнад. Син заборавља и маче и да ми је смазао пола плеха. Одлази у собу да игра игрицу са неким ликовима из Велса и Русије ваљда. Сада су другари. Ипак сам сумњичава. Спава ми се. Прође још један дан, нисам никога пожелела да видим како се кува на тихој ватри у великом лонцу - што и није лоше.

Нисам ни ја тако лоша. Ето унем и добар колач да направим. Понекад.

МИЗОФОНИЈА

Једино иритантније од уличних ждерача су пијачи воде на сваком ћошку, у сваком тренутку. Ти просвећени хидрататори свога организма који су стању да зауставе и време како би магичним покретом извукли из торбице бочицу пуну прегрејане и бљутаве текућине, а затим театрално узели гутљај као да пију из некаквог светог грала јбмт. Та флајкица је линија разграничења између простог плебса и њих који схватају вредност испијања воде иако су на свега пет минута до куће, али не... Ипак се мора стати и гуцнути. А тек звук ћапкања и жвакања пластике - права музика за уши. Све у свему, пробајте са стакленим флашама, јесу теже али су здравије.

ДУГМЕ

Где се налази дугме, прекидач за ове сретније, боли ме патка state of mind?

Мора да постоји. Да устанем и кажем брига ме за све, мени је добро - а ви остали, ко вас шљиви.

Да могу да пецам и да се искључим из овог колективног лудила. Ишла бих да ловим плаву рибу. Некада су срделе биле као најјефтинија салама. Данас нема срдела. Нема ни гирица. Порција у Могрену летос - 200 грама 7 еура ако се не варам. Еј, 200 грама срдела - сиротињске мајке скоро као бифтек. А можда боље купити кило бифтека и дома га спремати. Не могу да седим у Могрену. Ни у једној кафани. Нервира ме толика ноншалантност околних седача. Ја бих да дижем револуције, мењам систем, дерем се са плочника и тргова, а они би пили своје кафе док не поприме боју разводњеног еспреса. О чему причају? Који су то разговори? Нервирају ли и њих срделе од 7 еура?

Ма ђавола. А тако бих се радо искључила. Још две године док овог млађег не испратим у бели свет а онда, онда ћу све да продам и да путујем шареним комбијем до Маурицијуса. Кажу да су им плаже боје сребра и да је

игра са корњачама у ноћи пуног месеца незаборавна. И да знаш, ухватићу се за леђа корњаче и пустићу да ме носи далеко. Далеко, баш далеко да стигнемо месец у води. И не питајте се где сам. Рекла сам да ћу наћи тај прекидач. Једног дана.

КОРОНА ДНЕВНИК ПРВОГ ЗАКЉУЧАВАЊА

Activiti log No1.

Dear diary,

Данас је недеља. Била и прошла. Додуше нисмо сигурни више који је дан и почиње блага дезоријентација у времену и простору. Није другачија осим што више размишљам о мами и сестри. Мама је у Београду и у строгој изолацији због година. Постајем осетљива на старе људе. Први пут сам свесна да могу да је изгубим. Чудан је то осећај када се уплашите за своје најближе.

Џи је сам себи увео изолацију. Пет дана није мрдноу из куће. Тврди да има корону и да не може да излази. То му не смета да оде по смоки када ја одбијем његово наређење. Првог дана ме уплашио. Дала сам 7, 30 еура за топломер. Температура му није прелазила 36, 6. Данас је узео паштету из фрижидера која стоји данима отворена, иако сам му рекла да има ајвар да намаже. Чекамо дијареју. Каже да сам ја крива. Сматра да сам крива и за Први светски рат.

На друштвеним мрежама траје расправа о списковима. Токсичност која се излије интернетом уместо да одбија, навлачи још више. Као да нам мозак лучи ендорфин што дуже читамо коментаре који се директно или индиректно односе на нас. Благо оним неактивним и без профила. Покушавам да читам али чим почнем - мисли се опет врате на мрежу. Разменила сам пар рецепата. Након што сам уместо посних ћуфти добила смесу која извађена из рерне личи на чорбу у плеху. Сестра ми каже да нисам исцедила тиквице. Мислим да је у праву. Тиквице су пуне воде.

Јутрос сам слушала како комшија бије жену. Чула сам како каже: Немој ствари да ми цепаш.

А брзо затим, кроз сузе: Па бијеш ме...

Отворила сам прозор и погледала доле. Стајала је боса на бетону и низ руку јој се сливала крв. Питала сам да ли је све у реду. Каже јесте. Да зовем полицију. Не, не - одговорила ми је. Можда више постиђена што неко слуша њен јад него што је схватила да нудим помоћ. Касније је настављено - само други спрат, други глас, друге речи. Тешке као олово.

У Будви уведене још драстичније мере ограничавања кретања. Нема више шеталишта. Није страшно. Увек се сетим потресних прича Срба који су остали да живе на Космету. Они у сличним условима живе већ двадесет година. Само што више гледају иза себе него напред. Али они знају да су остали да би ми опстали.

Сутра почиње школа. Другачија него што смо навикли. Али и то је део неког новог света у настајању. Све се мање прича о вирусу. Све више о ономе што следи после. Рецесија, крах, и наравно - потпуно нов поредак. Нико није

сигуран нити се усуђује да даје прогнозе даље од уопштених а које су видљиве и које се могу ослонити на неко историјско искуство.

Укључила сам ТВ. Да угуши гласове из других станова.

Данас је Загреб затресао јак земљотрес. Ко је доживео сеизмичке ударе зна колико је страшно. Но и поред оштећења на зградама, људи су срећом поштеђени. Молим се за девојку од 15 година која је за сада једина жртва и у тешком је стању.

Пре неки дан је шесторо људи погинуло у Београду, у пожару. Знатно више људи - много мање медијских наслова и саосећања. А велика трагедија.

У 20. 00 сати сам изашла на балкон. Да тапшем. Да тапшем свим оним људима који се труде да остану људи. Да тапшем мојој мами. Stay safe & stay home.

Activiti log No2

Dear diary,

Добила сам јутрос поруку од старог знанца. Пита ме како подносим све ово. Одговарам да ми као некоме ко се одувек повлачио у кућу - не смета. Смета ми што овога пута није мој избор.

Ишла сам у набавку. У малој продавници нема брашна и Копа кафе. У Ароми недалеко има свега. А и нема више гужве.

Улице су чисте, а и чистачима су видим набавили неке рукавице.

Комшиница и даље држи стражу на степеништу. Наравно, не поштује прописану дистанцу. Труди се да буде

довољно гласна да је чујем. Кога год сретне упознаје са чињеницом да имам пса и да ме треба избацити из зграде. Није ме страх од вируса, страх ме од људи. Почела сам редовно да се закључавам.

Желим да ово што пре прође. Знам да ми више никада неће пасти на памет по лепом времену да остајем код куће. Недостаје ми и одлазак у манастир на вечерње службе. Они тренуци потпуног предавања нечему што тешко могу да опишем. Али макар чујем звона са оближње цркве. На свака два сата.

Градилишта не јењавају. Не знам који вирус би могао да ућутка звук машина у Будви.

Нечија деца се играју са маскама, друга седе у кући јер се до маске тешко долази.

Џи и даље тврди да има корону. Изашао је из собе и рекао да иде да ради домаћи. Да, дефинитивно му није добро.

Експериментишем са алтернативним средствима за дезинфекцију. Могу само да кажем да је доместос одличан за скидање горњег слоја паркета а варикина за промену боје која вам је досадила. Закључак - не претерујте са тим средствима. Имам и асепсол. Мада кажу да није добар и ефикасан као претходно наведени.

Чак Палахњук је писао добре књиге. Fight Club и Преживели. У обе је описао како се средства за хигијену могу користити уколико вам је досадио неки укућанин. Другим речима - ни мешање истих није препоручљиво.

Добра ствар ових дана - имамо интернета. Лоша ствар је што имамо интернет и превише информација.

Данас је 24. 03. Не заборавимо.

Dear diary,

Дан је протекао варијабилно. Од туге до смеха и назад. Сложила сам полицу која ми последњих месеци служи за одлагање ствари. Од рачуна до захвалница, визит карти, трофеја и ленти са изложби паса. Прошло је годину дана откако сам Кики извела на прву изложбу. И то на велику београдску. Каква је то срећа била. Данас на истом том простору хиљаде кревета злокобно чекају коронаше. Опет понављам по стоти пут - проћи ће.

Уз све што се дешава, мој син је почео редовно да ради домаће задатке. Мерила сам. Нема температуру.

У малој радњи нема квасца. Мада ме сестра преко месинцера сумњичаво питала откуд ми брашно.

Иде ми се у Београд. Не иде ми се нигде. Питам се како ћу када се заврши ово. Да ли ћу моћи да се навикнем на идеју да ћу опет морати напоље међу људе? Social distancing је за мене природно стање.

Каже ми друг да бих могла да напишем есеј о нашој генерацији. Популарно названим генексерима. Не знам шта бих писала о нама. ГенХ у Београду је сазревао у Бермудском троуглу: Академија, СКЦ, Мањез. И ту стајем. Дефинитивно смо се погубили у том троуглу и чекамо неки радар да нам врати координате. Не заборави Кинотеку и напоре да се ФЕСТ одржи у време санкција. Да Београд некако живи живот упркос свему. Музика. Стрип. Књиге. Плоче. И све то у сећању као да је те фрагменте доживео неко други.

Рекох да сам средила полицу. Свако сређивање је суочавање са собом. Нема папира који нема неку причу и који је део мог успеха или промашаја. И онда разврсташ

те приче и на крају део прошлости једноставно спакујеш у кесу и бациш. Без освртања.

Једнога дана бацићу ја и овај огроман оклоп усамљености. Видећете. Проћи ће.

РИТАМ БЕОГРАДА

Западна капија. Носталгија, мирис смога, звуци аутомобила, троле у 5 ујутру на Бањици, тандарање трамваја, липе, Калиш, штрафта, усамљеност у великом граду, ход по звездама када се најмање надаш, прљаве улице, запустене фасаде, чудан мир у малим улицама у центру града, паклено лоша кафа, комарци на ушћу, круг око Аде, гласови који се мешају у ритам неког чудног цеза - Мајлсу најсличнији, храм, улица Господара Вучића - поред Дедиња и Париских комуна - тачка одрастања, сазревања, изгубљеност, нађеност. Вртоглавица. Стална вртоглавица од свега доживљеног, балканска метропола, центар света.

Таксисти који деру, гужве у превозу, Савски венац, поглед на Газелу око 17 h када се хвата залазак сунца.

Између истока и запада. Колебање, потрага, губитак. И још милион речи које склопљене у један низ кажу само једно - Београд.

ЈОНИН БРШЉАН

Једна од мени јако драгих библијских прича је она о Јони.

Јона је био прост човек велике душе и Господ га је одабрао да оде у Ниниву и позове људе на покајање због својих греха. Јона жив није хтео да иде. Нит Јона може међ' Нинивљане, нит Господ жели неког другог.

Отприлике: Све за Тебе Госпode али не међ' њих.

Али воља Божија је неумољива. И тако почиње један феноменалан дијалог човека са Творцем, где он мали неће да послуша. Не па не. И бежи, бежи на море где га кит прогута и испљуне после три дана, крије се - као да се можеш од Бога сакрити. На крају, оде он у планину. Сам.

Остаде Јона на планини добар комад времена. Храни се бобицама, пије кишницу али самоћа крене да га притиска. И гле чуда, у сред камена никне мали бршљан. Јона поче са мало своје воде коју прикупи да залива нежну биљчицу и заволе је. Он је са њом причао, пазио је од прејаког сунца, ишао за још воде да би је залио да не угине. И ојача тај бршљан. Постаде лепа биљка која је доносила радост човеку који је пробао да побегне од Бога.

Али... У једном тренутку, из чиста мира Бог муњом спржи Јонин бршљан.

Јона сав уплакан и љут запита: Зашто?

А Господ му одговори: Видиш како ти плачеш за једним бршљаном који сам ти ја послао, како је мени онда када гледам људе које сам створио да пропадају у греху?

Јона схвати поруку, оде у Ниниву и позва народ на покајање. Нашим данашњим речником, мисија је била успешна јер се велики део вратио вери својих праотаца. Једна од поука би била да Господ бира коме ће се обратити и Господ даје ко ће говорити у његово име.

Не знам зашто сам ово написала. Не може да шкоди ваљда.

ВАСКРСЛА ИГУМАНИЈА У ПЕТАК

Стицајем околности или боље речено дивног божијег промисла којег никада нећемо бити у стању да разумемо, започео је мој живот у цркви.

Пут од једног, не могу да кажем скептика и неверујућег, али човека скептичног ка догмама до класичног догматског неофита (ако користим праве речи) је прича за себе и нећу вас замарати тиме данас. А и нема потребе.

Један од посебних доживљаја је литургија. Нарочито када су велики празници, као што смо данас славили рођење Светог Јована Крститеља. Ту се увек окупи пуно света, а није редак случај да у манастиру Подмаине бораве у конацима људи који су дошли са разних страна да поделе у духу саборности радост, јер радост је реч која се најчешће понавља у Светом писму.

Обичај је након литургије да се сви окупимо за трпезом и послужимо се. Не да би јели већ да би очували саборност. То је трпеза љубави, спремљена са посебном посвећеношћу и колико год да нас је - увек има за тањир више.

У почетку сам гледала да, када се заврши литургија или служба, што пре одем, јер је у мени куљао осећај стида да

узимам неком храну коме је потребнија. То је приметио један брат у манастиру и рекао ми следећим речима (да, они користе сасвим уобичајен језик лишен великих фраза): Види, немој да гледаш да запалиш одмах после литургије, већ остани. Није смисао у јелу већ у заједништву.

И тако, миц по миц, почнем и да се ослобађам. И заиста, увек је у тој трпезарији живо и људи су спремни да са потпуним странцима размене коју реч. Тако је било и данас.

Манастирска трпезарија је била премала да прими сав народ одједном, те смо ми који смо редовни дали предност људима са стране да уђу и почасте се. Када се ослободило мало места, ушла сам заједно са једном Рускињом и села. Иначе, Руси имају једну дивну особину, коју ми на жалост не делимо са њима - а то је да се у сваком православном храму, где год био, осећају као код куће, и толико су природни да уопште не штрче као неко страно тело. Столови у трпезарији су, када су оваква дешавања у питању, поређани као у касарни, и седи се и са једне и са друге стране. Рускиња и ја улазимо и седамо наспрам двојице сердара који су завршили са обедом. Жена није ни села, а један од њих двојице је већ започео причу. Она је покушала да одговори неразуумевањем језика, али ентузијастични и симпатични брат не одустаје. И иначе ми имамо ту идеју да када видимо Русе са њима разговарамо са неким предубеђењем да нас све разумеју. Наравно да не разумеју, али је и даље лакше споразумевати се са њима него са Енглезима. Од десет речи које изговори, једна је на руском и то обично погрешно изговорена. После неколико минута већ почињем да се гушим од смеха

али ми је сав труд који улажу и даље бескрајно маштовит. Стижемо до дела где објашњава да има кума у Петровграду - један Михајлович, можда га познајете? Уар, иначе ништа необично да у граду од скоро пет милиона становника познајете баш тог једног кума Михајловича. Но, иде та конверзација коју не могу да не чујем јер се одвија тик поред мене, стижемо до дела када покушава да објасни природу свога посла у манастирима. У једном тренутку Рускиња се зауставља гледа га широм отворених очију и брзо се крсти, ја не могавши више да издржим почињем да се кикоћем, и она схвата да су се мало изгубили у преводу.

– Па добро, пошто видим да овде и други слушају, хајде мало и ви да преводите- каже брат помало увређено.

– Пријатељу, ја не знам руски, али си жени управо рекао да је игуманија васкрсла у петак, зато те и гледа тако - одговарам са сузама у очима.

Схвативши да је боље да се држе опробаних тема за разговор које не захтевају пуно преводачког знања разговор се наставља са Срби & Руси браћа, много се волимо итд. А ја устадох од стола ораспложена у временима када нам све мање лепих дешавања измами осмех на лице и умота срце људском топлином.

Не замерите ми што вам овом недељном причицом одузех мало времена.

ЦРТИЦА О ШЋЕПАНУ МАЛОМ

Неправедно је неке наше савременике називати лажним царевима и поредити са Шћепаном Малим који је ипак за свога земана нешто урадио за своју земљу.

„Док је био Господар у земљи у којој је било свега само не реда, човјек није смио некажњено убити човјека, нити уграбити туђу жену, није смио ускочити у двориште или кућу свога комшије да би му отео ћерку и продао Турцима, нити је смио одсјецати главе хришћанима да би их у Котору приказивао као турске, али је зато смио носити на длану злато и тако путовати по цијелој земљи без страха да ће му неко бацити и сламку на пут. Све је то постигао Шћепан Мали, најмањи на свијету, добар са добрим, зао са злим, мали са малим, велики са великим, а ми потомци његових поданика, не сјетисмо се да ни у једном граду нешто назовемо његовим именом, тек толико да се зна да је и он дио наше историје, и да се наше име први пут просу по свијету захваљујући њему и његовом дјелу.” - из књиге Шћепан Мали загонетка историје Растислава Петровића.’

О ПИСАЊУ И ИНСПИРАЦИЈИ

Ја у ствари једва чекам да напишем ту књигу. Јер данас сви пишу о свему.

Есеј настаје ако те убоде трн у дупе па дупе крвари па се не дај боже рана и загади.

Није ми падало на памет, али мора да је зезнуто када имаш проблем ране на дупету која боли. Још ако мораш да седиш на тврдом. Оно баш гадно.

Ја нисам сигурна да знам о чему бих писала. Имам сјајне идеје. Имам читаве заплете у глави, филмичне. Баш желим да напишем будвански трилер о серијском убици. Овај град са овим пустим и зградама претрпаним улицама је душу дао за кретање вребача наивних плавуша које никада неће научити једно правило: ако си сама у мраку и чујеш нешто, не иди у правцу звука. Бежи колико те ноге носе.

Али тјурке, што би рекао Шојић, никако да науче.

Сјајно ја то замислим. Чак сам седала да напишем, али некако траљаво иде.

Главни ометач моје никада испољене генијалности су прљави судови.

Не знам одакле ми толико тањира и ко се све храни код нас. Одговорно тврдим да живим сама са Грегором. Добро, и два пса, али пси не умеју да користе тањире. Ја им сипам грануле у ћасу. Они поједу и не гомила се суђе.

Оперем једну туру, седнем за комп, после два реда судопера је пуна.

И чесма која капље. Мењала сам је не тако давно када ми је остала славина у руци и када је вода кренула да шикља на све стране. Изгледа да опет то говно морам да поправљам.

Изгледа да све ствари увек морамо да поправљамо и да не трају дуго. Зато ће мајстори и занатлије увек имати посла. Док не смисле online курсеве за водоинсталатере. Или електричаре. А нешто немам поверење у online наставе. Барем не за ове практичне делатности.

Курс за фитнес инструктора ми је ок. Могла бих да пробам. Има једна баба која је са 70 почела да иде у теретану. Ја покушавам да се натерем опет да кренем а једна ми је тачно преко пута. Ни минут од стана. Таман се спакујем, чак сам и патике за тренинг купила, а онда видим како гомила судова вири из судопера и одустанем. Мрзим судове.

Правда за картонске тањире.

ЗАСПИ МАЈЧИН СИНЕ

И таман се наместим да спавам, пас тражи да га пустим напоље. После 15 минута тражи да уђе унутра. Заједно са њом ушуња се трудна мачка, коју чујем тек када се опет спакујем у крпе. Устани и избаци мачку.

Заспим.

Око два ујутру буди ме лупање јер редовно заборавим да закључам врата па велики пас улети само да провери да ли дишем.

Изађе али остави врата отворена.

Затварам и опет заборављам мачку.

Сат времена касније Берта сада тражи напоље. Пуштам је. Враћам се да спавам, заборавим Берту. Она се дере. Почиње и велики пас у дуету. Чујем комшије како ме псују. Излазим и јурим Арси (велику) по дворишту да је ућуткам. Опет се враћам у кревет. У пет Мијуми урла да је пустим јер је то термин за доручак. Шта ћу, жао ми а и трудна је (пријаве за мачиће у току).

Дајем грануле, пристављам кафу и после ме неко пита за ноћни живот?!

А журку имам свако вече дома, ће ћеш занимљивије од овога.

О ПРЕВЕРУ И ЈЕСЕНИ

И ја волим Превера по киши, да сањам и шетам гледајући иза угла и надајући се да ћу видети оне велике очи као у насликаних француских мангупа са оних смешних слика нашег детињства, када није била срамота имати неки сентиментални кич на зиду.

И није ствар у Преверу, ни у репродукцијама, већ у осећају тоpline и мирису домаће кафе, и куваних сарми и звуку линолеума и крчању старог радија. У патини која обавија креденац, и слатку од белих трешања које се крије у њему, и чудно мирисном хлебу умотаном у крпу на којој пише Рубел.

Тако, када ми кажеш Превер - увек помислим на младост које се сећам и која нестаје као последњи пожутели лист у касну јесен.

МЕСЕЦ У ПОДНЕ

Заборавила сам и датум, и време. Све је почело да нестаје. Дани обојени кишом су давили моја плућа. Хтела сам да пишем, а ни за писање нисам имала у себи довољно накупљене туге. Само нека чудна празнина. Пејзажи који се разливају у мом кратковидом погледу без наочара.

Има оних баналности да један позив мења све. Није променио ништа. Само смо сели, наручили по кафу и почели да ћутимо. Гледао ме преко својих малих, правоугаоних наочара за сунце, а онда је извадио телефон. Неки добар телефон. И рекао: „Хајде да гледамо месец”.

Не знам да ли сам га погледала чудно, или сам у тренутку помислила да седим са најуврнутијим ликом који се може родити на „пјени од мора”, али ја сам слегла раменима и ми смо преко екрана некаквог сулудо доброг телефона гледали у месец, у сред бела дана.

И тако је блејање у месец постао један чудан ритуал још чуднијег пријатељства, које то није а можда и јесте. Ћутимо и гледамо у месец када год нас убије спарина на преласку годишњих доба. У Будви је то тако уобичајено. Спарина, ћутање, месец и мачке.

40 ГОДИНА ПОСЛЕ

Сећам се те грмљавине. Били смо тада у Херцег Новом. Живели смо у солитеру изнад робне куће „Новљанка” ако се добро сећам назива. Тамо смо провели пар година. Тамо сам и годину дана касније, гледајући вести, видела да је умро друг Тито. Имали смо мали портабл телевизор, жуте боје. Та жута је данас јако модерна. И стан нам је некако био леп. На једној тераси, оној која је гледала на море, гнездили су се ласте. Мама је лудела од њих, пуно су какиле. Ја сам волела да их чекам са пролећа да свију кућице у углу и гледам главице тек испилелих птића како широм отворених кљунова траже да им родитељи донесу храну.

Имали смо и комшиницу Раду код које сам често ишла. Сећам се и ње и њене зелене кућне хаљине и лешника. Увек је имала лешнике које и данас обожавам. Рада је становала на истом спрату па сам лако стизала до ње. Била ми је забавна. Имала сам и лутку Ану која је мирисала не гуму и пар препарираних птица. Тату и маму који су радили. Мама у Тивту, тата у Дубровнику. Путовали су на смену и мене остављали у вртићу. Мрзела сам вртић,

вртић је мрзео мене. Зато сам волела тета Раду и да бежим код ње кад год бих успела. Сада знам да сам вероватно била досадна, али шта да радим. Заслужити дечију, ничим изазвану љубав не треба одбацити.

Тог јутра 15. априла сам сањала деду како виче на мене, а вика се полако претварала у грмљавину. А затим у татин глас и руке које ме мотају у зелено ћебенце и вуку напоље из кревета. Свет још није добио јасне обриси а ми смо већ јурили. Он је трчао са мношћом у наручју низ степенице са трећег спрата, подигла сам главу и видела Раду како трчи за нама. Уплашила сам се за њу. Док смо сишли у приземље грмљавина је стала, а испред зграде је било пуно света. И сви су гледали у вис као да желе да се увере да им небо није пало на главу. А онда улазимо у пеглицу са зеленим седиштима и креће луда возња ка Тивту јер је мама већ била на путу ка послу, а мобилних нема. Мимоилазе се негде на пола пута, враћају се колима..., опет се мимоилазе - не сећам се колико је трајала та јурњава мојих родитеља кроз Залив али су се нашли негде. Мислим да сам ја већ увелико спавала. Одлучила сам да сањам јорговане.

О ВЕШТИЦИ И ПРОРОЧАНСТВУ

Прошло 12 година, 6 месеци и 13 дана од тренутка када ми је видовита вештица из равнице поред реке рекла да ћеш доћи.

Заборавила сам на њене речи, тога јутра када сам закопчавала кошуљу са погрешене стране, позајмљену од старијег сина, ништа није говорило да ћеш слетети у мој сан. Нису се помериле планине и није се догодио судар универзума. Само једно обично поподне када сам се понашала мало чудно. Дошао си превише тихо да бих те приметила, али сам схватила да си ипак ти тај на кога чекам када си ми задржао поглед дуже од седам секунди.

И да ли је страх или шта ли је када се паралишеш, и нешто чудно у плућима заустави ваздух на тренутак. Само на тренутак. Али, морам ти признати. Није да те нисам тражила. У неким далеким световима, пољима маслачка, на дну океана. И није да сам одустала. Само сам се временом уморила. Пратила сам погрешне знакове и одлазила после. Мало уморнија. За нијансу старија. Са неком модрицом више на души.

Али сам зато скупљала нешто ново и нешто плаво, и поклањала девојкама у лепим белим венчаницама заједно са чашом горког цинизма. Нису схватале моје поруке, љутиле су се и нестајале а онда сам их гледала како саме прелазе мостове преко реке не држећи никога за руку. Ја не држим никог већ годинама, а знам да ми та рука треба. Само понекад али немој ником да кажеш.

Сада те молим само да ћутиш. Када ти одлепим траку са уста, немој да вичеш, није лепо. Тек сам те пронашла и хтела бих ту заувек да останеш. Можда те пустим и да гледаш кроз прозор сутра. Да. Сутра су најавили сунчан дан.

КРАДЉИВИЦА УСПОМЕНА

Мазнух нечију кућицу са зида. Украдох нечији сан и присвојих га без пардона.

И тих пар десетина квадрата и мало цвећа и топлину коју осећам иза љупких старинских завеса.

И мирис мармеладе која се кува на старом шпорету није мој. Само неко бледо сећање на старачке руке, тихи глас који опомиње да треба више да једем и пластичне мушеме које ми се тада нису допадале.

Украла сам и ову зелену траву испред, када ми досади да једноставно легнем и гледам у небо, било да је сиво или плаво. Крадем сећање на кишу, мушкатле које ми стално вену.

Крадем са туђих зидова туђе успомене и туђе обмане. Мирис мора и мирис соли, мирис града и буке које се сећам у магновењу.

Све је ово могло да буде моје сећање али није.

Увек су туђа лепша. У туђим баштама и мушкатле цветају лепше. Недостаје ми ова украдена кућа са слике иако никада нисам била у њој, и не знам чија је.

Знам само да ми недостаје јер ми је неко једном давно обећао. А обећање није испунио.

ДЕЧИЈА ИГРА

Не знам да ли сте приметили, али између ових наших бетонских кавеза све је мање дечије игре?

Не замерам деци, али некако ми недостаје да их чујем како лупају лоптом, довикују се, трче.

И не знам где су нестала? Бојим се да смо их ми одрасли ућуткали, зауставили претераном бригом. Спречили их да се радују да не би сметала надрнданим комшијама које спавају од три до пет.

Не, да ме не схватите погрешно - важан је тај поподневни мир. Али важна је и радост живота на коју нас деца подсећају својим неспутаним питањима, тражењем одговора на најчуднијим местима, њихово наивно откривање света који уме да заболи ако нисмо опрезни; но и то је део одрастања.

Пустите их да скачу и вичу и шљапкају по барицама када падну прве кише. Нека шутирају лопту. Нека је шутирају из све снаге, па нека се буне комшије. Можда ћемо захваљујући деци први пут погледати то уморно и нервозно лице са спрата које гунђа па и проговорити неку реч у ходнику.

Учите их да је лепо бити у природи али да је није лепо ломити.

Будите са њима док лишће пада, направите прве хербаријуме заједно. Само их пустите да расту слободно и да нам свима испуне животе звуцима које смо помало сви заборавили.

НАШЕ НОВЕ КОМШИЈЕ

Добили смо прве комшије. У стан до нас су се уселили неки људи. Не знам зашто сам очекивала да наше приземље остане празно и резервисано само за моју малу породицу.

Данима сам слушала неке мајсторе како долазе и одлазе. Нешто раде и поправљају.

– Неко се усељава поред нас.

– Па шта?- каже ми Џуниор и наставља да чачка телефон.

– Па ко зна ко је, замисли ако нам дођу неки идиоти па крену да се свађају - одговарам са најгорим могућим сценаријом комшијских свађа које ни Кустурица није успео да сними.

– Ниси их још ни упознала, а већ их осуђујеш - одговара мирно моје дете са висине своје петнаестогодишње, тинејџерске, свезнајуће мудрости.

Пошто не добијам очекивану подршку настављам да лупкам тањирима у уједначеном ритму слагања истих на своје место после ручка.

Пролазе дани, а ја нестрпљиво чекам и кувам у себи у страху од странаца који планирају, несвесно додуше, да поремете мој мир.

Нисам дуго чекала. Била је субота и чула сам гласове у ходнику. Чула сам и комшије како силазе да честитају усељење.

Шуњам се до шпијунке да провирим и видим ко су моји суседи. Мрак је јер сијалица не ради а светлост не допире до нашег дела ходника, не видим ништа. Радозналост и ишчекивање.

Али на моје разочарање, нема ништа од куцања на врата, претњи и свађе.

И онда схватам да сам почела да плаћам цену моје дугогодишње изолације. Слободе у кући са двориштем ван домета града.

Гуши ме бетон и белина околних зграда ме штита за очи. Осећам нелагоду од сусрета са непознатим људима у пролазу, недостаје ми зеленило и сигурна ограда мојег дома која ме штити од других.

Нелагода коју стварају сабијени станови будванске новоградње појачава осећај дезоријентисаности. Аутомобили у преуској, једносмерној улици уз немогућност слободног кретања ме унервове.

Али онда све нестане када се спустим предвече до обале и шеталишта и када поглед пукне на море. Изнад мене небо са лудим месецом и звездама, десно светла Старог града, лево наставак стазе ка Бечићима и Рафаиловићима чине да опет осетим мирис и укус слободе коју нам колективна становања на неки начин гуше.

Прошло је седам дана од комшијског усељења. Још увек не знам како изгледају, али ми се чини да нису тако лоши. Можда поставим неке сасксије са биљкама по ходнику.

Ваљда им неће сметати?

БЕСАНИ У БУДВИ

Зграда преко пута мог стана. Бела, једноставна са врло мало прозора. Дели нас излокани путић и нити једно дрво. Чак ни зелена травка.

Само бели зидови са врло мало прозора. Неуобичајено мало за тако нескладну грађевину. И са ове моје стране прозори су некако мали. Ко год је замислио то бетонско ругло изгледа да се бојао светлости.

Спратови су наслагани као торта коју слаже почетник. Без икаквог смисла, само да их насложи, па ако се изврну неком у крило нема везе.

На претпоследњем спрату гори светло. Видим само сијалицу али не и унутрашњост, но то ми је понекад довољно да замислим шта је унутра. Претпостављам да је све голо као та жаруља што виси са неког импровизованог гајтана и глуми лустер.

Слушам како живи моја зграда, чујем звуке са свих страна и речи понекад, и нечију непажњу а онда чујем врисак. Заправо крештање које допире из те собе са болесно жутим осветљењем. Глас који пуца кроз будванску мирну ноћ пун беса и патње у исто време.

Воајерски прислушкујем очекујући да чујем одговор или неки тресак, било шта. Ништа. Само женино урлање.

Траје неколико минута, а онда опет тишина. Гаси се сијалица, зграда тоне у мрак, она у сан.

Неки људи испод балкона пролазе и разговарају о лежајевима на аутомобилу, из кафане Лавиринт се чује гласна расправа и повремено одушевљење, као да је неки го пао. Жао ми да потпуно затворим балконска врата док је време овако лепо.

Живот у насељу подстанара је навукао пицаму и рекао лаку ноћ.

ЧОВЕК БЕЗ ЗЕМЉЕ

Скулптура француског уметника Бруна Каталана која се налази у Марсеју представља човека који је напустио своју земљу.

Оно што прво упада у очи је празнина. Али скулптура није само слика некога ко оставља све за собом. Она је најбоља илустрација зјапеће празнине савременог човека у ери друштвених мрежа и интернета, који је парадоксално данас празнији иако му је живот испуњен визуелним садржајима који допамински утичу на нервни систем.

Дрога коју производи наш мозак ствара зависност од мрежа, слика, снимака, информација и од усамљености.

То је приметио и 2005. Пол Вирилио када је написао „Циљ технолошких иновација је смањење социјалних контаката”, а у време индуковане пандемије са свих страна се врши притисак на појединца да се изолира и да себи ускрати контакт са другим људским бићима. Еволуирамо у Хомо Корониуса, човека лишеног загрљаја као примарног инструмента којим показујемо своју емпатију.

Скулптура својом празнином вришти и упозорава. Али смо све мање способни и да чујемо.

У Марсеју је постављен читав низ ових фасцинантних скулптура које пркосе гравитацији. Потресно сведочанство о напуштању дома, пријатеља, живота какав смо знали.

Било да напуштамо дом физички или виртуелно, празнина коју носимо у нама постаје све већа док нас потпуно не прогута.

ЧАСОВНИЦИ

Шта је то у нама што нас тера да меримо време? Да са страхом послушајемо дамаре протока епохе, покушавајући да сагледамо будућност вечито окренути прошлости?

Нису ли часовници, ти најранији људски изуми који одјекују пратећи откуцаје људског срца, наши мерачи неухватљиве вечности?

Све до Перикла време се процењивало по дужини сенке, а од Аристотела време добија и метрички и лингвистички израз ора (вавилонског порекла како кажу упућени). До тада нисмо имали ни прецизну поделу дана. У Вавилону и Египту постојали су суначани и водени часовници, али је тек Платон увео примењив облик клепсидре у Атину. Како наводи добри, стари Освалд Шпенглер који је упокојио Запад и дао предност Истоку, али оном нашем, духовном, православном истоку – то уопште није изменило осећање живота код античког човека.

Могу само да замислим тај свет у којем је проток времена био статика, док се ми батргамо и даavimo мерећи милисекунде, одређујући и подређујући наше фрагментиране

животе фрагментираног појединца у атомизованом и деинтегрисаном свету милисекундама.

Постоји белешка да је 1176. у катедрали Сенс инсталиран „оролог” (од грких речи хора, сат, и легеин, говорити) – реч која се у Француској још употребљава за велике сатове. Ова реч навела је научнике да верују да ови сатови на кулама нису имали казаљке и бројчанике, већ су „говорили” време звучним сигнаlima као што су звона. И тако је време проговорило. Опмињући нас својим звонима, својим откуцајима механизма, на нашу пролазност, али и стављајући нам до знања да у тој пролазности морамо ухватити копчу са трајањем. Са оним што је било да би нам отворило врата ка оном што ће бити. Ка оном што јесте.

КАДА МЕ ПИТАЈУ: ЗАШТО ВОЛИМ СРБЕ?

Некада давно, чини ми се у неком другом животу, када сам пришла Демократском фронту и неминовно се приближила идеји српства, чула сам узнемирене гласове из заједнице којој сам припадала и забринута питања „шта ће ти то?” „Па то су Срби тамо” (и неки зелени имоџи на лицу би се уклапао у изговорено).

Време је пролазило, а ја сам као хипнотисана кренула за Србима, и временом схватила да их неизрециво волим. Ништа тако добро не осликава дух тог народа као ово лаконско на крају текста „Јок, она то тако воли”. И збиља како да не волиш тај луди народ који гине, машта о неком Царству на небу, диви се својим династијама којих више нема, тугује за Косовом на које већина ни не иде али зна да је тамо и душа и срце и тело.

Како објаснити неком да је тај луди народ кренуо у збег за својим краљем преко Албаније када летовању време није. Није само војска ишла. Ишла је и комплет тадашња влада и народ и уметници. Цела је земља кренула,

и уместо да седе тамо ди су и уживају у сунцу Грчке, јок море. Они крену у јуриш, назад међу своје шљиве у таквом налету да су их једва зауставили тамо негде код Беча.

Како да не волиш тај луди народ који сву своју трагику објашњава у овим кратким реченицама у којима се руга свима?

Те Србе препознајем у ликовима које су играли Бата Стојковић, Бора Тодоровић, Драган Николић, Зоран Радмиловић и Паја Вујисић. И шмекери, и баксузи, и лузери вечито на ивици а опет не можеш бити имун на тај шарм у којем те удаве.

И збиља. Како да их не волим када су у стању да се љубе на мосту по којем падају бомбе или да косе своје ливаде у сенци Томахавка?

Луд народ. Луд и диван истовремено. Пун мана, грозних мана али ма како лоши - моји су.

Како онда да их не волим?

ЦРТИЦА СА ЦЕТИЊА

Улази у маркет Воли на Цетињу ђакон Павле Љешковић да нешто потргује и у једном тренутку му се прилично љутито обрати једно девојче. Каже : „Могу ли нешто да Вас питам?”

– „Може.” - одговара ђакон.

– „Зашто ви укидате мој факултет?”

Гледа је он један тренутак и одговара:

– „Мора да сте ме побркали са неким. Ја сам задужен за премијештање градова у Чачак и Сурдулицу.” - и настави мирно да тргује.

О ИСЛАНДУ И ЕУ

Исланд је мала острвска земља на северу Европског континента. Има популацију од приближно 350 000 становника, гејзире, вилењаке, Бјорк, фудбалску репрезентацију која то није али је свеједно побрала симпатије те 2016. када су се пласирали на ЕП и избацили моћну Енглеску.

И Исланд није чланица ЕУ али има добар животни стандард. Сами уређују односе унутар своје државице и генерално, можда јесу мало мимо света али су добар међународни партнер.

Рекох ли већ да нису у ЕУ и да им не пада на памет да приступе. Део су тог система преко ЕУ трговинских споразума и шенгенског система и сматрају да им је то сасвим довољно да буду срећни.

Године 2008. били су погођени светском кризом али су већ 2009. доживели чудесан опоравак и њихова валута је била тада најстабилнија на свету. И данас су им сви економски параметри стабилни.

КАДА КУПУЈЕМ У ЛАКОВИЋУ

Часте ми, имам утисак када уђем у овај будвански Лаковић и дођем на касу са обичном корпом и два-три артикла у њој да ме гледају са неким презиром као ономад у гимназији када сам носила три броја веће 501 и лошу имитацију мартинки.

Чак ме и касирка гледа са висине на рачун од 2,40 еура. Тачно треба за нас направити неку посебну касу да се не брукамо.

И КУПИХ НЕКТАРИНУ...

Пре извесног времена, тачније током великог Тројичинданског сабора у Подгорици, у оној силној гужви упознах једног човека, дечачког изгледа који је био тамо са мојим старим протестним знанцима.

Испоставило се да живи у Будви, да имамо неке заједничке другаре и тако крену прича. Између осталог пита ме да ли сам почела да једем нектарине.

У тренутку нисам разумела шта ме пита, мислим да ми је фацијална експресија била таква да је и он схватио да сам у дилеми шта да кажем, па је брзо додао:

– Па писали сте о томе у Монитору.

– А, да - одговарам. Сетила сам се тада и приче. Но како је текст објављен сада већ давне 2014. године, а можда и 2013, а сплет животних околности је био такав да сам потпуно заборавила на те своје причице, би ми заиста симпатично да се неко сећа тог текста до детаља које сам и ја заборавила. А пошто се овде на мрежи стално смењују људи са којима размењујем мисли, ставове, приче и вицеве - за оне који ме не познају довољно - ја сам те

2012. радила три месеца на пољима Плантажа. Брала сам у почетку нектарине, касније сам постала и керовођа - али нектарине су ми остале у сећању јер сам их ем брала, ем и јела ако нису задовољавале критеријуме дневних гајбица. И тако једног дана мртва уморна вратим се кући, а мама каже сва срећна: Имаш у фрижидеру нектарине.

Од те 2012. ја мислим да никада нисам купила нектарине, а нисам их ни јела.

Данас у продавници видим их по 1 еуро за kg. Купила сам решена да опет уживам у слатком нектару, и да се на тај начин помирим са својом прошлошћу. Јер данас, ма како чудно звучало - да није било тих Плантажа, не бих научила неке важне животне лекције, и довека ћу бити захвална на томе што сам имала прилику да у тим пољима сазнам више о себи и свету који ме окружује.

Но и када је узмем у руке и оперем, ипак осетим оно чудно поштовање према људима који на овом жаропеку беру брескве и нектарине, (берба грожђа је мало касније), онима које је мука натерала да се боре за егзистенцију - јер осим поштеног рада не умеју ништа друго. Дубоко поштовање за све који не умеју да краду, мувају, муљају, дилују. За оне непривилеговане људе који својим рукама зарађују за хлеб.

КАДА МИ НЕДОСТАЈЕШ

Када осетим да ми недостајеш ошамарићу
недостајање.

Јер ми се може.

И затворићу очи. И када пожелим да те видим,
сетићу се да ћеш ме кулирати.

А онда ћу те видети са другом.

И бићу тужна.

Зато ћу ошамарити недостајање док је у ваздуху.

Али ћу дозволити да се ушуња док једем супу,

И пожелећу да будеш со у тој супи.

У ПЕСМИ

Помени ме пријатељу
Не на Литургији и у молитви
Већ ме помени у песми
Означи ме словима
Да живот добије свој коначни облик
И да смисао постојања
Не оде у ваздух
Јер ми је важно да у песми
Нађем своју везу са светом
А када све прође
Упали свећу и остави на папиру моје име
Да га спомињу док тражим пут ка небесима

ПУН МИ ЈЕ НОС

Пун ми је нос лажи, преваре, комита
Антифашиста који праве антипишачке шетње
Пун ми је нос великих речи и празних обећања
Прошлости од које ми се диже коса на глави
Пун ми је нос од вас који и мртвима тражите
потврде о нацији
Јер ако су Срби - онда жртве нису
Пун ми је нос лицемера без кичме и запаљиве
реторике
Пун ми је нос гована јер од смрада не могу да
дишем
Пун ми вас је нос који издају зовете Европом
И Европе која спава
Пун ми је нос ненормалних будала
Пун ми је нос политике
Нос ми није пун кокаина као Милу
Можда је то моја грешка, јер би ме више ценили

Пун ми је нос отимања, буџета, авио-компаније,
црногорског идентитета вазда угроженог
Пун ми је нос Вијести и њихових јебених колумни
Пун ми је нос Мишковог срања
И апостолске Владе
И хаоса који сте направили у само два дана
Не живи се од сећања на 30. 08. 2020. нити од
споменика који не говоре
Живи се од јебеног рада и закона који се поштују
Живи се од увођења реда у неред који траје
Па да је Георгина до сада би се породила макар
једна добра ствар из овога
Али Георгина је одустала од порођаја
Опет
И опет могу само да кажем
Пун ми вас је нос какви сте

ЈЕДАН САСВИМ ОЗБИЉАН ТЕКСТ - ДА ЛИ СЕ ЦРНА ГОРА ОДРЕКЛА ТУРИЗМА?

Звучи скоро невероватно када данас неко подсети на чињеницу да је Свети Стефан 1972. године добио Златну јабуку као најбољи хотел на свету у том тренутку и то за сервис и амбијенталну целину.

Велики тур-оператори попут ТУИ, Некермана али и многи други тих година тражили су да изнајме само две собе како би њихове екипе могле да бораве у хотелу и форографишу нашег Свеца и да те слике објаве у својим каталозима на насловним странама.

Биле су то године када је Будва, али и Црна Гора имала добру и диверзификовану понуду којом је увезала све своје ресурсе и потенцијале од југа до севера. И није било празне приче о елитама, само се знало да треба имати понуду за свачији џеп.

А прича је почела десетак година раније. Када је под надзором УНЕСКОа започета израда Стратегије развоја за јужни Јадран (Црну Гору и Дубровник), тачније 1964. године.

Тај документ је био у то време толико напредан да је према речима лорда Тхомсона, оснивача велике глобалне агенције Тхомсон који је ову фирму представио 1968. године, Црна Гора (регија Јужни Јадран) била у том тренутку туристички најуређенија медитеранска земља.

So, what the fuck had happened to us??

Након разорног земљотреса 1979. када је 90% туристичких капацитета било срушено, пар година касније враћамо се на туристичку мапу да бисмо крајем осамдесетих у хотелима имали око 40 хиљада смештајних јединица.

А онда је дошла транзиција и ратне године. Занимљиво је да је и Хрватска имала значајно трауматичније ратно искуство 90-тих али је након тога наставила да се развија.

За то време, ми смо изгубили 10 великих хотела. Споменућу АС, Фјорд, хотеле у Херцег Новом и Улцињу.

Уместо хотела, наша развојна стратегија се оријентисала на апартманизацију, што је је на крају довело до тога да је у овим небодерима практично немогуће извршити контролу и инспекцију, нити њихово пословање увести у легалне токове. Све то указује да је значајан део прихода од туризма у сивој зони.

Закон о туризму је уједно и највећи канцер развоја ове гране зато што је увео појам кондо хотела. Tre Canne су најтипичнији пример тога. На десетине хиљада стамбених квадрата дође око пар стотина за тзв. хотелски смештај, десетак соба и једна рецепција са свега десетак запослених. И на све то, инвеститор је ослобођен плаћања комуналија. И није само новац изгубљен. Трајно је изгубљен и простор.

Поређења ради, ТН Словенска Плажа има троструко више смештајних капацитета и пратећих садржаја и запошљава око 1000 људи у сезони.

Невероватно, зар не?

Имамо шеталиште у Будви које је очишћено од дискотека али ни приближно није као *lungo mare* на другим дестинацијама. Док код нас још увек врте гирос и пљескавице (значајно мање морам признати), дотле је у свим осталим државама које живе од туризма то место резервисано за највеће светске брендове.

Имамо барем четири Стратегије развоја туризма од 1998. на овамо али ни једна није никада заживела. Осим изградње кондо хотела. А штета, јер је туризам грана од које се нису одрекле ни земље са значајно слабијим потенцијалима. Он даје огромну базу за развој и расподелу средстава од услужних делатности до производње хране, али и текстила.

Да, треба нам реиндустријализација земље, али нам треба и туризам. На здравим основама.

Не треба да сечемо грану на којој сви седимо. Можда је крајње време да се из фиока извуку те стратегије и добро проуче и да се спаси оно што се још увек може спасити.

Колумне из Монитора

МУКЕ РОДИТЕЉСКЕ

Претпостављам да сви ми понекад ухватимо себе како понављамо ријечи наших родитеља, па се угриземо јер уз то иде наравно сјећање на оне тинејџерске дане, када смо пуни бунта обећавали сами себи да никада нечемо бити као они.

Из неког разлога, прије или касније, тај бунт нестане. Можда у тренутку када и сами постанемо родитељи. Мој случај није другачији од многих. Нисам била нека цвјећка. Морам признати. Била сам склона инцидентима, бјежању са часова, смишљању најкреативнијих могућих изговора.

Чак сам једном исфолирала падање у несвијест када је мама ненајваљено дошла да посјети моју разредну. А претходни период је рецимо био препун неоправданих изостанака. Наравно, нисам радила ништа посебно. Глуварила, али потпуно разумијем, из ове перспективе, оправдану забринутост за моје одсуство.

Имале смо мама и ја доста расправа на ту тему, али никада нећу заборавити када је једне прилике изашла очајна из зборнице, након увида у моје оцјене и укор пред

искључење и када је рекла, онако прилично избезумљена: „Желим ти да имаш дјецу која ће бити као ти.”

У посљедње вријеме, све чешће се сјетим тих ријечи. Нарочито када ми зазвони телефон и у њему видим написано Џуниорова разредна.

Тај осјећај када вас облије хладни зној ја не умијем да препричам. Пролазила сам кроз читав низ непријатних ситуација, опасних. Да не кажем да тјерам шегу јавно са прилично опасним човјеком, па ми је то чак и смијешно. Али, разредна када зове знам да ми је што би рекао наш народ: нос окићен.

Имам утисак да сам од почетка школске године, у септембру, па до данас у просеку два пута недјељно ишла у школу. Због приче, несташлука, прилично озбиљних проблема које је моје дијете правило, дакле не бјежим од тога.

Сада смо у фази када је читава фамилија, ужа и шира укључена у рјешавање проблема. Нисам од родитеља који сматрају да је имати све петице једини успјех у животу. Али инсистирам на томе да мора да води рачуна о понашању. Е па драги моји, морам признати да негдје проклето гријешим.

Јер, ајде што ја не успијевам као родитељ, него не успијева ни цио школски систем. Но да се вратим на почетак приче.

Мама и ја, и то како се све некако врти у круг. Дође ђаво по своје. Хтједох да вам кажем, да подијелим ово искуство са вама. Није лоше да станете испред огледала и кажете себи ја сам родитељ и ја имам проблем. Па онда додајте и оно: не умијем да га ријешим. Па након ширих консултација са родбином, професионалцима, узмите таблете за

смирење, набаците најбољи осмијех што имате, пођите у школу и суочите се са изазовом.

Ама није лако, знам. Не постоје рецепти. Осим оног пропуштеног – што нисам слушала/о мајку када је требало.

TETKE

Прије извјесног времена, интернетом је прострујила вијест да су тетке у Србији добиле статус трећег родитеља.

Шала је кренула са познатог сатиричног портала NEWS Net. Но судећи по томе колико је пута преузета, било је и оних који нису схватили да је ријеч о шаљивом тексту, који је скренуо пажњу на учестале изливе емоција тетке према дјечи својих браће и сестара.

Некада су то биле баке и деке, али вријеме их је, мо-
рамо признати, прилично прегазило, јер дотични углав-
ном немају налог на Фејсбуку па самим тим су лишени
могућности да јавно са својим виртуелним пријатељима
подијеле одушевљење својим прапотомцима.

Што ме опет враћа на сентиментално путовање ка мојим
теткама. Моје тетке су биле саставни дио мог одрастања.
Њих три, свака на свој начин је обиљежила мој живот.

Најстарија међу њима, Невенка, темпераментна ситна
женица, дугог језика и огромне радозналости, навукла ме
је на читање. Сјећам се једног љета у Котору које сам про-
вела скоро цијело код ње, прочитала сам за неких мјесец
дана цијелу богату библиотеку са дјечијим насловима.

Наравно, ишла сам на плажу, висила у Институту за биологију мора гдје је радила, научила да и рибе имају осјећања- тачније запамтила сам да је бранцин прилично неуротична риба подложна стресу, брала мушље, препливала кријући залив, једва испливала на другу страну, стекла пуно другара, безнадежно се навукла на Толкинове саге, први пут дошла у контакт са терминима из парапсихологије, увид у паганска вјеровања (којих се дан-данас сјетим), и тако даље. Нена је и данас за мене симбол отпора свакодневници и устаљеним начинима размишљања. Данас она има нешто више од седамдесет година, и даље је незаустављиве енергије. Свакодневно обиђе све продавнице по Палилули (у Београду живи тренутно), исприча се са народом, са једним продавцем је имала и конфликт јер је њен отац а мој ђед био један од оснивача ФК Партизан – шта рећи продавац је звездаш. Нису могли да нађу компромисно рјешење.

Мира нас је прва напустила, али је она на један тих начин оставила трага на мене. Не бих рекла да је то била ова теткинска љубав, али се трудила.

Биба је моја омиљена тетка. Расијана професорка математике и рачунара, увијек је имала највише живаца за нас - дјецу њеног брата и сестре. Научила ме да пливам и да роним. Обожавала сам дисциплину ходање по дну. То је када узмете неколико тежих камена, оптеретите се и онда роните по дну. Теже је него што ја умијем да опишем.

Биба ме је спасила у средњој школи. Стрпљивим давањем часова математике, које сам чешће пратила на пола ува него што сам заиста била сконцентрисана. У ствари, често би ти часови завршавали мојим читањем Монитора

који је добијала путем претплате. Моје прво љетовање ван родитељског надзора било је на Мљету. Наравно са Бибом, и њеним мужем и још неколико чланова шире и уже фамилије.

Биба је данас пренијела своје стрпљење на Џуниора. И улила му самопоуздање. Захваљујући Биби математика више није баук.

Моје тетке нису имале друштвене мреже да покажу своје неконтролисане изливе љубави и њежности. Оне су дио мог дјетињства и дио мојих успомена. Стварних и физичких. Зато их и волим.

БЕЗГЛУТЕНСКА ДИЈЕТА

Ајде признајте, да ли сте имали појма о глутену док проблем са истим није обзнанио први рекет свијета Новак Ђоковић?

Уколико немате проблем са целијакијом, онда вам вјероватно никада није пало на памет да по рафовима тражите као суманути производе без глутена. А они, ем су ријетки, ем су папрено скуп.

То сам и сама искусила. Додуше признајем да сам умјесто љекара консултовала Google (немојте ми замјерити, гупо је знам). Али да пређем на ствар. Ухватила ме врло неугодна, да простите, дијареја. Трајала је данима и након неколико пробиотика, одлучим да погледам на интернету у чему је ствар.

Послије безуспјешних потрага, и прилично смртоносних болести чији назив не умијем ни да искористим, налетим на осјетљивост на глутен. Узгред буди речено, дијареја и хронични умор су изгледа симптоми свих могућих болести на које можете да налетите. Али, глутенска осјетљивост ми је била прихватљива. И није смртоносна.

Дакле, како то иде. Осим дијареје, умора и болова има ту још неких ситних симптома, а све то узроковано је осјетљивошћу слузнице танког цријева на већ толико пута помињан глутен. Проблем за неког ко има ову дијагнозу је заправо тај што се глутен налази буквално у свакој намирници, мада је то бјеланчевина која се доскора везивала искључиво за пшенично, ражано и јечмено брашно.

Пошто здравствено немам, назовем неколико приватних лабораторија да провјерим колико кошта тест. Изузетно љубазно особље, прелијепим веселим гласићем ме обавјештава да су цијене тестова 60 еура. Који еуро горе доље. Наравно, брзо одустајем и од варијанте тестирања, те одлучим онако на своју руку да кренем на безглутенску дијету.

Шок број један: безглутенских производа у супермаркетима скоро па и нема. Шок број два: у специјализованим радњама здраве хране има, али по ужасно високим цијенама. Шок број три: у Црној Гори има 5000 људи који болују од целијакије, а то подразумијева трајни поремећај подношења глутена, тј. бјеланчевина присутних у брашну од пшенице, ражи и јечма.

Сматра се да најчешће погађа дјецу, међутим у посљедње вријеме све су чешћи случајеви дијагнозе и након тридесете године.

Шок број четири: у црногорским апотекама већ два мјесеца нема безглутенског брашна које се узима на рецепт.

У ствари, ово и јесте поента приче. Да би знали колико је ово захтјевно, морате на неки начин проћи кроз то искуство.

За мене као одраслу особу било је тешко, што због новца што због времена које ми је било потребно да издвојим за набавку и припрему намирница. Могу само да замислим како је родитељима који већ два мјесеца муку муче са брашном. Његова цијена у поменутих радњама је осам еура по килограму.

Дакле, зато што неко не ради свој посао, ћути, продаје брашно испод руке, зато дјеца осјетљива на глутен или која имају дијагнозу целијакије (а што може да буде увод у знатно озбиљније поремећаје) не могу да једу хљеб, палачинке, кифлице.

О целијакији се пуно говори у посљедње вријеме, али очигледно не и довољно. А како сам ја ријешила свој проблем? Па након двије недјеље дијете, фантастичне енергије и линије, свратила сам код маме на славље. Неке фине слане палачинке. Са доста паприка црвених, павлаке, зачина. Негдје на пола плеха сам схватила да је прави назив моје болести – хипохондрија.

За њу лијека нема.

СИНХРОНИЦИТЕТ

Таман сам узела телефон да пошаљем поруку пријатељици коју дуго нисам видјела, кад ми у том тренутку исти зазвони. На дисплеју њено име. Случајност?

Колико пута вам се догодило да људи о којима размишљате налете на вас на можда најчуднијим мјестима? Тамо гдје их најмање очекујете? А тек када сте у вези, она почетна фаза заљубљености када готово истовремено размјењујете поруке пуне њежности и пажње?

Случајност? Не. Синхронизитет.

Један од најпознатијих случајева је онај када је чувеном психологу Јунгу, док је пацијенткиња описивала свој сан о скарабеју кроз прозор улетјела буба, најближи европски сродник египатском скарабеју.

Карл Густав Јунг (Carl Gustav Jung, 1875-1961), творац термина синхронизитет, дефинисао га је као принцип безузрочне повезаности. Многа његова лична искуства навела су га на закључак да постоји класа догађаја, доста честих, који су повезани по значењу, али не и узрочно. Обични људи такве догађаје углавном називају коинциденцијама и приписују их случају.

У књизи Тумачење природе и психе коју су заједно писали Јунг и Паули, наводи се како је Јунг размишљао о овој теми:

„Проблем синхронизитета збуњивао ме је дуго, све од средине двадесетих година, када сам истраживао појаву колективног несвесног и непрестано наилазио на везе које једноставно нисам могао да објасним као случајне. То што сам нашао биле су подударности које су биле тако смислено повезане да би њихово случајно подударање било невероватно. Као пример наводим једну појаву коју сам лично проматрао.

Једна млада жена коју сам лечио у одлучујућем тренутку уснила је сан у којем је добила златног скарабеја. Док ми је причала сан, седео сам леђима окренут затвореном прозору. Изненада сам иза себе зачуо шум попут лаганог куцкања. Окренуо сам се и угледао летећег инсекта који куца о стакло прозора. Отворио сам прозор и ухватио га у лету. То је био најближи сродник златном скарабеју који се могао наћи на нашем поднебљу, скарабејски инсект, котрљан (*setonia aurata*), који је супротно својим уобичајеним навикама очигледно осетио потребу да у том тренутку улети у тамну собу.”

Али да не давим више са цитатима. Улазимо у поље неразумљивог и за обичног читаоца оптерећујућег дијела у ком се помиње принцип акаузалности, Јинг и Јанг, Шопенхауер и томе слично. У крајњој линији, није ми намјера да се бавим научном елаборацијом, већ да вам скренем пажњу на читав тај низ називи случајности који вам се дешавају у животу а можда су негдје предодређени да вам се догоде.

Или зашто треба обратити пажњу на њих. Па ево једног покушаја. Дешава вам се да сте у љубави апсолутни пацер и лузер. Ма, да, онај невјероватни губитник, који на сва окупљања одлази сам или сама, скрханог срца јер по ко зна који пут се испостави да су лептирићи у стомаку за супротну страну били само посљедица лошег варења.

Ако имате слику у глави, онда размислите и погледајте мало боље око себе. Сасвим сам сигурна да постоји неко ненаметљив, са ким можда нисте у контакту и из неког разлога никада нисте почели да причате отворено.

Е па покушајте! Када се по стоти пут сретнете у самопослузи, кафићу, возу, запитајте се ко је то и зашто вам принцип акаузалности упорно шаље ту особу у живот.

И егзактно математички гледано, два пута може да се догоди случајан сусрет, трећи пут је већ синхронизитет. Притом не мислим на комшиницу Ружу са трећег спрата којој помажете да изнесе цегере, већ на људе који по некој логици не треба да буду ту гдје јесу у датом тренутку. Знам да је мало теже прихватити ово, али ако не због себе, а оно дајте свом срцу шансу да закуца у правом ритму. Не боли.

АНАЛГЕТИЦИ ЗА ПОД ГЛАВУ

– Па добро како је то када имаш четрдесет година?- пита ме радознало шанкер у паузи док радимо. Свака кафана има тај мртав период, неке мање, неке више, али ријетко ко има ту врсту среће да му је локал пун током читавог дана.

Било је то на почетку моје угоститељске каријере, која је стицајем разноразних животних околности почела много касније него што је уобичајено. Негдје баш на прагу те фамозне округле цифре.

Претпостављам да је мојим колегама, који су сви махом десетак и више година млађи од мене била чудна та присилна преквалификација, али пошто ме мрзело да објашњавам да се не живи од ваздуха и љубави, те да је неопходно нешто јести, евентуално платити неки рачун, одустала сам. Заузела сам позицију недокучиве Сфинге, све док ме једног дана колега није покосио питањем.

– Па шта ја знам – рекла сам прилично изненађено, тргнута из лутања у мислима по јужним морима. Заиста, у чему је разлика између мене која пуни за који мјесец четрдесет и њега који је тек напунио тридесет. Осим оне очигледне, а то је да је он мушко а ја женско.

– За почетак, почнеш да цијениш неке друге ствари и мање си у грчу ако рецимо не возиш ферарија, већ си срећан и са бициклом. Неко би можда рекао да је социјална ситуација утицала на ту врсту еволуције свијести, али у мом случају је заиста тако. Суштина је да си задовољнији са собом. Осим тога, ја не видим неке претјеране разлике. Мало смо генерално смирили, и мање ме прогања идеја о томе да што прије и по сваку цијену морам да имам све.

Скоро пуне двије године након тог разговора, сјетила сам га се у једној прилично необичној ситуацији. Уз лагану вечеру, причу, почиње да се одмотава филм и помињем питање разлике тридесетих и четрдесетих. Некако увијек покушавајући да ставим благу предност на моје године, све док нисмо заједнички дошли до закључка да је заправо кључан начин на који почињемо разговор.

А ево и како. Раније је необавезна конверзација отпочињала цитатом из књиге, причом о филму, трендовима у вјежбању (да, заиста- тридесете подразумијевају да почиње да вас хвата паника од старења и да ћете на све могуће начине покушати да одложите тај процес што подразумијева често ригорозне дијете и манијачно вјежбање).

Ми фирцихери започињемо – размјеном аналгетика. Да добро сте чули. Уколико не стигнете да направите читаву елаборацију о предностима одређених аналгетика у односу на друге, рецимо зашто раптен а не диклофен, зашто бруфен а не кафетин, када и како узети кафетин (легенда каже да је најбоље прије спавања а послије бурне ноћи, смањена је могућност мамурлука).

Нас боли све. Јер таман када смо стигли до толико жељеног мира у души, почињу први проблеми са кичмом

и желуцем који захтијевају и размјену искустава. Детаљну.

Зато разлика јесте у овом почетку. Наставак је мање више сличан, уз додатно сабирање и сумирање генерацијских утисака о времену у ком живимо. Наравно, дјеца су нам већ мало већа па су нам и теме ближе пубертетском бунту или покушају бунта. Све у свему, немојте се плашити. Још нема кризе средњих година, она наступа мало касније, а онда ипак мушком полу постаје много важније да се врате на онај црвени спортски ауто него све остало.

ТАТА

Постоје тренутци у животу којих се сјетимо као кроз маглу. Онај осјећај који вас спопадне као када гледате неки филм, лагано се одмотавајући али, ма колико се трудили, не можемо да се сјетимо баш свега. Чујемо као ехо неки звук, свјетлост која је врло вјероватно другачија него што је била тада. Сунце је било њежније а хладноћа онако баш пријатна.

За неке имам фотографије. На њима видим себе у плавом џемперку и фармерицама. Имам неких пет година. Сликано је на Тројицама изнад Котора. Тада смо туда ишли до Котора, није било тунела, возили смо много лошија кола- пеглица, рено 4, аванзовали смо са реноом 18, али смо чешће путовали. Свакога викенда смо били негдје.

Или у Котору, или у Дубровнику, или на Цетињу, или Грађанима. Док смо живјели у Херцег Новом, било је нормално да се иде у Цавтат или на недјељни ручак у Конавалске дворе.

Сјећам се тих Тројица јер смо по лијепом времену увијек застајкивали да видим овчице. Сlike су настале једног врло посебног дана, јер је тата одлучио да ме одведе

на Тројице само и искључиво због тих овчица- стада оваца које су мирно пасле.

Излетјела сам из аутомобила усхићена и почела да трчим по камењару мјестимично прошараном зеленом травом.

Стала сам на један камен, сва поносна и срећна. И ту је настала та фотографија. Како стојим, Бока у позадини, а ја срећна јер су ми ту овчице. Наравно, био је потребан само један секунд мира да ме апарат ухвати. Заправо, много више. Тата је имао онај стари апарат, са филмом, чак је и сам развијао црно бијеле фотографије. Требало је ухватити и свјетлост, намјестити експозицију, не дисати и шклоц. И затим опет цика, смијех, и на крају врисак. Јер сам упала у једну огромну бару, за коју нико није могао ни да претпостави да се ту налази.

Ја плачем мокра, тата псује и суши ме. У ауту скидам мокру одјећу са себе, умотавам се у неко ћебе које смо вазда вукли са собом и враћамо се назад. Могу да се сјетим још и дубоког разочарања јер овчице нису хтјеле да се мазе.

Сљедећа слика је свјежија. Већ сам у школи. Опсједнута сам коњима. Толико да сам их стално цртала. И то доста добро. Када год бих видјела коња, увијек сам у сузама молила да ми допусте да му се приближим. Гдје год бисмо ишли заједно, тата је умио на лијеп начин да ме превари. На моје питање: Је'л има тамо коња? – одговарао би „наравно да има”. А када бисмо стигли, обично сам доста времена изгубила тражећи их, толико да бих умјела да нестанем и да натјерам цијело село да крене у потрагу за мнош.

Једне зиме, непосредно прије Нове године, кренули смо за Грађане у оном мало бољем реноу. Негдје на

Паштровској гори, непосредно послје је Петровца, ухватила нас је таква сњевна мећава да смо морали да станемо.

Тата је морао да изађе да промијени гуме и стави ланце, ја сам искочила за њим. Јер ипак то је снијег. Друга омиљена ствар у том узрасту одмах послје је коња. Отац ми је био окренут леђима и завучен до пола у пртљажник јер је тражио зимску опрему, а ја сам онако дјечије радознала провирила и имала шта да видим. У гепеку, пажљиво сакривена и сасвим случајно откривена лежала је кутија, а у кутији Далас. Коњ. Барбикин додуше, али са правом гривом и ногама које се покрећу. Јасно се сјећам снијега, зиме, и мене како грлим кутију и њега који покушава да ми објасни да је то за испод јелке. Не, и не одговарам бандоглаво и наравно задржавам играчку.

Тата је био тај који ме водио у Липице. То је мјесто у Словенији, чувено по узгоју аутохтоне пасмине коња - Липицанерима. Липицанери су парадни коњи. Имају онај урођени елегантан ход због ког су цијењени. Један од најпознатијих липицанера свих времена је Маестозо. Дан-данас се сјећам хотела у ком смо били смјештени и слика тог прелијепог коња у холу. Сав џепарац сам потрошила купујући Пез бомбоне којима сам хранила коње који су послје два дана трчали до оgrade падока како би протурили своје главе да добију послатицу. Сјећам се и пада са понија који се звао Мики.

Има ту још доста тога. Ово је крај године, па сви сабирају утиске, и поздрављају се са овом иза нас. Ја сабирам утиске зато што сам се заувјек опростила од мог оца. Само желим да ове успомене остану наше. Да их не заборавам.

ЉУБАВ У ДОБА FACEBOOKA

Усамљеност је постала општа категорија. Не знам шта се то догодило са нама. Ево примјера. Врло конкретног.

Прије неколико година преко мејла добијем позив да се укључим на некакав Netlog. То је нешто као домаћа варијанта Facebooka. Не размишљајући превише, прихватим ја то. Међутим, врло брзо и заборавим. Некако ми досадно.

У међувремену Netlog постане Twoo, е сада ту му се и намјена промјени те постаде највећа база података о самцима у региону. Са тим што вас аутоматски генерише у земљу и град у ком живите. Немам ништа против, али пошто ми није неопходна та врста упознавања, покушам да се излогујем. Преведено на наш да се макнем одатле.

Међутим, не лези враже, нема шансе. Пробај на све могуће начине, не иде. Иако се уредно излогујем, скинем налог, ујутру ме дочека сијасет мејлова од стране заинтересованих људи.

Сада већ постаје озбиљно. Да бих видјела како то функционише, опет покушам да проучим цио сајт.

Е сада. Ту слиједи важан дио приче. Јер напоскон обратим пажњу на разне профиле који се појављују. И морам

рећи да сам била пријатно изненађена људима које сам видјела. Али онда опет- шта се то догодило када их се толико одлучило на овакав вид упознавања?

Наравно, овдје мислим на све оне који су одлучили да покушају макар виртуелно и привидно да нађу сродну душу. Има и оних који траже само пролазну авантуру, доста их је ожењено и то јасно наводе. Надам се само да ће њихове супруге открити њихове профиле и добро их истрести из гаћа јуначкијех.

Вратимо се категорији, обичних. Не тако лошег изгледа, сасвим пристојних карактеристика. Заиста, шта их омета да нађу неког? Страх?

Живимо у ери друштвених мрежа, а Twoo је једна од најдосаднијих и то слободно могу да кажем без претјеривања.

Подсјећа ме на навалентну продавачицу фармерица у неком осредњем бутику која је упорна да вам утрапи оне које вам ужасно стоје, и ви сте свјесни тога али она никако да престане да говори: Ма ове су савршене за вас! Мислим, са све оним назалним савршене.

Интернет је мјесто гдје можемо да емитујемо уљепшану слику о себи, да стварамо имиџ који нема пуно везе са реалношћу.

Такође, остајемо усамљени јер нас стварност сурово ошамари сваки пут када се погледамо у огледало и поставимо свјесни свих наших слабости.

Излазимо кријући се иза екрана мобилних телефона толико да и не примјетимо све те људе који су око нас а који су вриједни наше пажње.

Није то за чуђење, али опет. Ето, ако би неко послао захтјев да се уведе дан без друштвених мрежа! Дан без wi

fi и питања која вам је шифра за wireless! Бар за промјену, онако ради пробе.

Да ли је могуће да изађете у град са друштвом, да сједнете и причате. Оно баш причате, разговарате. Размјењујете живу ријеч. Пробајте, лијепо је то понекад. Мада, знам пуно људи који су у срећним везама захваљујући томе што су се њихови универзуми укрстили негдје на Facebooku. Нисам паметна. Сем да кажем да је средина негдје између.

Log out.

ХВАЛА!

Какво је вријеме дошло, више није у моди рећи хвала. Не знам како то иде по бонтону, али ја лично обично желим да се захвалим. Захваљујем се за хиљаду ствари дневно. Почевши од оног тренутка када отворим очи, па се захвалим зато што могу да устанем, да скувам кафу и да уживам у јутарњој тишини.

Захвалим се и на рукама које ме загрле, свакога дана. Један пар руку има 11 а други 18 година. Чак и када ме тај старији пар онако фино и културно сасјече, захвалим се јер сам поносна на чињеницу да размишља својом главом.

Захвална сам и када због неподопштина тог млађег пара морам редовно да црвеним пред наставницима и разредним старјешинама. Ту ме већ нервира чињеница да стално, али ама баш стално, мора да има своје мишљење нарочито када га нико не пита.

Захвална сам и на репићима који ми се обрадују када ме виде. И њушкама које ми се увуку под руку и кажу ми да је све добро.

Захвална сам и због моје маме што је још ту, и сестре коју неизмјерно волим. Ма захвална сам људи! Зато ако

кажем хвала, немојте узимати то да не треба да се захваљујем јер сам нешто заслужила, и зато што је то очигледна чињеница. Није тачно. Ви сте ти који примијетите да нешто урадим добро.

Хвала, обавезно кажем хвала, а и вама бих савјетовала да урадите исто због људи којима сте окружени. Најлакше је бити огорчен и љут. Ево рецимо, прије неки дан сам констатовала да ћу довијека остати по оној старој народној – зло говедо довијека јуне- јер никако, чак и послије нешто више од четрдесет година моје егзистенције на планети Земљи не могу да престанем да се изненађујем најкреативнијим начинима којима ме људи успјешно разочарају.

Али, опет оно али, послије ми је било криво. Криво јер сам тиме обухватила и све оне људи који су за свих тих мојих четрдесет година били ту, прошли кроз мој живот и који заслужују да их памтим по добру. По несебичној помоћи коју пруже када су ми најпотребнији, по искреним осмјесима којима ми озраче јутро јер се обрадују због мог присуства. По човјеку, ког нисам видјела никада прије ни икада послије, који је отворио шахту и пронашао замало изгубљене кључеве од аута.

Затим све оне пријатељице које су имале времена да саслушају моје проблеме. Зато увијек и изнова треба бити захвалан.

Наравно, захвална сам и на једној чудној причи , која укључује зимовање на Веруши давних осамдесетих година, о једној симпатији која је након тридесет година признала да никада није имао храбрости да ми приђе. Због повећег носа и поцијепаних боролета.

Како да не будем захвална за сам живот који ме заде-
сио. Нисам га тражила али ми је дат. Из неког чудног раз-
лога, дуго сам одбијала да се помирим са тим, али данас
не. Волим га у свим његовим облицима.

То је стечени рефлекс. Нарочито када послје кише
сине сунце. И овај подгорички сјевер када задува и про-
чисти плућа једноставно волим. Не треба да тражите
ништа заузврат. Једноставно волите и будите захвални на
могућности да волите. Свим срцем.

А Подгорица, посебна прича. Живим овдје, и дуго сам
тај избор сматрала привременим рјешењем. Али овај град
чине људи. А нигдје нисам упознала више људи који су
ми пружили руку него овдје. Зато се користим приликом
да се извиним и граду у ком живим.

Зато, ако вас нисам убиједила да кажете хвала за сваку
ситницу, не знам шта бих још могла да додам? Осим хвала
што сте одвојили вријеме да прочитате ову колумну.

О КИШИ, СТРИПОВИМА И ЦЕМУ ОД ШЉИВА

Пљушти киша. Није да баш мрзим кишу, али када се саставе небо и земља па онда то тако траје данима, некако се теже хватам у коштац са свакодневним проблемима. А и боли ме глава.

Нисам једина. Има нас пуно којима капци безнадежно отежају са звуцима кише, и тада нам је покушај било каквог рада право мучење.

Кажу и да је плувиофил љубитељ кише, онај ко у капима проналази сопствену присутност. За мене је киша сјећање опет на Будву.

Када сам била мала, Будва је такође била некако мала. Николичка што би рекли моји познаници. Тек једно мјесташце од неких 6000 становника, једва забиљежено на мапи велике Југославије, у које нису залазили трендсетери, нити је било ин имати доље било какву некретнину.

Зими, додуше не разликује се ни данас превише, осим што има коју хиљаду становника више и којих десетак хиљада сабласно мрачних станова више, током јужине,

сви би се завукли у своје куће. То је као неко повлачење у зимски сан. Па онда крене бесконачна киша. Коју сам преживљавала уз огромну количину стрипова, књига, и џема од шљива.

Имала сам обичај да ставим јастуке на велику ТА пећ у углу дневне собе, и ту проводим дане и дане читајући. Не памтим да сам рекла да ми је досадно. Можда ако би ме ухватили у неком раскораку између сриједи и петка од Микијевог забавника до Политикиног забавника.

Трафике су биле пуне наслова. Загор, Велики Блек, Капетан Мики, Комадант Марк, Текс Вилер, Мр Но, касније су им се придружили јунаци попут Конана, Сребрног летача, Тора, повремено Корта Малтезеа, и наравно као круна свега Принц Валијант.

Некако између те двије серије наступили су Талични Том, Астерикс и Обеликс, Марсупилами, Гастон. Све сами Французи. Сјајна школа стрипа коју ми више не увозимо. Ваљда се не исплати. То су биле посебне стрип едиције које су излазиле једном мјесечно. Неке имам још сачуване.

Отприлике у исто вријеме је излазио и Екс Алманах. Њега сам посебно вољела због Спајдермена и праисторијског хероја Рахана, који је имао чудног љубимца – сабљастозубог тигра.

Од наших аутора у то вријеме посебно се истицао Бранислав Бане Керац, који је негдје у септембру гостовао на стрип фестивалу у Херцег Новом. И не могу да прежалим што нисам отишла да га лично упознам.

Његова Кет Клоу, аутентична домаћа супер-хероина, нешто између жене-мачке и полудјеле хеви метал суперрибетине, освојила је и Скандинавске земље. А сам Керац

је радио и стрипове по сценарију који је између осталих писао Марк Хамил- за неупућене оригинални Лук Скајвокер из Звјезданих Ратова. Знате, онај мали, плави Џедај око ког се врти читава свемирска епопеја. Сам Керац је најбоље своје радове остварио у тандему са сценаристом Светозаром Обрадовићем.

А зашто ово пишем? Па подсјетила ме киша. И чиње-ница, да ако нема интернета одмах чујем кукњаву како ми је досадно. Не разумијем. Мислим морала бих пуно тога да разумијем, али ријеч досада једноставно не умијем.

Знате, ни ми нисмо имали интернет. Имали смо црта-ни у 7. 15 и недјељом Микијеву радионицу која је трајала пола сата. И деда је имао 'Индирект' па нисам могла ни да одгледам цијелу.

Током дугих зимских мјесеци смо имали школски про-грам који је било уживање гледати. Одрастати уз Тимо-тија Бајфорда и Дејвида Беламија и синхронизацију Деја-на Ђуровића је била привилегија. Можда сам и дан-данас због тога осјетљива на лошу дикцију тв презентера.

Мени киша донесе главобољу, али и призове у сјећање моје другаре из дјетињства. Узгред још ме није напустила идеја да постанем Модести Блејз када одрастем. Не знам, али заиста не знам шта ће наша дјеца имати када негдје у блиској будућности наступе кише. Који ли ће њих друга-ри звати да сврате у свијет маште?

СУПА И РЕЗАНЦИ

То отприлике иде овако. Стигао је викенд и ја сам врло срећна. Пресрећна. Након цијеле седмице носања моје покретне куће у виду Џуниоровог ранца на леђима, и трчања са једног посла на други, у међувремену се бавећи неком врстом грађанског активизма дочекала сам викенд.

То је онај дан када чистим и кувам. И да се разумијемо, не кукам, ја заправо уживам у томе. Волим кувану храну. Ствар навике још од дјетињства. Некако су први укуси били повезани са бијелим луком и маслиновим уљем, свјежом рибом или пак варивом спремљеним у Грађанима, са све свјежом наном као зачином и кастрадином.

Дакле, ја не волим те укусе ја их обожавам.

И док је млађани био на тренингу ја сам обавила ту недјељну трговину у хипермаркету, међутим ту и тамо расијано заборавим понеки елемент.

Пошто је била огромна гужва, а власници тог јединог крштеног маркета у крају се куну да им не треба више радника и да је овим мученицима добро тако како је, одлучујем да не задржавам ред и свратим у једну домаћу

радњицу, ма прије један контејнер који глуми продавницу у позоришној представи.

Пошто ме оно сунце кроз шофершајбну угријало, замолим Џуниора да изађе и купи резанце за супу и себи допуни телефон.

Он се враћа послије пар секунди са питањем:

– Је л ти мислиш на супицу у кесици?

– Не него на резанце. Тражи продавачици резанце.

Опет се враћа брже него што је отишао.

– Али она каже да немају резанце и не разумије шта ја хоћу.

Ок, вријеме да моја маленкост ступи на сцену. Излазим из аута у стилу Клинта Иствуда из Леоневих вестерна, за тежем каиш и лагано крећем ка мрачној шпиљи.

– Извините, да ли имате резанце за супу?

Показује ми ка рафу на супицу у кесици.

– Не то, резанце. - покушавам да се сјетим неког алтернативног израза, али не иде. Стао ми мозак. Од када знам за себе ми користимо израз резанци. Можда је ипак до мене.

– Не то - понављам као папагај- тјестенина за супу.

Видим знак разумијевања који се појављује на дјевојчином лицу. Сва срећна вади оне дебеле макароне:

– Мислите на ово!?

– А не жено, резанци. Резанци! Знаш оно што стављају жене или мушкарци у супицу када је скувају. Тјестенина, танка која се малкице измрви када је стављаш да прокува. Обично је у облику чворића, гужвица, како год.

И даље стоји, нијемо ме посматра и напосок изговора спасоносну реченицу.

– Али ми то немамо.

– Али ја то видим иза вас!- говорим док ми у гласу вибрира лагана хистерија.

Тек онда се као Божји дар умијеша дјевојка која све то посматра са стране. Тутке додаје паковање резанаца.

Е сада, питам ја вас, шта се то догодило са нама те су резанци нестали из употребе?

Поставила сам исто питање на друштвеној мрежи. Добила сам сијасет занимљивих и духовитих одговора, али тичу се управо чињенице да уопште нисам фенси јер користим резанце. Да сам на тоталној странпутици јер уживам у домаћим кнедлама. Да једноставно нисам тигрица са кифлама из тзв. „продавница здраве хране”. И да опште узев, умјесто што са саламама гањам неке министре, боље да одем на масажу, средим нокте и смањим степен фрустрације. Наравно, ово су били духовити одговори жена са којима дијелим врло сличне свјетоназоре.

Али заиста, има ли ишта љепше од мириса топле, фино скуване, пилеће супице са пуууно поврћа. И наравно резанаца?

Додатак оригиналној колумни (октобар 2021): Проток времена неумитно доводи до тога да се штиво макар мало доради. Не желећи да дирам аутентичност колумни које су настајале прије седам година, ипак неке детаље морам да појасним. Као што је овај са министрима и саламама. Наиме недјељу дана прије него што је колумна написана, са групом жена сам извела политички перформанс испред Скупштине Црне Горе. Знале смо да ће се на премијерском сату окупити и министри и посланици и одлучиле смо да их понудимо породилским доручком

који се тада састојао од парчета саламе и хлеба премазаног маргарином. Иако је нас свега петоро учествовало у том перформансу, дигла се огромна прашина у јавности, а КБЦ је себе демантовао два пута током дана шаљући различита саопштења. Сјутрадан, и доручак и ручак и вечера су били на задовољавајућем нивоу а убрзо је и цијело породилско одјељење реновирано и услови у КБЦ-у знатно побољшани. Ако могу себи за нешто да припишем заслуге, онда је управо тај детаљ у мојој биографији нешто на шта сам посебно поносна.

ВРАТИО СЕ БРКО

Ако постоји нешто у Подгорици на шта морате да се навикнете, што прије то боље, онда је то градски превоз. То је једна врста екстремног спорта, од ког ако имате среће страдају само бубрези, јер аутобуси су прилично расклиматани, али зато превоз плаћате скупље него у појединим Европским земљама. Карта је цијелих 0,70 еура, тачније седамдесет центи. За двије особе то је 1,40. Да стигнете до жељеног циља, уколико је одредиште гдје ближе, онда вам се исплати да узмете такси. Минимална цијена вожње у подгоричком таксију је углавном еуро.

Е сада, за тих 70 центи осим што имате привилегију да се возите у најгорем превозу у овом дијелу Европе, не добијате ама баш ништа. Осим као што сам већ рекла избацавање камена из бубрега, и љети топлотни удар у најави.

Ако живите на периферији Подгорице као ја, доживљај је тим већи и потпунији. На срећу љета господњег 2014. нисмо имали превише оних врућинчина од којих се топи асфалт и лијепе гуме за исти, али клима се ипак ту и тамо морала упалити. Клима у мом приградском превозу функционише по принципу: „Отварај прозор мајсторее!!!”.

Али то нам није сметало да сви срећно и весело трпимо, политички коректно је рећи неугодан мирис, али мајка му стара када нешто или неко смрди онда смрди и ту нема уљепшавања.

Дакле, негдје почетком љета су ови власници линија најавили да неће уводити клима уређаје у возила јер би то драстично повећало цијену превоза. Климе нису увели али јесу повећали цијену са педесет на седамдесет центи. Машала. Здравом били мудраци пословни, може вам се.

Некако у исто вријеме, повуку ми мог чувеног Брка са линије. Појашњења ради, Брко је људина од бријега одваљен. Има чупаве бркове, мрк поглед, не вади цигарету из уста, користи телефон, мада је толико гласан да га слободно може бачити, али некако ми смо сви навикли на његову егзотику. Када вози током школске године, има врло оригиналан начин сабијања путника у возило, тако да су оне Индијске Гурке смијешне за нас из подгоричке тројке.

Али Брко је и поред свега тога наш. Он се свако јутро пита са локалцима. Зна ко од које болести болује. Која га мука стиска. Увијек каже добар дан и довиђења. Никада не преврће очима и не гунђа када га замолите да стане на тачно одређено мјесто. То је мала компензација за катастрофално стање у ком се налазе дотична возила. Све у свему, некако сам осјећала блискост са том мргом од човјека, и љетос када је изненада нестао, а на његово мјесто дошла двојица нових шофера, осјетила сам порив да покренем петицију да ми врате Брка.

На крају крајева, ваљда је за тај новац могао да дође неко ко умије да каже – „Добар дан”.

И онда прије неки дан видим тројку како се помаља иза кривине, и видим облак дима и бркове за воланом. Вратио се Брко, и одмах је у превозу живље. Тако сам сазнала да је комшиница била у бањи, да је здравље не служи, да је други комшија имао проблема са електродистрибуцијом и тако даље. Ма некако ми лакше уз Брка да прогутам ту крнтију од аутобуса и уопште све оно што ме чека током дана.

Додатак оригиналној колумни (октобар 2021): У међувремену сам сазнала да се Брко зове Миладин, и да су власници линије на којој ради били прилично бијесни због ове колумне објављене у Монитору. Седам година касније, Брко још увијек вози нашу тројку и једном сам ушла на станицу, а он је онако громко рекао:

– У аутобус нам је ушла Ива Бајковић. Легенда.

Стално заборављам да му однесем чоколаду или неки сок. Јер добар дио мојих толошких година је обиљежио управо он: Брко звани легенда.

ФУДБАЛСКА ЛЕКЦИЈА

Постоји нешто између жена и фудбала што не могу да разумијем. Претпостављам да тај анимозитет према најважнијој споредној ствари на свијету потиче одатле што се захваљујући њој жене широм свијета суочавају са занемаривањем.

Нисам ни ја другачија. За мене је фудбал најједноставније речено једно велико шпанско село. И ма колико се трудила да га упознам и схватим, то сам бивала удаљенија од те игре. Али дошао је тренутак када сам морала да се суочим face to face са том чаролијом.

Џуниор је почео да тренира. Има један јако лијеп фудбалски клуб за млађе категорије, и мислим да га никада нисам видјела сретнијег него ујутру када се спрема да иде на тренинг. Ту нема ни оних чувених – „Још пет минута, молим те”. Једноставно тренинг зове. И његов мото је постао – Фудбал је мој живот.

Тако је дошао тренутак утакмице и молба да дођем да гледам. Мислим да очеви морају да иду да гледају утакмице. Из милион разлога, а један од најважнијих је да тако

заиста показују да им је стало. Али када сте и отац и мајка, једноставно немате право да одбијете позив.

Утакмица почиње у девет ујутру. Малишани су стигли пола сата раније да се прописно загрију. Почиње игра, али мени привлаче пажњу дјечаци из противничког клуба. Њих петоро. Имају дресове, али шарене шортсеве и њихов је тен таман. Дјеца су мали Роми. А клуб за који играју је са Старог аеродрома.

Чујем коментаре иза себе да су тек прије мјесец дана почели да тренирају. А и Џуниор ми је рекао да су их прошли пут добили са 10 голова разлике. Међутим како игра одмиче, ови моји (Џуниоров тим) у фенси бијелим дресовима и униформисаним шортсевима не успијевају да се приближе голу, док се игра одвија углавном на њиховој страни. Голман противничке екипе сједи. Малишани играју као најбољи репрезентативци. Њихово отимање лопте, дриблање, брзина не могу се упоредити са дјецом која играју заједно са мојим Џуниором.

А онда схватам да је њихова игра резултат њиховог живота. Они трче за лоптом као да сјутра не постоји, већ је та лопта ту и сада цио њихов живот. Они не размишљају да ли ће пасти, једноставно падају и устају. Нису њежни и осјетљиви, јер та борба ту на терену је њихова свакодневна борба у сваком сегменту живота. Почевши од залогаја, до прихватања у друштву.

Почињем да се дивим тој дјечи, и да се дивим тренеру који им је дао прилику да играју. Мислим да је он у том тренутку више урадио за пет малишана него све стратегије Владе, невладиних организација и међународних институција које нису стигле даље од увођења термина

– припадници РАЕ популације. А затим су исти, онако ван очију јавности наставили да их зову исто као и генерације прије њих – цигани. Цигани као погрдна ријеч, као опис за све што је прљаво и ружно, као оправдање за нас који тако лако осуђујемо другог, другачијег, тамнопутијег, па што да не и бољег.

Ако мислите да претјерујем, ево потражите тај мали клуб ММК, ком желим од срца да настави да ради. Док он постоји ова петорица макар на кратко постају важни ту на терену. Они играју своју животну утакмицу двадесет четири сата, 365 дана у години. Захваљујући њима, ја гледам фудбал потпуно другим очима, не као игру у којој 22 играча јуре за лоптом, већ као игру гдје свако макар на трен има шансу да буде човјек.

А подсјетићу вас, на ромском Ром значи човјек.

ДЕДА И НАНА

Када кажем деда и нана мислим на родитеље своје мајке. Владу и Софију. Иако са њима нисам провела ни приближно времена као са родитељима свога оца који су били деда и баба, за ово двоје ме вежу невјероватно снажне успомене.

Влада и Софија су обоје из Лике, упознали су се у избјеглиштву у Београду, првих година Другог свјетског рата. Из Лике су их отјерале усташе, а после рата су им земљу одузели комунисти у циљу општег напретка. Недавно су њихови потомци обавијештени о одлуци за повраћај земље, међутим никада нису отишли да се изборе са своја права. Прије свега због чињенице да је њихов некадашњи посјед препарцелисан, издијељен, растргнут и због чињенице да би им било немогуће да кажу људима да се селе одатле. Јер су и то потомци оних који су са те земље морали да оду, најмање својом вољом.

Софија и Влада су се настанили у кући у улици Господара Вучића 19. И ту су остали до краја живота, подигавши и испративши у живот троје дјеце, међу којима и моју мајку. Ту кућу памтим по огромном дворишту, великој бијелој трешњи од које је нана увијек правила слатко,

гипсаном лаву поред ког сам провела пуно времена, комшилуку са којим су дијелили двориште, некада бучном, некада непријатељском, али ипак комшилуку.

Памтим и по дрвеној тараби, јединој у крају. По низбрдици и санкању - јер је била јако мирна улица, заправо једносмјерна са врло слабом циркулацијом саобраћаја. По правом правцатом пијетлу названом касније Пера. Пера је дошао у улицу Господара Вучића као пиле. Утовљени голуждран који је био намијењен трпези. Но моја фамилија, изгледа да нам је то генетски, је апсолутно неспособна за такав вид преживљавања. Перин одлазак под нож се данима одлагао, док деда Влада на крају није преломио и одлучио да кокотића задржи. Дао му је име, и пиле је израсло у једног огромног пијетла који је доживио дубоку старост уживајући у обављању редовних послова као што је кукурикање и чување дворишта.

А чувао је двориште ка' иједан. Пар мјесеци након што је Пера достигао своју пуну величину, почео је да се понаша као прави правцати пас чувар. Кидисао је са степеништа на сваког ко би се усудио непозван да уђе у двориште, а није био ни мало љубазан ни према драгим гостима.

Но када не би било никог, Пера би показивао своју њежнију страну, и тихо куцао на врата када би хтио да уђе у кућу, затим би чекао неко вријеме да га деда позове и тек онда би промаљао стидљиво свој кљун да види има ли свјеже порције кукуруза за њега.

Мој деда Влада је иначе волио птице. Увијек је имао два до три канаринца којима би посвећивао пуно пажње. Волио је да их слуша како пјевају. А њихова пјесма је у јутарњим сатим умјела да буде очаравајућа.

Моја нана, Софија, била је права Личанка. Уџбенички примјер високе, наочите жене, њежног лица, али одлучно-сти да се без жаљења и пренемагања ухвати у коштац са животом. Спремала је најбоље сарме на свијету, и увијек је говорила да сам премршава. Зато сам и била под њеним специјалним 'једи' третманом.

Наш мали ритуал је био одлазак на Каленић пијацу. Нана би ме пуштала да ја бирам поврће и да се погађам са сељацима, и увијек би кући ишли са соком од боровнице. Касније би тета Ружи из зграде преко пута причали наше доживљаје. А тета Ружа би увијек навраћала на кафу, у шлафроку са крупним цвјетовима и Јованка Броз пунђом. Са чоколадом у руци за мене, и кафом за нану. Деде и нане већ одавно нема. Нема ни куће, а и улица више не личи на ону коју памтим. Када одем у Београд, често прошетам туда. Онако са рукама у џеповима пуним печеног кестења. Као некад.

КРИЗА СРЕДЊИХ ГОДИНА

Криза средњих година је више од серије. Она стварно постоји. Прије неки дан, шаље ми М. поруку са једном феноменалном идејом. Да оформимо културно-умјетничко друштво, предлог за назив је још бољи – Идиоти, да малкице свирамо, зезамо се и те ствари.

Мислим да ми је требало свега три и по секунде да размислим и кажем: What's the plan, рачунај на мене. Додуше, постоји реална опасност да нас туже оригинални КУД ИДИЈОТИ, панкери из Пуле основани 1981. и који још увијек баштине сјајно музичко наслеђе. Али, како рече М. неће, свираћемо са њима.

Дугујем и мало појашњење. М. и ја смо заиста имали бенд током студентских дана почетком деведесетих у Београду. Назив је био Burton's noise project по покојном Клифу Бартону, басисти Металике. И свирали смо све што бисмо стигли. У почетку смо имали доста среће јер смо имали сјајног бубњара, који је био и професионални музичар. Наша музика, барем оно што бисмо сами склепали, сводило се на три акорда, прилично дисторзирана и сјајан ритам који је пратио у позадини.

Вјежбали смо гдје бисмо стигли. Најчешће на десетом спрату солитера на Црвеном крсту, у релативно касним сатима, уз вриску и галаму комшија. Од инструмената смо имали акустичну гитару, касније смо успјели да се појачамо електричном па и да озбиљније вјежбамо у из-најмљеним просторима које је требало платити. И који су се налазили на неким неприступачним мјестима до којих је раних деведесетих требало стићи. Мени је са Бањице требало пуна два сата да стигнем до Земуна, и у повратку исто толико јер градски превоз није функционисао баш најбоље, што је објашњено у то вријеме ничим изазваним санкцијама против нас васколиких и шта ти ја знам.

Све у свему, одрасли су се играли рата, а ми смо покушавали да одрастемо уз крвопролиће које се дешавало на свега стотинак километара од наших домова. Таква је била и наша музика, тешка и агресивна. Слушали смо пуно Нирвану, да бисмо послѣје кренули ка све агресивнијим нотама. И вазда сам се питала: мајку му, ако су ти Американци свирали тако добро у њиховим државама, можеш ли замислити шта би направили да дођу код нас на једно пар мјесеци.

У то вријеме, понуда ноћног и концертног живота се сводила на свирке домаћих бендова. Многи су тада кренули да раде. И остали су у тим водама попут Дел Арно бенда. Наша прва свирка, са свега четири нумере на репертоару, била је у студентском дому 4. април на Вождовцу. Мислим да смо наступали први. И то је све чега се сјећам. И чињенице да ми је М. рекао послѣје свирке да сам успјела, за дивно чудо, сваки тон да убодем.

Двадесет година касније, опет смо на почетку. Београдско сивило смо замијенили сунчаним Медитераном и кафенисањем поред мора. Опет немамо инструменте, али састављамо списак ствари за обраду. Прва је на списку The Passenger Игија Попа. У једном тренутку ми пролеће кроз главу да су времена данас знатно другачија. Да су данашњи клинци махом школовани музичари, да свој таленат избрусе на неком ријалитију, да смо можда превише смијешни са наших пар акорда и пјевањем које је све само не пјевање. Да љутња и бијес немају више исто значење и да се пишу у еурима а не срцем, али М. остаје непоколебљив док гута кнедлу плаћајући непристојно висок рачун од 16 еура.

– Знамо ми више од данашњих клинаца.

Нешто касније, за рођенданским ручком питам старијег сина да ли су му још живи гитара и појачало. Јесу. Добро је. Бар од неког имам да позајмим најосновније. Не смијем да му кажем шта ми се мота кроз главу јер се бојим подсмјеха. Али дођавола. Једном се живи, а једном и дрма криза средњих година. И почињем да пјевам And the feeling it gets left behind, рефрен пјесме I am Mine од Pearl Jam и схватам да нема те кризе која ме може натјерати да свој живот углавим између двије рекламе док чекам да се нешто догоди.

ПЛАНИНСКИ ИЗАЗОВ

Звони сат. Навила сам га на пет, али рачунам на оних чувених пет минута који ме не напуштају још од основне школе. Тада је моја баба Драгица живце губила (пази, већ тада) покушавајући да ме пробуди да на вријеме кренем у школу.

Тих пет минута су настали у хладној кући у Будви, и трајали су од октобра до јуна. Живјели смо у малој кући са огромним двориштем и гријали смо се на дрва. У раним јутарњим сатима ватру је требало упалити у камину, а зидови никако да се загрију. Иако је моја баба била раноранилац, ипак је за будванску влагу требало много више времена.

Јутрос ме звоњава подсјетила на то вријеме. Било је хладно, иако је октобарски дан преда мном најављивао михољско љето у пуној снази са температуром од 30 степени током дана. А зашто смо морали да поранимо? Па кретала сам на излет. Планинарска тура до Рикавачког језера. По старом добром обичају, нисам се спаковала дан раније, нисам нашла флаше за воду и нисам имала појма гдје ми је доњи дио тренерке.

Мој познаник већ доста дуго организује ове туре по Црној Гори али и шире, и није први пут да сам позвана,

али јесте први пут да сам успјела да обезбиједим превоз за пса. Некако сам осјећала обавезу да своју кују пастирске расе одведем у њен природан амбијент. Почело је тако што сам умјесто кафе попила зелени чај. Прекасно сам открила да немам ни зрна мог драгоцјеног напитка у кући. За неког ко не умије ни да се умије прије него ли сркне кафу – дан је почео лоше.

У 7.30 спаковала сам пса у комби и кренуле смо. Морам да нагласим да сам се за туру пријавила јер је писало да је лака, да бих тек по повратку схватила да је у најави писало заправо средње тешка и да ја не идем са излетницима у шетњу већ са људима који имају охо-хо искуства у савладавању црногорских планинских терена.

Заборавила сам да понесем: крему за сунчање – на планини брже изгорите него на мору због разријеђеног ваздуха, посуду за воду за пса, храну за пса – па сам јој великодушно морала дати свој сендвич док смо одмарале послије напорне дионице и мало више спремности да се верем попут дивокозе по кучким стијенама.

Дакле, комбијем смо стигли до Букумирског језера, а затим кренули испод Торча стазом извише катуна Језеро па до првог извора. Ту, нешто послије првог извора, већ сам почела да падам и имам утисак да ме је остатак екипе гледао попријеко јер сам највише, опште узев, кукала. Напокон, послије два сата ломатања смо сјели. Да одморимо. Ја сам сјела у коприве. Ко није успио да то уради, нема појма што значи мука.

Када смо стигли до стрмог макадама који води до Рикавачког језера, у глави ми је бубњало питање: Куку мајко, уз ово се треба опет попети. Спустили смо се за

двадесетак минута. Пењали смо се у повратку пуна два сата. Са душом у носу, прљава, избодена, гладна, али поносна, стигла сам до комбија. И пас. Који се није жалио, и показала је морам признати завидан ниво културе. Чак је цео дан била у друштву жене која има патолошку фобију од паса, а да ниједном није вриснула. Једноставно моја Арси је била хит туре (поносна сам на то).

Но и поред свега, ујутру када сам се пробудила, осјећала сам се сјајно. Иако сам нешто раније закључила да сам ја ипак један типичан Медитеранац који се најбоље сналази сједећи поред мора, гуштајући фино вино уз бескрајне ћакуле, ипак ни планина није лоша. Јер у природи нема љутње због околности на које не можете да утичете. Не смијете о томе ни да размишљате јер вас један погрешан корак може одвести на пут без повратка, или макар на пут са сломљеном ногом. Али шта год да одаберете, било планинарска тура, шетња уз обалу или пак по Горици, нећете погријешити. Јер из личног искуства, оног тренутка када изађете из својих малих учаурених свјетова и пригрлите природу – промјена је неминовна. У вама и у вашим главама. Одатле ваљда креће све.

ГРАЂАНИ

Иако сам рођена у Београду, у болници „Драгиша Мишовић”, некако је увијек у мојој свијести постојала идеја о једном „правом” завичају. Тај завичај се налази у централној Црној Гори, тачније недалеко од Цетиња и зове се Грађани.

Можда је тај чудан назив- Грађани, због чега ми често у шали говоре да сам ја обрни окрени права Грађанка, дефинисао читав мој животни пут који значи само једно: бескомпромисни борац за грађанска права свих и свуда.

Тај завичај је дуго живио само у причи мојих старих, кроз набрајање баба-Станице (дедине рођене сестре) о непрекинутом низу Бајковића од 17. вијека наовамо. Пробала сам да научим, али данас знам само: Драган Филипов, Филип Јоков и ту негдје заштекам. Не добацим ни до четвртог кољена назад.

Прије него ли сам доживјела први сусрет са завичајем, у својој дјетињој машти замишљала сам Грађане као мјесто гдје још увијек живе страшни змајеви, чудесни јунаци који носе мачеве и витешке одоре. Била сам немало разочарана када смо након дугог пута преко Прекорнице стигли до Грађана. Умјесто романтичних средњовјековних

замкова, дочекале су ме сеоске куће, умјесто поноситих коња – прави правцати магарци, натоварени дрвима- као они са Гвоздових слика.

Наша породична кућа се налази на врху Обера. То је онај тренутак када станете, па питате гдје идемо даље, а неки намрчени сељак у оутфиту Јоксима покаже руком горе, и нешто промрмља кроз стиснуте зубе и цигарету направљену од домаћег дувана. А ви погледате горе, и мислите таман ту изнад, када оно не - морате главу баш да нагнете уназад и да гледате у једну тачку изнад које лете некакве огромне птичурине за које сам касније сазнала да су посљедњи бјелоглави супови (коју годину касније успјешно истријебљени, чиме су житељи Грађана дали свој аутентичан допринос идеји Црне Горе као еколошке државе).

Е па ту, на најудаљенијој чуки се налази моја кућа, до које тада није постојао пут, већ се морало козјом стазом испети, кроз коприве, поред Змињака- малог извора бистре воде, који је оправдао свој назив. Ту и тамо ћете налетјети на неког поскока, или шарку али без панике. Уколико не станете на реп, прве не дирају. Тако бар каже легенда.

Послије успона слиједи сусрет са сељанима, улазак у њихова дворишта, упознавање. Поред наше куће живе Поповићи. Да бих стигла пречицом морала бих да уђем код краве Мркуље у њен обор, па онда преко код комшија. Била ми је симпатична та крава, право мило благородно биће, које је жвакало сијено и давало млијеко. Све док једном, приликом каснијих долазака, не знајући да је Мркуља отишла Богу на истину и да је замијењена

пргавом и опаком Мркуљом II нисам улетјела, и излетјела малтене на њеним роговима у друго двориште. Од тада имам фобију од крава, не волим да им се примакнем ни на 100 метара. Кога крава појури, тај се и телета боји. Тако некако.

Онда је улиједила дуга пауза. Нисам била у Грађанима скоро пуних 15 година, и када сам опет отишла, дочекало ме још веће разочарање. Село које памтим као живо, пуно одраслих и дјеце је потпуно утихнуло. Живи се у свега неколико кућа. И даље има магараца, али не носе товари, већ луњају около пустим селом. Оне куће у које сам улазила неспутана грађанским васпитањем, празне су, разрушене. Нема мириса домаћег хлеба, нити ракијских казана с јесени.

Нестали су људи, куће. Остало је само сјећање нас који, ваљда са годинама, све чешће имамо потребу да се ухватимо својих коријена и породичних почетака.

ХЕРЦЕГ НОВИ

Добила сам прије неколико дана занимљиво питање. Ријеч је о инспирацији и темама. Нисам сигурна да умијем да дам добар одговор. Вјероватно свако на различите начине пише, или има неки ритуал, шта ја знам. Или је човјек мало аналитичнији, па му треба времена да све у глави сложи и на крају да то опет пребаци на папир.

А ја? Па не знам да ли је потребно баш толико да идем у демистификацију, али када већ питате - обично идем за сликом. Одређена слика, flash back и кренем. И још нешто, обично нисам ни сама сигурна гдје ћу баш завршити.

Тако је и данас. Фотографија Херцег Новог, нека панорамска коју је избацило друштво на Facebooku, подсјетила ме да сам један краћи, али зато јако лијеп период дјетињстава провела у том граду.

Живјели смо у згради, повелике спратности колико се сјећам, неуобичајене за оно вријеме на мору, али управо по тим солитерима Нови и јесте био мало другачији од осталих приморских мјеста. Сјећам се ограде балкона специфично жуте боје, ластавица које су се с прољећа упорно враћале и на тераси свијале своја гнијезда.

У приземљу је била велика робна кућа, чини ми се да се и цијела зграда звала по њој – Новљанка. Ту сам проводи-ла доста времена. Доводећи родитеље до благог очаја, јер је увијек било нешто занимљиво за купити. Ту сам купила своју лутку Ану, која можда заслужује посебну колумну колико сам се везала за њу.

Некако у исто вријеме у Херцег Новом, тачније у Игалу, живјела је и мајчина сестра лекарка, као и пријатељица из дјетињства Неда, по професији зубарка. Захваљујући њој, и сретном сплету околности ја сам врло рано почела да идем код зубара.

Наш стан се налазио на трећем спрату. На истом спрату је живјела и тета Рада код које сам висила нон-стоп, и која ме је повремено чувала. Мени се она допадала без неког јасног разлога, једноставно било ми је лијепо код ње а и увјек је имала љешнике. Не знам зашто, од како знам за себе луда сам за љешницима и бадемима. Остало, много сласније воће готово и да не једем, али ове коштуњаве сам у стању да сагорим у енормним количинама.

Ту, у том стану смо имали грамофон, ја сам вољела да слушам Демиса Русоса, и на упорно инсистирање Сребрна Крила и Здравка Чолића. Ишла сам и у вртић неко вријеме и у вртићу открила шта значи неприхватање средине. Те ожиљке носим и дан-данас. Мада не бих о непријатним успоменама.

У Херцег Новом сам дочекала земљотрес, онај велики. Сјећам се да сам сањала како мој ђед Филип страшно виче на мене, иначе никада није викао а ријетко када би и говорио, морао је да има добар разлог за то. Одједном сам осјетила како ме отац граби и умотава у плаво ћебе

и трчи низ степенице. Затим је услиједила лудачка вожња пеглицом како би пронашао мајку која је радила на тиватском аеродрому. У ери у којој нису постојали мобилни телефони то је био једини начин да се увјерите да су вам укућани живи и здрави.

Једино никада нисам вољела да се купам на Новским плажама. То је било могуће једино са пластичним сандалицама, јер ме је ужасно нервирало камење и маховина на које сам морала да стајем док се не бих дочепала дубине да могу да запливам.

Херцег Нови је асоцијација на дјетињство. Кад сам тамо, запљусну ме успомене на доба када је изгледало да је све могуће, па чак и то да моја лутка Ана и ја постанемо путници који ће пјешице обићи читав свијет и због тога постати славне.

ЛОТОС

– Не кажеш ништа за цвијет? – каже Мадр (мајка прим. аут) док одсутно сједим за округлим трпезаријским столом размишљајући шта прво да узем да срећујем у кућном хаосу који се накупио и уредно ме дочекао послије неколико дана одсуства. Додуше у том мом размишљању, обично прође пун сат.

Мени је понекад таман толико и потребно да одлучим на коју ћу ногу прво папучу да назујем, али то је већ нека друга прича која би се позабавила хороскопима, астрологијом и генерално свим тим чудним и неразумљивим знацима на небу које само ријетки могу да тумаче а да те не доведу на ивицу хистеричног смијеха.

Гледам у цвијет. Лијеп, бијели. Не знам шта треба да кажем осим да је баш лијеп, и додајем са питањем гдје си га убрала, јер знам њену склоност ка баштованству.

– Није убран, пронашла сам га испред капије.

О, па то већ мијења ствар, и чини ме нагло заинтересованом. Онолико колико може један прилично развучен људски дух да буде заинтересован. Заправо, Мадр је враћајући се кући из неког похода на изрекламиране акције по

домаћим супермаркетима (то је оно када вам дају јефтино месо, али вас зацијепе да вам уши поцрвене на неком другом артикулу), на капији пронашла лотосов цвијет, уредно стављен у бочицу са водом и наслоњен на капију.

Да ли га је оставио неко случајно или не, то већ не знам. Волим да мислим да је остављен намјерно, онако да се искључи свака могућност непроналажења. Да имам у дворишту пудлице а не велику, како волим да их зовем-телада са очњацима (два пса расе средњеазијски овчар), можда би се достављач лотоса окуражио и оставио га директно на кућном прагу, те би се могућност нагађања свела на минимум.

Први коментар на овај гест био је :

– Можда је нека будала или манијак.

Можда. Зато сам одмах брже боље покушала да пронађем каква је симболика лотоса, јер у оним филмовима остављање неког предмета на кућном прагу обично има неко значење. И то не баш пријатно по примаоца. На сву срећу, интернет и мистер Гугл кажу да је симболика Лотоса прилично лијепа. Наиме, лотос је у земљама од Јапана до источног средоземља означен као свети цвијет. Симбол је неокаљаности, лепоте и савршености, а представља и духовну изврсност. Према предању из њега је рођен бог Брама.

Друго тумачење је мрачније, јер овај цвијет представља живот али и умирање. На почетку свијета, Сунце се родило из њега, па је симбол постања и рађања. Из мрачних и мутних вода бори се да процвјета, да се издигне из блати. Езотеристи га користе и као показатеља божанског и надљудског.

Престо од лотоса је врхунац савршенства. Што би рекла моја подгоричка пријатељица: Е вала преко тога нема!

Лотос је на мом столу већ недјељу дана. Не показује знаке умора. И даље је лијеп и савршен, и даље остаје питање ко га је и зашто оставио на мојој капији? И да није можда погријешио, јер превише лијепих особина и значења везано је за ту круну бијелих латица које не вену и које одбијају да умру заробљене у некој биједној пластичној чаши ту на мом столу, на столњаку ружних боја које ми парају очи и због ког мало теже доносим одлуке коју битку прво да започнем.

Али док год је жив, даје ми наду да можда идем у правом смјеру, да је свака битка са којом се ухватим у коштац добра, да у њој нема ни побијеђених ни поражених, већ само наставак онога што тако олако зовемо живот.

А можда је тај неко само желио да га заробим у ова слова на тастатури док куцам ову рубрику и слушавам по ко зна који пут Ника Кејва. Ко ће га знати.

IN AJNCER WE TRUST

Навила сам да ми будилник звони у 6. Јутро је и мој први радни дан на новом послу. Навлачим униформу. Лик у огледалу ми је чудан. Закопчавам се до грла. Посебно провјеравам то посљедње дугме да ли је чврсто и да се неће случајно откопчати. Кошуља је боје лаванде а на реверу стоји назив кафића у ком треба да почнем да радим.

Имам трему. Послије двадесет година узимам поново ајнцер у руке. Немам равнотежу, и чаше опасно пријете да поиспадају. Први гости, неколико полицајаца из потјерне јединице пију кафу. Сви пију различиту и дају различите коментаре на моју неспретност. Препознају ме и са телевизије. То је сасвим довољно да буду још дрскији. Жарко желим да ми вреле куване кафе поиспадају, али се суздржавам. Гутам бијес. Гутам бијес и тада и небројено много пута.

Легенда каже да конобари и шанкери пљују у чашу непријатним и захтјевним гостима. Истина је да се то никада не дешава. Гледали сте превише филмова. Након пола године проведене у кафани могу да вам кажем сљедеће-конобарисање је заправо најтежи посао на свијету. Осим што морате да будете добри са тацном, морате да знате

и да балансирасте са људима. Захтјевним, безобразним, размаженим. Оним људима који вас гледају као једно велико ништа и зачуђеним странцима са којима опуштено ћаскате на течној енглеској језику, и којима није јасно зашто рецимо један министар стално води преводиоца а са конобарима нису изгубљени у преводу.

Моја ноћна мора су мајке са малом дјецом. Не зато што имам нешто против њих у начелу, али ми никада није било јасно гдје мени на челу пише да сам уједно и аниматор, и зашто оне кутијице у којима стоје кесице са шећером увијек послје њих морам да скупљам свуда по башти као да не постоји ни једна друга играчка која би их заинтересовала. Најутужније је што ја знам да тај хаос што остаје иза њих не би морао настати кад би се маме потрудиле да дигну нос са телефона или отишле са дјецом, која не знају шта ће са собом, да шетају. Да истутње.

Кружи виц- како зову конобаре љети? Канадери, а зашто, па зато што у просјеку морају једног човјека да напоје са макар десет литара воде. Ако не и више. То умије да буде и изузетно напорно и досадно. Врхунац тих вода је било када сам једној шминкерки, данас кажу ликуши, донијела пету чашу воде (то не пије кући то мора у кафићу да се напоји) и која је онако са висине, чупкајући фирмирану торбицу рекла својој колегиници и ваљда пријатељици облијепљеној брендираним и наизглед врло скупим стварима – како никада не оставља конобару бакшиш јер смо ми забога плаћени за тај посао. Сестро слатка, желим ти да радиш стојећи осам сати минимум на ногама, носајући водурине за наводних 300 еура, међутим и тих 300 је на крају 260 јер смо имали четири слободна

дана. Пробај са тим да школујеш дијете, плаћаш рачуне и евентуално одеш код фризера. Ког можеш одмах и да заборавиш.

Али има нешто у конобарима, и у том послу. Имам пријатељицу која је сјајна конобарица. Она ради три ноћи у ноћном клубу. Израчунала је да ће јој поред пратећих трошкова бити потребно око три мјесеца да купи ауто. Не неки бијесан, али половњак то да. Добар конобар нема потребу да узима кредит, за текуће обавезе. То значи да ће ријетко када његова породица бити неке дужна. Угоститељски радници, да искористим тај назив, су вриједни људи и из мог искуства изузетно посвећени породици. Звучим као реклама, али драге дјевојке, баталите те велике бизнисмене који не знају гдје су шупљи, и почните да се забављате са добрим момцима, који осим што су вриједни и радом зарађују, умију и те како да причају о филму и музици. Конобари су – ИН .

МУКЕ СА ТРОНОМ

Хајде да видимо како то иде. Немам рачунар, дакле ни лаптоп, ни десктоп, о таблету да не говорим. А и овај као паметни телефон ме нешто зеза.

Конекцију за интернет такође немам. Живим у дијелу Толоша до ког тај крак цивилизације још није стигао. У ствари јесте. Да не гријешим душу. Али слободне парице се налазе или тачно преко пута моје куће, или иза куће удаљене око 50 метара од мог зида. У оба случаја неопходно је копати. Копати асфалт једне прометне саобраћајнице није баш изводљив подухват. Копање три комшијска дворишта би било изводљиво, али финансијски је несносно.

Сљедећа опција је набављање неког припејд интернет пакета (под условом да сам купила неки уређај на ком би било изводљиво сурфовати). Проблем настаје у преговорима са Јуниором.

- Можемо, али не смеш да играш игрице.
- Зашто?
- Зато што је проток мали, и остаћемо брзо без интернета.
- Па шта могу да радим?
- Facebook, youtube а и то ограничено.

– Значи не могу ништа, нећу!

Добро, идемо на још једну варијанту. Ајде да пробамо онај антенски да прикопчамо. Крећемо у пословницу. Заједно. Желим да Јуниор чује о чему се ради да не буде да мама измишља, и да је пуна неразумијевања за његове интернет аспирације.

Након добар дан, како вам могу помоћи, добијам кратак одговор да је то немогуће јер немам оптичку повезаност са некаквом станицом.

Пут до куће пролази у тихој, разочараној фази.

– Ја мрзим ову кућу- каже Јуниор. – Ништа не може да се уради.

– Није све у интернету.

Мислим да ме није схватио. У сваком случају овај подужи увод треба да објасни чињеницу зашто сам безнадежно старомодна. Не пратим портале. Сем када сам на послу. Још увијек волим да сједим и читам оне праве новине, и потпуно ми другачије изгледа информација коју сварим класичним путем. Тај физички осјећај новина у руци је једна од оних ствари које могу да усреће човјека, веле стручњаци. А ја то знам и без њих. Онако, самоука.

Осим свега наведеног, немам ни једну кабловску телевизију, радио ми хвата једну, а по лијепом времену евентуално двије радио станице. Тако је и зараза звана серија Game of Thrones мене некако заобишла. Просто је било интересантно гледати изразе лица људима када покушају нешто да ми објасне, а то има везе са серијом, на примјер термин Грозовук, и онда слиједи запањен поклич:

– НИСИ ГЛЕДАЛА GAME OF THRONES??!!!

Нисам, па шта. Додуше, опет сам почела да посјећујем уличне продавце пиратских ДВД издања. Што је ријетко занимљив феномен. У земљи гдје је пиратерија званично кажњиво дјело, ви најновије филмове и серије можете наћи на сваком ћошку, и то по цијени од једног еура. Сасвим солидног квалитета.

Елем, купила, одгледала, видјела Грозовука, изнервирала се што су ми опет на пола убили Шона Бина, и шта рећи. Wish me luck да до септембра добијем своју слободну парицу. А сад одох да гледам другу сезону.

Напомена уз оригиналну колумну: Један од реалних проблема те 2014. године заиста јесте била доступност интернета у руралним дјеловима и приградским насељима. Срећом, већ наредне године је све то изгледало значајно другачије, па смо увели интернет и кабловску – али никада нисам стигла даље од прве сезоне култне серије GOT.

LIFE IS A BEACH

Дио плаже на којој се купам је пун. Нема мјеста за пешкир, а камоли два, па га пресавијам, сједим на њему. Други је још у ранцу. Јуниору то не смета. Он трчи до воде не марећи превише за чињеницу да елегантно газе људима по стварима. Нити га погађа гласно негодовање. Ја се правим да га не познајем, мада када дрекне: мајко, види ме како роним, осјећам неколико десетина пари очију како бијесно гледа у мене.

Постоји још један дио плаже. Ограђен канапом, са лијепим лежачкама и бијелим сунцобранима. На њему нема никог. Ја сам наравно у овом гетоизираним дијелу. На плажи постоји и спасацац, са све кабином. Спасилац не диже главу с телефона. Нисам сигурна да би примјетио да се неко дави. Процес давлeња је много тиши него што се обично мисли. Једноставно давленик почне да се топи а од воде нема могућност да викне.

Спасилац вјероватно има лиценцу за рад. Мораће да је објасни давленику. Или послодавцу. Али зато брзо реагује када неко случајно залута у ограђени дио.

На све ово, ниоткуда се појављује псетање – њемачки ловни теријер. Без власника. Допало му се да трчи за

таласима, отима дјечи гумене играче и женама пешкире. Људи се буне, али нико не предузима ништа. Устајем, узимам малишу у руке и носим га ван плаже. Док га држим, објашњавам околу да није мој пас а у себи псујем све по списку својој интелигенцији што сам уопште кренула да нешто урадим.

– Није твој?? Па како те не уједе, а на нас режи???

– Зато што сам ја Цезар (мислим на Цезара Милана – шапача псима).

Враћам се и напoкoн улазим у воду. Прије него што успијем да зароним, улијеће младић од двадесетак љета, прска ме – онај диван осјећај када стојиш у води до пола, хладно ти је јер си био изложен сунцу, а неки кретен омета твоје постепено прилагођавање. Мрзим га погледом. Желим то јасно да му ставим до знања. Он не хаје. Плива и скандира.

– Украинаааааааа!!!! Путин је ...- претпостављам нека проста ријеч. Плива и не стаје. И прска на све стране. Крајичком ока примјећујем неколико натурализованих будванских Руса. Гледају га мрко, али не реагују. Ово је једна од оних реклама Монтенегра као бастiona слободе и слободне мисли – how yes no!

Тема дана на плажи – Новакова женидба. Сви су узбуђени као да им се жени неко из куће. Што се мене тиче, лијеп гест најпознатијег спортисте на планети. Као што неко рече, више нећемо морати да објашњавамо странцима гдје је тај Монтенегро. Једноставно – Novak was here!

Док тако размишљам, покушавајући да игноришем несносну какофонију дјечије вриске, жамора, урлања из воде и неке недефинисане музике за нијансу гласније него

што треба, поглед на острво ми окупирају двије дјевојке. Онако, фино сређене цурице, нашминкане, исфениране. Немају пешкире, већ телефоне. Позирају једна другој за незаборавне слике са вјероватно најлуђег љетовања. Али баш позирају. То није оно: Ајд' ме сликај па шта буде. То је процес. Траје то намјештање косе, хватање угла, пућење, провокативне позе.

Јесте да ми није јасно чему све то, али ајде. Дође ми да им затражим дозволу да их ја сликам. Зашто? Па зато да направим своју личну колекцију напућених морских сиреница. Без посебног разлога. Чисто да гледам у ликове који успију пола свог љетовања о трошку родитеља да потроше на фотографисање.

Пакујем ствари и пожурејем Јуниора да кренемо. Нес-носан смрад из Р2Д2 (Арту Диту) контејнера поред зграде Лучке капетаније, паркираних тик уз плажу, тјера нас кући. Шта рећи осим - Life is a Beach!

ОТО

Једна фотографија ме је подсјетила на школску ноћну мору. Сјећате ли се ви предмета Опште техничко образовање, скраћено ОТО?

То је онај вјероватно најбесмисленији предмет који су могли да измисле, са исто тако најфрустриранијим наставницима и професорима који су могли да вас снађу.

Фотографија коју сам видјела је она шегица чудног облика, као огромно слово У са којом практично ништа нисте могли да исјечете, и која би чим почнете нешто да радите обавезно пукла.

ОТО је подразумијевало и куповину посебног социјалистичког самоуправног прибора за исти предмет у ком се налазила гомила лима, некаквих рупичастих шперплоча, жица, шрафова, увојака и навојака са којима нисам имала појма шта треба да радим.

Проблем је обично настајао када би дошао тренутак да се ти назови уређаји оцијене.

Сједјела бих на часу и дрхтала док би наставник прозивао, и као за баксуз ја као Бајковић увијек сам негдје на почетку под редним бројем два евентуално три. Да ћу

имати среће па да звони и тако будем Saved by the bell могла сам да рачунам само ако би ријешио да прозива ђаке од посљедње стране, што се готово никада није дешевало.

Е сада. Није да нисам имала технички писмене људе у својој фамилији који су могли да помогну. Мој отац рецимо, био је јако вјешт са тим конструкцијама. Рукат што би рекао наш народ. Међутим, из предмета ОТО је добијао чисту јединицу, кец као врата. Евентуално два. Што је и за њега било поражавајуће.

У седмом разреду сам због овог предмета умало избачена из школе. Због неоправданих часова. Мој једини излаз је био да након те на једвите јаде скрпљене двојке престанем да идем на часове. Што наравно није наишло на веће разумијевање од стране разредног старјешине и школског колектива уопште. Па чак ни у мојој кући. Како сам се провукла кроз иглене уши, немам појма. Вјероватно сам успјела да измислим неку срцепарајућу причу о томе како су ме као бебу замијенили у породилишту па још трпим емотивне трауме.

Слично је било и у осмом разреду. Само што је осми подразумијевао у мом случају драстичну промјену средине, патњу за црногорским југом и морем, и мимо свега струјна кола на часовима техничког. Не знам како, али у књижарама је увијек постојао проблем са два прибора од два различита произвођача, и наравно један од та два никада није био добар и комплетан а као по дифолту увијек бих ја имала тај погрешни. И, што је најгоре, нимало јефтин.

Постојала је могућност куповине новог, али док би се снашли за новац, тај прави би био повучен. То сам

слободно могла да назовем и „проклетством техничког образовања” које никако да ме напусти. Падало ми је на памет да идем код хоће или на неку сеансу, али ем што кошта, ем што не примају малољетнике без родитељске пратње.

Београдски наставник није дозвољавао могућност вађења на теорију, које практично није ни било. Дакле, једино ми је преостало како знам и умијем да скрпим то проклето струјно коло и да га натјерам да ради уколико сам жељела да упишем било шта што није везивано за занат, што ми из данашње перспективе дјелује као прилично чудна одлука, са обзиром на то да све занатлије које познајем живе много боље од мене.

Након часова и часова, хиљада и хиљада шегица, погрешних навоја, окретања и бацања, затим поновног сакупљања то струјно коло је некако прорадило. Вриснула сам и скочила из клупе, дотрчала до наставника не бих ли му брже боље показала тај невиђени успјех, то чудо, ту дивоту која се окреће, да би ме он погледао испод ђозлука, рекао: хм, врати се на мјесто, нисам данас планирао да оцјењујем.

Ни сједећег, ни једног наредног мој ручни рад није хтио да мрдне. Куми, моли, ништа. Ни макац. Цркао да-богда мрлмљала сам у себи док сам се знојила у тим одсудним тренуцима. Завршило се тако што сам проклето техничко заувјек оставила у школским клупама, мрзећи га као ништа до тада.

Почела сам све ово да пишем зато што у општој југо-носталгији једина ствар за којом никада нећу зажалити јесте управо она шегица са почетка текста.

COFFEA ИЗ РОДА RUBIACEAE

Не знам да ли ви ујутру волите тај мирис свјеже куване кафе, али мени је неопходан. Да разбистрим мисли, да отђутим неких пола сата, да дочекам јутро.

Неопходна ми је као милионима других широм планете Земље. Ја лично волим ову што ми зовемо турска, мада би прави назив требао да буде грчка. Зато што само Грци и ми Балканци припремамо кафу на тај начин. У узаврелу воду сипамо кашику двије кафе, шећера по укусу а затим сачекамо да проври.

Никада инстант мјешавине нису успјеле да ми замијене тај јединствени укус. Некоме је кафа изговор за разговор, мени је изговор за повлачење и медитацију. Ону друштвену пијем нешто касније, у неком кафићу или на послу, али легенда каже: Не дирај Иву прије кафе. Они који су имали то невјероватно задовољство да са мношвом проведу дио свог радног вијека, знају шта значи неконтролисан излив емоција у овим специфичним тренутцима.

Кафа је ујендо и лијепа успомена. Први дани дјетињства. Бучан млин у најближем супермаркету који смо

звали Врачар у Будви. Комшије које са терасе вребају дјецу из комшилука да тркну до доље да самељу 100 грама кафе. Ручни млин који никада није пружао финоћу самљевеног зрна, и први машински код Радојке у комшилуку.

Без пакетића кафе од макар 100 грама није се ишло у посјету. Било је некако непристојно. Локум који се налазио на тањирићу поред, или ако је нека посебна част, посебна посјета онда домаће слатко од трешања, са посебном кашичицом и чашом воде.

И ма колико год покушавала да се сјетим, да призовем из ходника заборава, не успијева ми да повежем своју прву шољицу кафе са неким одређеним породичним ликом. Ко је била прва особа поред које сам попила своју прву кафу? Остаће загонетка, а жао ми је јер те особе вјероватно нема међу живима, а ја кафу пијем и дан-данас. Знам да сам врло рано научила да је кувам. И морам да се похвалим да сваки пут добијем онај чувени комплимент: Вала се можеш удати. Опет.

Кафа је заправо жбунаста биљка која води поријекло из области Кафа у Етиопији. О томе како смо почели да конзумирамо кафу постоји више теорија, а најпознатија је она о козару Калдију који је једног дана примијетио да су његове козе много живље након што поједу зрневље са те чудне биљке.

Данас се гаје двије основне врсте кафе: арабика и робуста. Арабика чини двије трећине свјетске производње, има 44 хромозома и пријатну арому. Робуста је кисјелкастог укуса, и никада се не користи сама већ се мијеша са арабицом. Служи за добијање инстант кафа. Уз то се и лакше гаји и отпорнија је на болести.

Корисне ефекте кафе је већ у 10. вијеку упознао чувени љекар Ал Рази, а крајем 15. вијека кафа се проширила по Блиском истоку и земљама Магреба, захваљујући пунтицима и трговачким караванима. Арапи су доста дуго љубоморно чували тајну припреме кафе, али су је вјешти Индуси успјешно прошверцовали, да би врло брзо затим почели и да је гаје. Претпоставља се да су кафу у Цариград око 1554. године први донијели Сиријци, тачније њих двојица, да би убрзо потом никле и прве кафане као особитост социјалне културе.

Историја доласка кафе на Европски континент је бурна, и равна најзанимљивијем шпијунском роману. Укључивала је и религиозне забране, све док је Папа Клемент VIII није прекрстио и тако учинио подобном за пиће.

Данас индустрија кафе зарађује више од 50 милијарди еура годишње, и налази се по економској снази одмах иза нафтне индустрије. Међутим, као што то обично бива у овом нашем суровом свијету, благодети осим нас крајњих конзументата, имају само индустријалци, док већина људи који одржавају плантаже кафе живи у сиромаштву.

Можда, ако се неко сјети уведе ознаку за Fair trade и у ову област. Са сазнањем колико дјеце се израбљује на плантажама, сваки гутљај кафе постаје много горчи.

ЉУДСКА РУКА (О ПОПЛАВАМА КОЈЕ СУ ЗАДЕСИЛЕ СРБИЈУ ТЕ 2014.)

Не постоји ни једна друга тема о којој би човјек могао да пише у овом тренутку осим о катастрофи која је задесила наш регион претходне недјеље, и која нажалост још увијек траје.

Додуше, постоји још један наслов. Могао би да буде избор. Јер у овом претходном периоду, постојао је само један избор- да ли желиш да будеш човјек или не.

Више него било шта друго, обрадовала ме је чињеница да смо ми у Црној Гори, као и сви наши сусједи, одабрали да будемо људи. Да помогнемо.

Чињеница да је у једном тренутку малена Црна Гора прикупила и послала више помоћи него Европа и Америка заједно, учинила ме је поносном. Добро се сјећам како је било спавати под шаторима 1979. године. Додуше, то спавање под ведрим небом није ни применијети чињеници да је вода толико подивљала да људима није остављала ама баш никакву могућност да макар одморе на сувом.

Али осим што је ова посљедња елементарна непогода показала да смо као људска бића још увијек емпатични, те да социолошки гледано не само да није све изгубљено, већ за нашу цивилизацију има наде, вода је однијела и све привиде уређене државе.

Поставља се важно питање – какву ми одбрану имамо, не само од поплава, већ од било које природне катастрофе која може да се деси?

Заправо, још директније - шта је ко урадио до сада како би овако нешто могло да се спријечи? Мирослав Лазански је написао текст чија је суштина ово: Држава, земља у којој живите, а која се налази негдје на Балкану није ништа урадила како би унаприједила превентиву од поплава. А могла је.

О превентиви треба да брине држава којој плаћамо порезе која уредно прикупља тај ПДВ. О нечему би важном требало да размисле и мобилни оператери који су наплаћивали ПДВ за тај један еуро који смо слали ових дана као помоћ најугроженијима.

Ми као грађани једне земље, ма гдје се она налазила, не можемо контролисати природу. Она нам непрекидно показује и доказује да је много јача од нас. Она нас храни, док је ми злоупотребљавамо, а када нас стигне тај гњев, схватимо колико смо крхки и рањиви. И да не можемо сами. Повезани смо тим тананим нитима које се зову са-осјећање за другог.

Негдје сам прочитала да нас је кроз историју и еволуцију управо та потреба да помогнемо другом одржала. Вода се повлачи. Жртава је нажалост било. Наша је дужност да и даље помажемо. Када се ријеке врате у своја

корита, остаће пустош. Пустош коју треба што прије очистити како би спријечили појаву заразних болести.

Свима вама који сте сачували своје домове, који сте имали среће да будете на сувом, желим да поручим да имамо још једну борбу, са лопатама и у гуменим чизмама. Срцем.

Наставимо доказивати да смо људи када је најпотребније.

КИНОЛОЗИ И МОДЕЛИ

Већ неколико година крај априла и почетак маја су ми резервисани за одлазак у Бар. Падала киша, дувао вјетар, било спарно до бесвијести, не одустајем. Неко ће рећи, не без ироније, да сам озбиљно болесна. Ја бих додала да ме већ неколико година за редом хвата хронични кино-филитис.

Дакле, мистерија је ријешена - ја идем на кинолошку манифестацију која се зове Adriatic Cup, или да још мало појасним, на изложбу паса.

Све је почело још 1994. године када сам извела свог првог пса на изложбу. Да се разумијемо, имала сам и прије мога Сема паса, а имала сам их и после, али Семоња је ипак први са којим сам ријешила да изађем на црту.

Било је то на Цетињу. Падала је киша, па су излагачи били принуђени да се од ћудљивог цетињског неба склоне у Спортски центар. Тај приказ никада нећу заборавити: ми на терену, горе публика која навија, и мој пас који је добио четворку. Какво разочарање. Мада, са ове дистанце та оцјена је била више него коректна. Постоји та једна грешка код власника паса који изађу на изложбу први пут

– сви сматрају да је њихов љубимац најљепши на свијету. Ми те мане које види судија једноставно игноришемо.

Двадесет година касније, и након неколико година у статусу посматрача, одлучила сам да се опет опробам као излагач. Додуше, као неко ко је загризао у кинологију свјесна сам и свих мана и недостатака које има мој пас. Тако, уопште не мислим да је било намјештања или било чега сличног. Када се не бориш за велике титуле, већ само желиш добру оцјену и пролаз, све изгледа мало другачије.

А ево како изгледа. Кинолог је неко ко увијек има спакован коферчић са неопходним ситницама за пут. У нашем купатилу нема мјеста за неку велику козметику, али зато, нарочито ако држимо бијеле псе, ту је читав спектар шампона, четки, посебне његе за длаку, да не набрајам. Кинолози су такође људи који пет пара не дају на луксузан аутомобил. Али зато ће добро осматрити сваки кеди, пик ап, караван, комби. Што сте дуже у овом свијету, то су вам аутомобили све већи, наравно прилагођени транспорту паса. Дјеца кинолога можда неће знати ко је и како основао неку важну династију, али ће са великом дозом тачности издекламовати педигре паса. Уврнути смо и по питању исхране. Јер углавном једемо на брзину, под паролом само да је јестиво, али са друге стране знам у колико сати који пас мора да једе, који је састав гранулата... И све што треба.

Има у кинологији и онога што се мени лично не свиђа. То је онај дио када спорт и хоби постане једини извор зараде. Када се занемари чињеница да смо на изложбу дошли да покажемо резултат нашег рада, и кад профитерство почиње да гуши све што је добро.

А ја се на свој начин борим против тога.

Волим свог пса. Да, у питању је женка средњоазијског овчара. Без обзира на мане, нико ме не воли као она, осим можда моје маме која ме, као и остале мајке, увијек критикује за моје добро. Мој пас ме воли такву каква сам.

Друго, радујем се успјесима других излагача који су по некој логици конкуренција. Али ја то не доживљавам тако. Ако већ одлучите да пређете по неколико стотина, па чак и неколико хиљада километара да бисте освојили пехар вриједан двадесетак еура, или диплому од неколико центи, па ваљда можете подржати и нечији ентузијазам.

Додатак оригиналној колумни: и даље сам пасиониран излагач паса, само што је моја азијаткиња у заслуженој пензији а на такмичења идем са мањим псима расе Амерички кокер шпанијели. Још увијек сам највећи аматер међу излагачима, али то ме не спречава да учествујем и даље. Па зар је лоша критика спријечила Еда Вуда да снима филмове?

О РУЖАМА, НЕКТАРУ И ЛЉУБАВИ

Прије неколико дана, у паузама од посла почела сам да пратим шта раде моји виртуелни другари са друштвених мрежа. Неки стварни, други које нисам никада упознала, али зближило нас је нешто преко ФБ и остали смо у контакту.

Некако са прољћа, почели су и моји драги другари да се баве вртним радовима. Марко је засадио дивне трешње, средио башту и направио столицу. И врло је поносан на својих руку дјело. Маја са друге стране, давала је подршку свом чојеку (обожавамо и она и ја овај старински израз) да дотјера, не башту, већ колико сам примјетила и цијело имање, које изгледа прелијепо. Лајк и за њих двоје.

Ирина из Русије је зашаренила мој зид фотографијама своје баште. Милион цвјетова различитих боја и облика, који су очигледно пажљиво његовани током зиме како би се са првим топлим данима представили у пуном сјају.

А ја? Ја само гледам. Изразити сам антиталенат по питању узгоја цвијећа. А није да нисам имала од кога да научим. Моја баба је била врсна баштованка, имала је најљепшу камелију у Будви, а ни бутенвилија није ни мало заостајала за њом. И имала је пуно ружа. Обожавала

сам те руже, иако ја сама никада нисам успјела да засадим ни једну. Дар за баштованство и спремање најукуснијих баклава на свијету једноставно нисам наслиједила. И знам да ће се многи смијати, али тврдим да јесте у питању неки чудан дар. А ево и зашто.

Све што бих покушала да пободем у земљу, после неколико мјесеци једноставно би тужно скупило своје гранчице и угибало. Камен да посадим и он би на крају угинуо. Зато сам и промијенила тактику. Ако ми се нешто допадне, зовнем неког другог да засади. Једина биљка која је опстала а коју сам својом руком засадила је једна маслина, која упорно одолијева свим недаћама. Прошле године пустила је и прве плодове. И била сам срећна као дијете које први пут види море.

Али ружа остаје за мене недостижни идеал вртне љепоте. Од настанка цивилизације она фасцинира људе својом раскошном круном, тако је било и прије 5000 година када су се први пут појавиле у Кинеским вртovima. Најстарији примјерак је *Rosa Sancta* која је у вијенцима испреплетена пронађена у гробницама на главама египатских мумија. Но Европљани су полудјели за њима у правом смислу те ријечи у 18. вијеку, када је Жозефина, Наполеонова супруга у свом дворцу *Chateau de la Malmaison* направила прву колекцију ружа. Чак су и француски војници имали задужења да са похода доносе саднице ружа.

Цијела историја је испреплетана симболом руже, почев од легенде да су руже настале из морске пјене која је била око Афродите, богиње љубави, док је израђала из мора. Друга легенда говори о њеном љубавнику Адонису који је био рањен у борби и кад су се њене сузе помијешале

са његовом крвљу, израсле су изузетно мирисне, крваво црвене руже. Римљани су такође створили многе приче о ружама.

Једна од најљепших говори како је Флора, богиња прољећа и цвијећа, молила остале богове да јој помогну да мртву пријатељицу претворе у Краљицу цвијећа. Један бог јој је удахнуо живот, други је окупао у нектару, један у мирису, један јој је дао плод, а Флора је дала латице. Резултат је наравно била – Ружа.

Још за вријеме Римљана, руже су биле интензивно гајене на Средњем истоку. Коришћене су као конфете на слављима, за медицинске сврхе и као извор за справљање парфема.

Моја омиљена ружа је она из непревазиђеног Малог Принца. Она која се од суровости свијета штити једним малим, нејаким трном и очајнички чезне за пажњом. Лијепа, поносна и њежна. Ружа.

ТАЈ БЛАЖЕНИ УКУС ХМЕЉА

Морам да вам одам тајну. Наиме, ја просто волим пиво. Тај горки напитаk од хмеља ме прати већ скоро пуне двије деценије, и признајем вам да ми је дружење са њим понекад пријатније од напорних прича, у којима људи само говоре али нико никога заправо и не слуша.

Постоји и још један детаљ. Иако сам упознала доста жена које воле пиво, никада нисам видјела ни једну рекламу у којој припаднице љепшег пола пију поменућу текућину. Оне су више као декор мачо типовима који своју снагу и супериорност доказују подизањем флаше са дискретно наглашеним бицепсима.

Пиво је можда посљедњи бастион мушкости. Забран у који жене немају приступ. Доста давно су ме успјешно убиједили да је неженствено пити пиво из флаше илићи боце како вам драго. Па добро, а зашто је онда мужевно радити то исто?

Призор у ком прелијепа жена сједи у неком кафе бару, пије пиво из флаше и грицка кикирики једнако ми је женствен као и фам фатал која држи дугачку мушћиклу у неком ноар филму, наравно спремна да убије. Опасна, али

у филму за таквом заводницом губе главу јунаци (чак и врло буквално).

А, занимљиво је да су први професионални пивари биле жене. Доказ више да су савремени постулати мушко-женских послова прилично извитоперени. Биљка хмељ је из исте породице као и марихуана. Додуше без додатака ТХЦ. Пиво садржи све минерале неопходне за преживљавање тако да су га у средњем вијеку пила и дјеца како би преживјела глад.

О овом напитку има толико писаних докумената, да ме просто запрепасти лакоћа са којом вас неко погледа, чак и помало гадљиво када наручите пиво у кафани. Ево – кафу пијем ујутру, поподне искључиво пиво, јер не волим сокове. Узгред, начула сам да умјерено конзумирање пива стимулише рад мозга (зато сам овако паметна благо мајци, да прочита шта пишем у топ би ме стрпала) и подмлађује.

Када смо ми почели да га пијемо? Историја иде отприлике овако. Римљани га шверцују из Египта и неких других колонија, и врло брзо успијевају да науче своје жене како да спремају овај напитака. Тако је било до средњег вијека, када се производња сели само у манастире. И, ето, ту можемо да кажемо да је почела дискриминација. Шта је монасима требало да отуђе производњу од жена, птице знају. Али је посљедица ту: данас жене тешко освајају ову своју давно одузету територију.

Нек се зна. У старом Египту закон је забрањивао мушкарцима да производе и продају пиво, док су Вавилонци или Асирци исти ђа'о рекао би неко, имали право да удаве жену у бурету ако би послужила лоше пиво.

Дакле, ово је једна мала и за многе безначајна револуција, али све почиње са пивом. Сљедећи корак је освајање даљинског и отимање резервисаног термина испред ТВ-а за утакмице. Ко ће га знати. У сваком случају, драге даме, уколико волите пиво немојте га стидљиво наручивати у кафани. Историја је на нашој страни.

ТЕРОР МЛАДОСТИ

Сваког понедељка, сваког првог у мјесецу, око Нове године доносим једну велику животну одлуку. Не само ја већ и милиони других жена широм ове напаћене планете, без обзира на образовање, социјални статус, боју коже, имамо нешто заједничко. Све желимо да будемо за нијансу мршавије, за двије нијансе утегнутије, мање длакаве, без целулита, и да не набрајам даље.

Јутрос сам на посао понијела са собом врећицу овсених пахуљица. И воћни јогурт. Није понедељак, сриједа је. Бар сам мало пореметила устаљену шему доношења одлука. У 10.00 сам доручковала, у 12.30 сам већ гладна и са главобољом. Заборавила сам да додам да ме већ више од двије недјеље муче главобоље којима не знам узрок. Од стреса, могуће, али одговор ћу добити када се наканим и одем да завршим све што је везано за тзв. детаљне претраге које укључује рентген апарат и магнетну резонанцу.

Али да се ја вратим на тему. Знам толико лијепих, паметних, образованих жена, на чијем CV-у би им позавидјели многи. Али и оне се муче са дијетама. Досадним, смарајућим, с изгладњивањем. Немам ништа против ако

неко жели да се храни здравије, али лишавати себе хране је апсурдно. Мада сам и ја поклекла пред опаким трендом.

Наиме, шта се дешава. Једнога јутра, пробудите се, схватите да сте се опакo примакли или пак прекорачили ону магичну Ч цифру година и хвата вас паника. Која има своје практично упориште. Јер, без обзира на памет и љепоту, знање и искуство, примјећујете да вам неки послови измичу из руку. Просто као да је постала срамота да старите. Примјера ради, тај горак укус дискриминације сам осјетила први пут са непуне 34 године када је директор једне ултра популарне ТВ станице рекао да не могу више да се појављујем на екрану као презентер. Узгред буди речено тада смо покушавали да успоставимо нешто што личи на информативу, а што је касније мутирало у један облик лоше пропаганде. Морам рећи да ме је то прилично забољело. Без обзира на све, ни тада као ни данас не мислим да је довољно имати младо лице и телећи поглед да би се нешто саопштило. Али добро, преживјела сам. Мада тешко. Биле су ми потребне године психотерапије да бих могла да се опет погледам у огледало.

Дакле не знам шта да вам кажем када се и ја повинујем овој јурњави за младошћу. Систем је суров, посебно према нама женама, а ми смо те које тај терор прећутно дозвољавамо. Јер, нико од нас не воли да чује одговор на питање зашто: Зато што то треба да буде неко млађи.

И онда на насловној страници прочитате како да се изборите са најгорим знацима старења. Тобож женски магазин. Ма то је заправо врста фашистичког терора, најискреније. Нити ја могу да изгледам као да ми је двадесет - што и не желим, па чак ни тридесет.

Вријеме иде, сви старимо, једна јабука неће учинити да се осјећам боље по том питању али хоће чоколада. Зато, одлучила сам, што се мене тиче, уколико не увиђате колико сам ја једна паметна, лијепа и опште узев сјајна жена - горе за вас. А она горе отпочета дијета? Послије шоље зеленог чаја замирисала ми је пљескавица и одложила сам је до нове кризе средњих година у којима се btw осјећам сјајно.

САКУРЕ

Процвјетале су трешње. Мало раније него претходних година, збунила и њих ова чудна, блага зима. Моја трешња се током ових десет година колико станујемо заједно разбуктала, разбокорила, изцикљала у висину па се горди крошњом и моћним стаблом. Не знам да ли звучи глупо, али ја баш волим то моје дрво. Сваке године, додуше негдје средином априла пусти своје бијеле цвјетове на које се скупе ројеви пчела па када изађем на терасу као да сам главу ставила у кошницу.

Завољела сам трешњин цвијет још док сам била мала. На часовима ликовног. Било је толико лијепо сликати их пастелним колоритом, и сваки пут када је тема природа, бирала сам трешњин цвијет. Њежан, прозрачан. Савршен.

Прије неко вече, било је топло напољу, и био је онај диван мирис прољећа од ког још увијек не боли глава, узела сам ћебе и сјела на терасу. Додуше, узела сам и пиво као реквизит, али то је већ нешто друго. Не знам зашто ме људи чудно погледају када кажем да волим пиво. Изгледа да су фудбал и пиво још забрањене зоне за нас женскиње.

Провела сам више од два сата у тишини, сама са собом и са мојом трешњом. Да вам будем искрена, фино смо издиваниле.

Можда сам неком дјеловала као чудан сват те вечери, али то ме подсјетило на једну земљу на далеком истоку. Јапан. У Земљи излазећег Сунца постоји традиција дуга више од хиљаду година, која се зове Оханами што значи буквално ићи гледати трешњин цвијет. Путописци кажу да је изузетно тешко описати стање у ком се Јапанци тада налазе. У вријеме када стабло пусти прозрчане бијеле цвјетове, тамо сви причају само о томе. Све ТВ и радио станице су пуне извјештаја о овом догађају. Тај догађај представља прекретницу у животу сваког Јапанца. Дјеци почиње школа а привредницима фискална година. Пошто је цвијет трешње симбол среће и напретка, младенци пију чај од њеног цвијета, а породице проводе по цио дан испод стабла правећи од тога лијепо породично славље.

Сакура је узгред и назив за стабло трешње у цвату. Цвјетање почиње у Окинави у јануару, а потом долази до Кјота и Токија крајем марта и почетком априла, а у Хокаидо неколико недјеља касније. Јапанци пажљиво прате када ће цвијет доћи у њихов крај и у великом броју одлазе у паркове, посјећују света мјеста и храмове са породицом и пријатељима да би приређивали забаве у част трешњиног цвијета. „Ханами фестивали” славе љепоту свијета трешње, а за многе је ово прилика да се опусте и уживају у дивној природи.

У почетку је трешњин цвијет представљао симбол вегетације, међутим временом је постао комплексан. Симбол

људског духа који се повезује са његовом пролазношћу. Класио је мачеве самураја, али и авионе камиказа.

Да би се дошло до суштине, расијече се сочно црвено месо плода и унутра долазимо до чврсте кошпице, непромјенљиве и постојане.

Трешња је код нас запостављена. Мада и у нашој традицији постоји празник трешње који је недовољно проучен. Нема никаквих религијских елемената и намијењен је искључиво младима.

Док још траје цвјетање, нађите своју трешњу, сједите испод ње и загледајте се у те прелијепе бијеле цвјетове. Будите са неким са ким можете да ћутите дуго, дуго. Јер све ће проћи, па и тај блажени тренутак тишине.

ШТА СЕ КРЧКА У ТУЂЕМ ТИГАЊУ

Марко је подгорички младић, прешао тридесету, кувар по професији. Дебељушкаст, са руменим образима који сијају од задовољства. То је онај сјај специфичан за куваре-хедонисте који уживају у свом послу. Не млати он пуно са егзотичним рецептима, ријетким зачинима, састојцима који се преко посебних канала наручују бог те пита одакле. Он је једноставно наш кувар.

Живи у пространом стану са бројном фамилијом. Није новоградња. У новоградњи не праве више такве станове намијењене суживоту неколико генерација. У његовом случају, он је припадник посљедње, треће генерације. У назнакама му је усељење и четврте, јер му је сестра све чешће у гостима, поново је трудна, а малац тек што је проходао.

Све у свему, иако бројна, Маџина (ово је оно наше, црногорско меко ш да не буде забуне) фамилија је складна. На релативно малом простору, сви се слажу, нема грке што би рекао наш народ.

Захваљујући његовој професији, кроз дом им пролазе бројни гости. Сва знана и незнана родбина. Не срећу се

само о свадбама и сахранама, него и једном недјељно на ручку. Временом је тај ручак постајао тањи, штедјело се на предјелу, дезерту, али је зато главно јело вазда било за медаљу.

И тако је вријеме пролазило Маџуну, јунаку наше приче, све док се није најавила тетка из једног села крај Подгорице да ће навратити у посјету. Стигла је тетка на заказани преглед у КБЦ. Након тога код фамеље, са све кафом, соком и кексом како је и ред, упакованим у папир – не украсни, то је за ове новокомпонаване посјете – већ у онај смеђи, прави, из продавнице.

Недостајало је ту неког слатког, руком убраног воћа за почетак, тако се некада отварала прича. Онда је почело. Почело је од чињенице да је тетке било јако лоше, па је отишла у локални Дом здравља, па су је оданде упутили хитно, са посебним акцентом на том хитно у Подгорицу, да се код тог и тог љекара прегледа, али наравно да би дошла до тог и тог љекара морала је да назове неколико бројева телефона, да је препоруче. Без обзира на упут и брзо заказан преглед она ту ништа случају не препушта, па је од њене заове брат од тетке имао неке везе преко сестричне која је однедавно на приправничком и ето тако, причала је без престанка пуних пола сата као да јој живот зависи од тога, и у тренутку када је ухватила ваздуха, изненада и без најаве је сасула:

– А Маџа, што нам се ти не жениш, вакат је?

То је онај тип жена који прилику за проводацисање нањуше на неколико километара, те им није тешко да смисле изговор само да би добиле бољи увид у ситуацију. Такви рођаци и пријатељи налазе смисао постојања у

тражењу одговора на питање када ћеш да се жениш-удајеш или зашто не рађаш. Иако их нико, ама баш нико, није никада питао за мишљење, ипак ће га дати. Јер увијек је занимљивије шта се крчка у туђем тигању од састојака у сопственом, или боље речено недостатку крчкања у сопственом.

Маџа се протеглао, устао да напуни још једну чашу воде, и прије него што је тетка опет ухватила ваздух у циљу постављања читавог низа додатних питања и потпитања, а и да се разумијемо драмска пауза је добродошла:

– Зато што још нисам нашао оног правог. – рекао је и мирно наставио да гледа утакмицу на ТВ-у док се тетка паковала да крене јер се сјетила да има још пријатеља које треба да обиђе.

ПЛАТА У ПОЛУТКАМА

Нису мени деведесете биле превише забавне иако их се са носталгијом сјећам. И поред свега, постојало је неко нејасно свјетло на крају тунела. Људи су још били храбри и некомпромитовани, искрени у намјери да се боре за неко сјутра у најави.

Деведесетих сам узгред буди речено одгледала и све филмске класике на ТВ Политика које је Тијанић крао богатим да би дао нама, обесправљеним и нагло осиромашеним грађанима Србије, који су заспали у једној држави а пробудили се у другој, у којој се нису баш најбоље сналазили.

Пошто су биоскопи имали никакав репертоар, али су и даље некако функционисали и што је најважније постојали (за разлику од данашњег времена када има филмова а нема биоскопа - Делту не рачунам), није било Youtube али је било одличне музике - чак сам и ја имала свој ентузијастички бенд у ком су свирали и данас неки врло познати музичари.

Али, некако, најзабавније ми је било плаћање радника, нарочито прве двије године санкција. Мој отац је тада

радио у веома јакој фирми, која се брзо урушила као и многе у то вријеме. Радници су послати на принудни одмор, он је запалио за Будву, али је плату примао у Београду. Једна од првих плата тог типа била је у виду огромних количина тоалет-папира. Гдје год се окренеш у малом стану газио си на неку залуталу ролну.

Сљедећа исплата, врло занимљива, била је у виду замрзнуте скуше. Скуша је била пакована у огромним леденим блоковима од по 20 килограма, што не би било толико трагично да смо имали хоризонтални замрзивач, али нисмо. Процедура је била сљедећа. Одемо код пријатеља са све скушом, која би у градском превозу у међувремену почела да се топи и јел'те смрди. Док би стигли до њих, она би већ била прилично расквашена те би ми прилично мокри и баздељави уносили рибу људима у стан. Онда би онако као у агонији настављали да је комадамо и раздвајамо како би успјели да је запакујемо и поново замрземо. И данас када осјетим мирис скуше ухвати ме нека мучнина.

Добро, било је ту и разних других пакета у виду брашна, уља и шећера, али један ми је остао у посебном сјећању. Овако је било. Врелог августовског дана у Београду звао је чувени Ђак (татин колега) и рекао ми је да је стигла плата и да треба да дођем да је покупим. Wow, сјајно размишљам у себи и онако наивна испланирам фину журку јер сам доста времена проводила сама у стану. Моји су користили своје принудне одморе да буду у Будви. Након 45 минута чекања упакујем се на почетној у већ препун трамвај и одклацкам до Ламартинове у близини Карађорђевог парка. То је онај леп и миран крај Београда

у којем су живели неки фини људи, па су после истерани да би дошли неки други људи. Уђем у канцеларију са осмјехом од ува до ува и чекам да ми Ђак да новце, јер да напоменем понекад би давали и кеш новац када би га било, али ријетко.

– Ајмо. -каже он мени

– А где?- питам и опет, млада, не схватам у чему је цака.

– Па да узмеш полутку.

Аух. Плата је била у облику фрешке, незамрзнуте свињске полутке. Осјетила сам како ми се измиче тло под ногама, јер са полутком, као и са горе поменутих скушама ја нисам имала гдје. Да не причам да ми је транспорт био немогућа мисија. И шта ћу куд ћу, замолим га да телефонирам. Једина особа коју сам нашла код куће био је Миљан, који је живио на Црвеном крсту. Сачекала сам га, упртила му полутку са којом смо елегантно ушли у аутобус, заједно и са ројем мува који се, док смо чекали, накупио на свјеже месо.

Морам признати, нико нас није попријекло погледао, јесте било пар људи којима је засметало што им крв капље по врату док су сједјели, али ко их шиша ионако су то они срећници који увијек нађу мјесто за сједјење. Посебан детаљ је што смо морали да и ту половину прасета изнесемо на десети спрат јер је у том тренутку била Миљанова група за рестрикције.

Данас ми је понекад мрско и двије кесе да понесем са собом. Али као што рекох- чврсто смо вјеровали у то да ће доћи дан када ће ово бити мјесто гдје неће живјети понижени људи. Ваљда тај дан дочекају макар моји унуци.

PARLEZ - VOUS FRANCAIS?

Моја љубав према Француској је прилично хировита. Као уосталом и већина мојих љубави. Али је трајна. Почела је још у дјетињству када сам безуспјешно покушавала да научим тај дивни мелодични језик љубави и дипломатије. Кажу да дјеца најбоље и најбрже уче стране језике, али моје одрастање у Будви ми, нажалост, није пружало могућност одласка на додатни курс.

Будва је у вријеме мог дјетињства заиста била једно мало, мирно и прилично досадно туристичко мјесто. Доскора чак није имала ни затворен базен, те су генерације будванских ватерполиста биле принуђене да зими тренирају у Котору. Имали смо зато сјајан фолклорни ансамбл (пробала), балет (ишла), али само једну сезону колико је и трајао, школу тениса - супер бар сам научила да млатим ту лоптицу о зид, али ми је малецни инцидент у Чернобиљу покварио планове тренинга на отвореном, карате у МУП-у који сам наставила да тренирам и касније у Београду, али језици – зеро, нула, нада!

Пошто сам завршни разред осмогодишње школе почела у Београду, гдје су дјеца уредно учила два језика, међу

којима и француски, ја сам била опет хендикепирана јер сам драстично закаснила, те сам била ослобођена наставе. Београд сам по себи пружа низ могућности, али некако паралелно са мојим Београдом и невјероватним потешкоћама да се прилагодим животу у урбаном хаосу роднога града, одузимао ми је превише времена, и полазак на било који курс сам лагано одлагала. Додуше, остајао је карате као константа око ког су се вртјеле двије године мог тинејџерског живота, а онда је лагано, када сам се најмање надала (не само ја, већ можда и 99% моје безбрижне генерације која је тако панично чувала пасоше на екскурзији у Мађарској, јер је наш црвени, комунистички био најтраженија роба на black маркету) стигао рат, а потом и санкције.

Моја породица није била баш најсналажљивија и нису никако успијевали да се 'снађу' са девизама и горивом у тим турбулентним временима, те смо сваки цент ипак одвајали за голи живот. Курс опет ништа. Још мање приватни часови.

Елем, након друге половине деведесетих слиједи нешто што се зове лијеност. Класична. Ту нема криваца, већ само и искључиво моја лична одговорност према себи, тачније недостатак исте. Неко ће ово окарактерисати као себичност, али најискреније баш ме брига. Или сам имала времена, а нисам имала новца, или је било обрнуто. У сваком случају ја и Француска смо се разилазили, сусрећући се повремено на филмским пројекцијама, концертима, читајући стихове Бодлера и Рембоа (наравно на неком од наших матерњих језика), одвајајући ту и тамо нешто новаца да купим неки сир или флашу квалитетног црвеног

вина. У августу 2009. једноставно сам спаковала кофере и најавила да путујем у Париз. Отишла сам сама. Заљубила се у дух велеграда и први пут се стварно уплашила од самоће. Све до фебруара ове године, када сам ријешила и то чврсто да све оставим по страни и испуним своју давнашњу жељу. Отишла сам у Француски културни центар и једноставно се уписала на курс. За сада ми иде добро, додуше тек је четврти час прошао. Мучим се са оним котрљајућим р и назалима, покушавам да се ослободим од фацијалног грча како би те ријечи звучале што францускије, али осјећам се сјајно. Када сам мојим синовима саопштила да ће мама поново мало учити, реакција је била следећа:

Старији је једноставно умро од смијеха.

Млађи је стао, замислио се и затим рекао: Али како ћеш ти са оном дјецом из основне школе?

Познаница: Ухватила те криза средњих година.

Познаница два, од милоште звана Мини Гебелс (из само мени знаних разлога) - Поборник *сам life long learning* концепта (такође).

Мама: Па, добро је то да се склониш из куће ако те све баш толико нервира.

Сестра ми је ставила вето на свако даље појављивање у мојим колумнама било посредно или непосредно.

Било како било, мени је супер и јако је лијепо када човјек себи покуша да испуни неки сан. *Vive la France!*

НЕ РЕЖЕМО КОБАСИЦУ У ГРАДСКОМ ПРЕВОЗУ

Прије неки дан срећем своју познаницу, која сва задихана иде на посао. Касни, каже, зато што је морала пола пута од Старог до Далматинске да пређе пјешнице.

Зашто? – питам је зачуђено.

– Зато што сам била приморана умјесто уобичајеног превоза, седмице или осмице да одем на четворку. Не можеш замислити који је то смрад био. Морала сам да замолим возача да ми стане да изађем, јер ми се смучило. Ето ти тема па пиши.

Пишем. Градски превоз Подгорице је непресушна тема. Без обзира који број је у питању. Неке линије имају аутобусе новијег датума, али ови остали као што је већ поменута четворка, или моја тројница љубим је ја. Не знаш да ли ћеш прије остати без бубрега или без зуба од истрошених амортизера.

Поједини возачи нису ништа мање живописни. Поуздан ми свједок прича како је био присутан, када је један од наших возача уредно возио препун комби - јер између

11.30 и 18.00 часова људи буквално сједе једни другима на глави - и једном руком черечио мирисну домаћу кобасицу, другом управљао возилом. Успут, ваљда између залогоја, гласно давао упуте.

– Ајмо мало позади, има још људи који хоће да уђу!

Замисли, Бог те да се којим случајем загрцнуо? А хоће то од прописно зачињене домаће кобаје.

Све у свему, Фирма Крстић из чувеног филма Ко то тамо пева изгледа напредније и авангардније него подгорички јавни превоз. Недавно је, немојте ми узети за зло јер се не сјећам тачно ко, да ли директорка ТОП-а или неки замјеник рекао да необиљежена стајалишта нису проблем, јер се гости Подгорице не возе јавним превозом. Јесте, заборавила сам, извините ме смртну, да у Подгорицу долазе само велики бизнисмени, инвеститори, тајкуни и тајфуни којима није потребан никакав градски превоз. Али ето, мени, а претпостављам и многим сличним мени би било јако згодно, ако хоћемо да одемо из Толоша до Златице, за шта је неопходно промијенити два аутобуса, да знамо гдје је најбоље да се пресједне, у које вријеме на жељеној линији аутобус креће са почетне станице и у колико би исти могао да стигне на одредиште. Чисто ради лакшег сналажења по граду, јер немамо баш сви, да опростите, ни пара за такси, нити аутомобиле.

А када сам рекла о чему пишем, пријатељ ми је испричао виц. Наиме, дошао Црногорац у Београд, ушао у аутобус, види сви се држе за оне рукохвате изнад главе. Одједном нешто пукне, зауставља возач бус, окреће се и гледа шта се догодило, види рукохват сломљен. Пита: „ Ко

је ово поломио?” Јавља се Црногорац сав важан: „ Ја! И то лијевом!”

Завршићу поруком коју сам добила преко Facebookа, нема везе са градским превозом, али има са мојим писањем:

„Јутрос свратим у једну радњу прехранбених намирница и дођем до дијела гдје су производи од меса (иначе сам редован потрошач у тој радњи, ако је то уопште битан податак) те тражим говећу kobасицу (оно, као чајна, ал’ са говедином) цијелу (јер може само тако да се купи) и замолим да ми је нареже. Добијам одговор: „ Не режемо говећу kobасицу, само се на цијело купује”. Ок, схватам, хоћу је на цијело али да ми је цијелу нарежете јер на послу/у кући немам начин да је нарежем. Опет добијам исти надекламован одговор: „ Не режемо говећу kobасицу, само се на цијело купује”. Покушавам опет да објасним моју ситуацију, но опет издекламован одговор који је поновила још четири пута. Е, тада ми ти падаш на памет, односно твој текст везан за раднице које раде на Деликатесима. Рекох, она Ива није помињала да се и на Деликатесима може десити тзв. ФЈП (фали један папир) ситуација типична за раднице на шалтеру.”

Кад се боље погледа, све има везе са свим. Нигдје од себе побјећи не можемо. Ми смо ми, и за воланом комбија и у продавници. И свуда.

ЖИВИО НАМ СТРИКО

Кренуле су кише. И ово вријеме је постало поуздано као и ред вожње градског превоза у Подгорици. Изађи на станицу па кад стигне - стигне. А ако ти се баш жури, а ти изађи два сата раније и можда стигнеш на вријеме тамо гдје си кренуо-ла.

Примијетили сте, киша не пада више онако нормално, него укосом, па ти уобичајен кишобран не помаже. Мораш друже инвестирати у добар кишобран, јер ови мали малецки из кинеских радњи не раде посао.

Са кишама дошла је и беспарица – јануар како то јези-во звучи. С најдужим мјесецом у години, стигле су и рас-продаје. Сваки пут када се машином за неки комад одјеће испод 10 еура, који заиста вриједи толико, на брзину се прерачунавам колико дотични комад вриједи у кромпиру, грашку, црном луку и осталим ситницама које су везане за један мој веома скуп хоби. Наиме ја једем. Не морам да имам оброк три пута дневно, али један пристојан, скуван зашто да не. И не користим оне бијесне Џејми Оливер зачине већ ми је врхунац хировитости мало рузмарина који

уберем негдје успут. Па опет и тај један мало бољи оброк често ми је доведен у питање.

Морам да признам, ја уште не кривим систем за то што никако не могу да се саставим са новцем. За све моје проблеме сам крива само и искључиво ја. Крива сам због нереалне жеље да изађем ту и тамо, посјетим биоскоп, неку представу, купим комад одјеће (мало је мултипликовано када имаш дијете, али ајде да пребацимо то све на дијете или дјецу), да идем на годишњи одмор, понекад украдем неки викенд. Још је тежа моја кривица што уопште не сматрам да су то ненормални захтјеви.

Друкчије су овдје мјере нормалности. Ето, неки дан у локалном превозу кишног јануарског поподнева негдје у Толошима, у комби улази младић од неких двадестак година. Сједа одмах поред возача, видим знају се. Пита га возач да ли је нешто гледао за посао. Младић одговара да је стриц „потег“ неке везе.

Стриц је, вели, обећао да ће му у ЗИКС-у завршити, јер му тамо ради ратни друг. Заједно били у Книну. Какав диван податак за CV. Нисам сасвим сигурна, али чини ми се да је та веза требало да профункционише због правничког. То је оно неселективно запошљавање, гдје је јако важно да будући економисти и правници поберу сво грожђе на Плантажама, јер је то од огромне користи за њихово стручно оспособљавање.

Дакле, ЗИКС, да се вратимо на тему. Двадесетогодишњак, који није крштено почео ни да ужива у животу, значајно примјећује да је то ипак државни пос’о, сигуран ‘љеб. Док га слушам, помишљам како му читава прича некако више приличи педесетогодишњаку него његовим

годинама. Али, шта се ја чудим. У овој земљи младост је остала затрпана прахом деведесетих а постреферендумских година су је докусурили.

Онда омладинац, испод гласа, али са нескривеним поносом, приповиједа како је прошле године њих седам отпуштено јер су били политички неподобни, што ја не могу да потврдим нити демантујем ја само преносим разговор, а да ће ето њих ипак запослити.

То ће ме коштати боцу вискија и педесет еура – закључује јуноша.

Бог те мазао. Мислила сам да посао у овој земљи ипак кошта више. Живио стрико. И живјела нам ова киша. Дако успије да испере овај горак укус пораза.

ОПЕРАЦИЈА ЗЛАТНА РИБИЦА

Прије извјесног времена добила сам акваријум. Велики, онако баш, баш. Цијелих 120 литара. Када сам га мало боље проучила узевши у обзир просторне капацитете моје куће, одлучила сам да исти пребацим у наше канцеларије. Ем има довољно простора, ем ће бити оплеменење. Доста дуго смо заједничким снагама покушавали да акваријум ставимо у функцију. Требало је израдити поклопац, купити неонку, лајсне, пумпу и гријач. Посао око поклопаца је одлаган јер је наш познаник врстан столар, због недостатка посла морао да се преквалификује у таксисте и то у ноћну смјену, али када је и тај проблем ријешен, остало је само још оно главно – рибице. Пошто сам се консултовала са пар људи, одлучила сам, без права на жалбу и приговор, да акваријум настанимо циклидима, једном врстом невјероватно отпорне, живе и атрактивне рибице, која је занимљива и због начина мријеста. Наиме женка јајашца тј. икру држи у устима све до тренутка док млади нису довољно велики да се снађу сами. У природи то изгледа тако, у затвореном акваријуму млади рибициони морају да се одвоје од великих да их ове не би једноставно појеле.

Гдје могу да их набавим? Па у Београду одговорио ми је пријатељ аквариста, повезаћу те са човјekom па ћеш та-ман и мени донијети неколико примјерака друге врсте.

Морам да направим малу паузу и да кажем да су аквари-сти један посебан сој људи. Тотални залуђеници за бојама и облицима који се лелујају у акваријуму, том микрокос-мосу који понекад личи на најбоље епизоде турских серија.

И тако, зимски распуст у Београду, вријеме је за по-вратак кући. На жељезничкој станици чека ме човјек са уредно упакованим пакетом рибица. Питам га праве ли проблем на царини због тога, он ми одговара да увијек шаље на тај начин рибице за Црну Гору и да до сада није имао никаквих проблема. Ок, узимам пакет, захваљујем се и улазим у воз.

Пут пролази без већих проблема ако не рачунам магар-ца од неких двадесетак година, са вишком ега и стероида и мањком значајнијег животног искуства, који ем пуши у купеу ем је развалио прозор који доста дуго није могао да се затвори. Љубазни цариници са србијанске стране само контролишу пасош и пуштају ме даље без већих питања, али у Бијелом Пољу почиње авантура. Пита цариник тј. припадник граничне полиције, љубазно али ауторита-тивно: Чији је ово пакет?

– Мој.

– Па шта је у њему?

– Рибице.

– Какве рибице?

– Па акваријумске.

Ау, па то не може, ви морате да изађете из воза, дајте ми ваша документа, бла, бла, бла. Сишла сам из воза без

ријечи. Док сам стајала на станици чекајући да се заврши претрес па да пређу на мене криминалца, гледам како воз даје знак за полазак. Машем му. И смијем се као луда, заправо већи дио испитивања у станици једва да сам могла да се суздржим од смијеха јер ми је све вријеме у глави био чланак следеће садржине који је мени као вјечитом падачу свега и свачега на памет синую док је воз одлазио:

„Јутрос у 04.30 организованом акцијом припадника граничне полиције успјешно је спроведена акција РИ-БИЦА. На жељезничкој станици у Б. Пољу у возу који саобраћа на линији Бг-Бар заплијењена је већа количина акваријумских рибица марке: скалари, трихогастери и циклиди укупне вриједности 25 еура. Надлежни истичу да су задовољи што је овај шверцерски канал успјешно пресјечен и додају да ће убудуће сваки сличан покушај бити осујећен, јер је свака нелегална рибица удар на државу. Шверцер је након два сата чекања пуштен да се снађе како зна и умије, без елера у џепу, за превоз до крајњег одредишта тј. Подгорице.”

Ето.

ДНЕВНИК ЈЕДНЕ ИВЕ

28.12.2013: Испратили стару годину неколико дана раније. Испраћај весео и пун оптимизма.

29.12.2013: Боли ме глава и не могу да мрднем.

30.12.2013: Никада више нећу да пијем, али макар сам уморана и прошетала оба пса наизмјенично.

31.12.2013 11.00: Не знам гдје ћу и да ли ћу уопште негдје ићи на дочек.

12.00 Сазнајем да ни од очекиваних новаца, које гле чуда неко дугује мени, неће бити ништа.

16.00 Ипак нећу морати да отказујем планирани пут за Београд. Стигао је спас у посљедњи час.

17.30 Испаљена је прва петарда у моје двориште. Један пас је у мојој соби испод кревета, други лаје као суманут.

18.00 Кршим обећање од прије неки дан у вези са пићем.

18.30 Загорело ми печење и запалиле се фармерице које сам оставила да се просуше.

19.00 Ипак идем у непознатом правцу на до-
чек имам времена до 21.00 да се спреим.

21.00 па све до 11.00 наредног дана задржаћу
за себе.

1.01.2014: Први дан новог љета исти је као и претходни.
Будим се без мамурлука и релативно брзо па-
кујем први кофер. Опрана још једна машина
веша. Овога пута не сушим близу пећи на
дрва. Пас улази у кофер и одбија да изађе. Из-
бацујем је. Она оставља пласт длака за собом,
ваљда да ме подсјећају на њу док сам на путу.

3.01.2014: Јуниор и ја смо у возу. Купе је чист, не смрди
на прљаве ноге и устајалу храну. Опремљени
смо књигом, Забавником и Монитором. Рачу-
нам да је то доста. Ничим изазван, дедица који
сједи до врата отвара конверзацију. О Исусу
и Библији. Не затвара уста све до Београда.
Његов монолог у трајању од 10 сати је нешто
најближе паклу што сам искусила на планети
Земљи за вријеме мог бивствовања на истој.
Гори је само још одлазак до тоалета у возу, али
то траје и нужда закон мијења.

4.01.2014: Глас самопрокламованог Месије из воза ме
још увијек прогања. Не помаже ни одлазак
у Музеј Афричке умјетности ни прављење
коњића од глине.

6.01.2014: Бадњи је дан. Нисам добила ни једну стихова-
ну поруку, што ће рећи или сам тотални аут-
сајдер или су људи напокон схватили колико
је та врста честитања било чега идиотска.

Неколико минута прије поноћи стављамо вреће са пијеском код врата и отварамо прозоре. Минирање је почело тачно у поноћ и трајало је свега неколико минута. Добро смо прошли.

7.01.2014: Не налазим новчић у чесници. Тјешим се повећим комадом ћуретине и кромпирима печеним у аћето балзамику. Магла је над Београдом. Друго парче ћуретине је била грешка. Опет пакујем кофере. До читања.

ДОБАР ДАН, ИЗВОЛИТЕ

Прије неколико дана на друштвеној мрежи прочитах коментар: „Није ми јасно зашто су све жене које раде на сухомеснатом у супермаркетима обавезно надрндане?” Ех, сада, да нисам имала еклектично радно искуство, можда бих овај коментар прескочила, превидјела, изигнорисала. Био би један у мору сличних. Али не могу.

Није да стајем у одбрану професионално нељубазних продаваца, али хтјела бих вам нешто рећи.

Као прво, не вјерујем да је иком живом амбиција била да на месорезници сјецка шунку, печеницу, и да ризикује цјеловитост својих руку. Моја бивша цимерка, и пријатељица са којом сам годину дана дијелила сву муку незапослености и хроничне беспарице је успјела једва да се запосли у једном ланцу маркета. Обје смо биле јако срећне због тог посла, али је трећег дана дошла са окрвављеном руком и прстима који су јој некако тужно вирили испод те марамице. Била је одличан студент педагогије. Она је мог јуниора научила како се сабира. Ја нисам умјела да му покажем ту најпростију математичку операцију,

вјероватно зато што сам заборавила како је мени неко показао, а временска дистанца је учинила своје.

Слутите, ни она није сањала о каријери на месорезници. Само, судбина је погрешно промијешала карте или смо и она и ја биле на погрешном мјесту када је неко извлачио наше лозове, све у свему посао је бирао нас а не ми посао.

Ради поштено и са срцем, па ће те и Бог погледати. А бити поштен у овом случају значи и рећи Добар дан. Изволите за Вас? и оном ко те погледа као смрдљив сир када уђе у радњу. Даровати блажен осмјех нервозној жени која нема разумијевања за било кога осим за сопствену муку, јер јој је у том тренутку пукао нокат на свјеже изманикираној руци, па ће не баш женствено опсовати и продавачицу и дебело за њен укус изрезану саламу.

Поштено радити, значи поновити менталну операцију и рећи исто задриглом, ћелавом, ех сплавару-дизелашу који је аванзовао па се паркира испред самог улаза у радњу да ни једна мајка са дјететом не може проћи од његовог бијесног out of space четвороточкаша, који ће платити за 10 грама мортаделе вишка. Мада би му најбоље ишао савјет да оде у дивљину, замонаши се за добробит човјечанства и не враћа се док сопствени лик у огледалу не доведе у ред.

„Добар дан, изволите” - заслужиће и надрндана шалтерска службеница, којој је мука од свега, чији је смисао живота постало окретање шољице, забадање жеље у тоћ и затим дууго и предуго чекана пауза да поједе до лаката масни бурек и да одбруси било којој несретно залуталој странци: „Зар не видиш да једем!?”

Моја ех цимерка нема право на ту нервозну реакцију. Она нема право да једе од - до ако нема ко да је замијени. Ни она ни хиљаде других радника не само у трговини, већ у било којој услужној дјелатности. Ако случајно не стигне да стрпа посљедњи залогај у уста у 15 минута, колико јој је дозвољено да једе, одбиће јој 10 одсто од плате.

Зато сљедећи пут када уђете у било коју продавницу, немојте гледати са презиrom те жене које раде на сектору деликатеса (то се ваљда тако зове). Погледајте их као људе који се боре за сопствену егзистенцију и егзистенцију своје дјеце. Питајте их како су. Можда и оне у вама препознају човјека а не само муштерију.

БАЊИЦА

Београд и ја. Сусрет након пуне три године. Да ли је био сентименталан? Не бих рекла. Када се човјек учаури у познато, у сплет рутине и навике, тешко излази из тог врзиног кола. Чак и ако јесте у души путник и номад.

Првих пар сати била сам невјероватно тиха. Сједјела сам у колима и гледала све око себе, добар дио града препознајући, а један мањи дио нисам могла да пронађем у сјећању. Крај у ком живим, Бањица, који сам некада веома вољела, промијенио се. Не видно, није ту пуно тога изграђено, али некако изнутра се осјећа та промјена.

Тржни центар који је толико дуго пркосио налетима модерних шопинг-центара смјештених у новом дијелу града, наједном је заћутао и испразнио се. То је и због хроничне беспарице узроковане све лошијим стандардом. Али било је и горих дана, па је опет одолијевао.

Први сусрет са стварним свијетом сачекао ме је већ на улазу у зграду у којој живи моја мајка, а у којој сам одрасла. Ишчупан интерфон и гомила жица које су вириле из кутије. Размишљам и наглас коментаришемо: Бог те,

па како их није мрзјело. Требало је уложити баш доста напора да се изведе та акција.

Идем са мамом у милицију да пријавимо. Заправо, ја идем да извадим неку потврду, она да пријави. Ти хулигани који се скупљају по улазима нису ту од јуче. Већ годинама једна те иста екипа сједи ту и дивља. Прије неколико година, било ми их је чак и жао. Наравно били су много млађи, па је мој неки reply на све то био да замислим себе у њиховим годинама, и да схватим колико би то било тужно да ми је једина мисија да купим пивски Qrack (тзв. породично паковање по мишљењу продавца у једној подгоричкој велетрговини) и да цијелу ноћ преблејим испред улаза у зграду.

Али оно што је изгледало као тешка немаштина и безнађе, претворило се у нешто сасвим десето. Та дјеца су порасла, и постала опасна. Свој живот су обогатили сталним одласцима на утакмице Рада, а пивски асортиман проширили забрањеним супстанцама од којих се мирис ТХЦ јасно осјећа и дуго задржава.

У нашој ламели (од осам повезаних улаза), постоји само та група од њих десетак. Али не постоји нико ко смије да изађе и да им се супротстави, а да након тога не страхује за здравље и исправност костију у рукама и ногама.

Љубазни инспектор у МУП-у каже мами да то није усамљен случај, и да је Бањица један од најгорих квартова у граду. Имају интервентну, хапсе их повремено, али их одмах пуштају јер су нови, тзв. европски закони, толико флексибилни да се револтирани грађани питају ко ту кога штити и зашто.

Могу да разумијем и једне и друге (и полицајце и грађане). Не могу да разумијем друштво које флертује са овим видом понашања и гледа на другу страну, јер је ово идеалан начин да се сви уплаше и ућуте. Као неко ко је одрастао у велеграду деведесетих, када је хаос владао на све стране, примјећујем да је ипак било пријатније, јер само у најгорим градским квартовима могли сте да се осјетите овако неугодно приликом сваког сусрета са шаком беспосличара. Некада је било опасно живјети у Београду, али је постојао избор. Наиме, нисте морали да идете на та опасна мјеста. Данас ми је непојмљиво да је најопасније мјесто у граду мој улаз. И не само мој. Узгред, са Бањице су Биљана Србљановић (драмски писац), Новак Ђоковић (тенисер), Иван Ивановић (тв фаца), а одомаћио се већ скоро пуних 20 година и Неле Карајлић.

Зашто ово пишем? Па ето, чисто да се негдје запамти да је ово у ствари био миран крај бивше средње класе коју је у међувремену појео мрак.

Додатак колумни: када сам писала колумну, моја Бањица је заиста била опасно нагрижена пропадањем, деликвенцијом, лошом инфраструктуром. У међувремену, наша зграда је добила председника кућног савјета који је одлучио да окречи улаз у свјетлије боје, замијени старе решетке, закључа и онемогући приступ ситним криминалцима да се штекају у жардињери, замијенио сијалице и мислим да је једно 2-3 пута звао полицију. Добили смо нови кружни ток, и морам признати да је данас (2021. године) слика заиста битно другачија.

SOUL SEARCHING

Да бих објаснила шта је заправо Soul searching, мораћу да цитирам мени врло драгу особу, која би жељела да остане анонимна, а и запријетила ми је да ће ме задавити уколико још нешто што ми каже заврши у рубрици.

Прича почиње у Београду, када једна млада особа добија посао у познатој мултинационалној корпорацији. Уз добру плату иде и слаткорјечив уговор у ком су вам дефинисана права и обавезе, али и ситним словима исписане клаузуле које, усхићен због прилике која му се пружа, слабо ко прочита.

Први радни дан млада службеница паркира ауто испред огромне стаклене зграде на новобеоградској страни и поставља себи питање:

– Да ли ја желим да проведем живот у овом акваријуму?

У овом, и бројним сличним случајевима, тренутак уласка у овакав стакленац представља заправо улаз у први круг пакла. Умјесто ријечи добродошлице, изнад врата би слободно могао да стоји натпис: Нека оставе сваку наду сви који улазе.

Када добијете тај такозвани посао из снова, нико вам не каже да ћете успут морати да продате душу ђаволу himself. Радно вријеме је обично неколико сати дуже од предвиђеног, нормално је да посао носите кући, имате све мање времена за себе, за своје ближње. Заправо немате времена уопште. Под толиким притиском, и жестоком експлоатацијом, у неким случајевима чак и отвореним мобингом, људи пуцају. Уплашен за егзистенцију, и забринут хоће ли испунити наметнута мјерила успјеха (морате бити једноставно бриљантни, све мање од тога се не признаје) појединац се ломи. Постаје немоћан наспрам огромне машинерије која га меље и претвара у робота, неспособног за било какав други осјећај, осим осјећаја страха и оданости према компанији. Када побројано преврши сваку мјеру, запосленом остају два избора: да да отказ, или да почне да пије како би лакше успио да се уклопи у систем. Морам да нагласим да постоје и они којима је овакав систем рада животни циљ, духовна храна и највећа животна сатисфакција, али они нису предмет ове приче.

Отказ. У случају да се определијелите за ову варијанту, морате бити свјесни да је то један веома трауматичан процес. Међутим, уколико сједнете и размислите о свему, ту није крај већ почетак. Почетак једног сасвим новог живота, у ком је први корак Soul searching. Soul searching је деликатна животна фаза у којој треба да дате себи довољно времена да повратите оно мало душе које корпорација није успјела да вам отме. Како је пронаћи? Марко Аурелије има дивну мисао: „Погледај у дубину своје душе. Ту ћеш наћи извор праве среће, извор непресушни, само ваља да га непрестано дубиш.”

Звучи једноставно, али није тако. Имамо све мање времена да се загледамо у дубину сопствене душе. Људи се плаше онога што ће ту затећи. Често у нама борави пустош и тама. Није лако пустити свјетлост унутра. И ту немам неки паметан савјет. Осим да се окружите животом и смијехом. Лично сам схватила да је мој Soul searching завршен једне јесење вечери, док сам заваљена у фотељи, гледала са старијим сином VN1 и причала о музици. Била сам једноставно срећна. Схватићете то и ви. Оног тренутка када се једноставно завалите, слушате, причате, и осјетите неконтролисани налет среће.

WALK ON THE WILD SIDE

Постоје неки људи за које просто мислите да никада неће нестати. Зато, затекла ме је вијест о смрти Лу Рида, једног од хероја мог одрастања. Заувјек нас је напустио 27. октобра ове године. Званична информација је да је преминуо од посљедица рака панкреаса. Многи познаваоци лика и дјела овог јединственог умјетника ће помало иронично примијетити да је успио да догура до 71 године.

Лу није штедио ни себе, ни свој организам. Е сада. Могу овдје да ископирам оне кључне елементе његове биографије, и да направим текст налик на неколико хиљада других, али нећу. Све што желите да знате о Риду, наћи ћете на Википедији или неком сличном сајту. Ово је моја прича.

Памтим касни октобар, таман неко слично вријеме у Београду почетком деведесетих. Пуно сунца, и неки чудан мирис у ваздуху, мјешавина смога и надолazeће зиме. Велики одмор у Четвртој београдској гимназији. Добијам на поклон провидну касету са наснимљеном музиком. За млађе читаоце, касета је некада била једини начин да музику снимамо и преснимавамо, до бесвијести, све док

рецимо неке мелодије тешког рока не би почеле да завијају и вуку на отегнуте народњачке звуке.

– Шта је ту све? – питам друга који ми је поклонио исту.

– Мало Стренглерса, мало Иги Попа, и мало Лу Рида.

Чула сам само негдје у пролазу за Иги Попа, али за ове потоње, морам признати да ми је требало добро да контролишем мимику лица како бих прикрила своје незнање. Јер то је било вријеме када сте морали да будете у току. Уколико не носите плоче или књиге са собом, нисте били играч. А ја сам била аутсајдер у сваком погледу. Имала сам погрешну фризуру, носила сам погрешну гардеробу, једино гдје сам могла да парирам вршњацима који су били тако cool и популарни јесте енорман број прочитаних књига, и наравно сви могући култни филмови које сам држала у малом прсту. А музика ми је увијек измицала, и стално сам била корак иза.

Тог дана сам улетјела у своју собу, и нестрпљиво убацила касету у AIWA double deck. Врло опрезно а затим све гласније и гласније. Тако сам упознала Лу Рида.

Прва пјесма коју сам чула: Walk On The Wild Side. Било је то – разочарање. Очекивала сам кидање жица, одваљивање рифова, неки бијесни глас који урла у микрофон, а ништа од тога. Лагана гитара, која је више ритмички инструмент него мелодијски, прилично монотона репетиција, и пјевање које више личи на рецитоване, тих, чудан и прије свега невјероватно сугестиван глас. Ипак, касету сам премотала једном, па још једном, и тако у круг док нисам схватила о чему се ту ради. То је пјесма, заправо мала химна о људима који су покушали широм Америке да остваре свој амерички сан, да буду слободни и да се

дочепају својих пет минута славе. И да поносни на свој успјех одлете у вјечност.

Лу Рид је трајао много више од тих пет минута. Био је и остао бескомпромисан. Свој. Својим гласом исписао је историју њујоршке underground сцене. Поставља се велико питање да ли је његов први бенд открио Ворхола, или је Ворхол открио њих. Једно је сигурно, поп арт банана на омоту првог албума бенда Velvet Underground означила је почетак сарадње која ће се наставити дуго након Ворхолове смрти. Лу Рид никада није пропустио да истакне Ворхолов утицај на њега, и не само његов већ читавог низа необичних и бизарних ликова који су крајем шездесетих дефиловали кроз његов студио. А Лу и ја ? Наставили смо да се дружимо, и дружићемо се и наредних година. Увијек ће ме подсјећати да треба ризиковати, прошетати дивљом страном, платити цијену и бити свој.

СТРЕС

Живимо у вријеме глобализације. Ништа ново тиме нисам рекла, и знам да сте примијетили како смо све почели некако да скраћујемо и сводимо на најједноставнију могућу форму, лишено сваке суштине?

Биоскопи и књижаре на примјер. Прво што вам пада у очи када погледате у репертоар посљедњих живућих ЦГ биоскопа (забога постоји ли иједан више осим оног у Делти) јесте невјероватна количина испразних наслова намијењених прије свега млађој, тинејџерској публици. Ако се уреднику програма и омакне неки ваљан филм у ком постоји и нешто више од огромне количине специјалних ефеката, а ми старији смо то некада давно називали причом, обично је на програму у неком сулудом термину, који тешко можете да ухватите, осим ако свој живот нисте посветили жељи да добар филм одгледате у биоскопу.

Књижаре су такође жртва тржишта. Све су униформисане, постале су нешто као junk food за душу. Имате тренутно актуелне наслове у неколико нијанси сиве, црне, или које ли већ боје, теорија завјере глобалних размјера Дена Брауна, или томе слично. Наравно, рећи

ћете, постоје и библиотеке у којима се још могу наћи сјајни наслови и то за смијешну годишњу чланарину, но изгледа да људи који воле да читају постају посљедњи Мохиканци. Можете замислити, сједите у ultra хуре кафићу, а сто поред вашег заузима човјек или жена, са књигом умјесто неког хипстерског телефона са ког прати најновије објаве на друштвеним мрежама? Не иде брате, што би рекао један мој другар, конобар по професији. А не иде, али што ћемо.

Још нешто успјешно егзистира у нашој свакодневици. Стрес. Љекари га дефинишу као нежељену реакцију организма када је дуго под притисцима или захтјевима који се пред њих постављају. Списак физичких знакова да сте под стресом је подужи, од главобоље до напада панике, који повремено укључују и иритацију коже. Али ко није данас под стресом? Гдје је нестао читав дијапазон осјећања које можемо описати као: љута сам, тужна сам, бијесна сам - зато се не осјећам добро? Зашто смо дозволили да једна ријеч замијени скоро читав рјечник? Стрес је изговор за све. Када одете у амбуланту због кијавице, грипа или не дај боже нечег трећег, дијагноза и без прегледа биће то вам је све од стреса. Добро де, и промаје, нарочито ако сте прави, аутентични, непатворени Балканац, али о томе други пут.

Можете ли да замислите ситуацију у којој лекар излази на врата амбуланте и каже: Труднице нека остану, сви остали можете кући, све вам је то од стреса.

И шта нам онда остаје? Ништа. Да се против униформисаног сивила боримо ријечима са јасним значењем. Да што више причамо о томе шта осјећамо, или како се

заправо осјећамо. Ако сте љути, будите љути. Имате сво право овога свијета да вам допизди и да отјерате шефа, и сву ближу и даљу родбину дођавола. Да будете гласни, јако гласни јер ће вас само тако разумјети. Да као дио терапије изађете са друштвом умјесто да преблејите читаву ноћ причајући са имагинарним пријатељима, јер сте у међувремену заборавили да имате неколико стварних који можда чекају на ваш позив. Као што кажу у реклами - пријатељи се стичу а не додају.

Ако сте заљубљени, заљубите се наглас и немојте крити. Волите кишу. Да, обожавајте кишу, јер ће сада почети да пада и неће стајати до маја, на то би требало да смо сви већ навикли, то је један од оних facts of life који су непромјењиви. Ма урадите шта било, само немојте игнорисати живот који је ту око вас само зато што вам метеоролошка прогноза није по вољи.

БИТАНГЕ И ПРИНЦЕЗЕ

Ако због нечег волим када мрак раније склопи крила над Геом, то је због мира који се увуче у мој дом. И зато што Јуниор и ја створимо неке мале ритуале који се сезонски мијењају. Наш нови ритуал је гледање хрватске серије Битанге и принцезе, овога пута на Студију Б, у 20h, уз испијање чаја од камилице (што сам покупила од млађе сестре, Јуниору се свиђа, а ја ћу преживјети мрску ми текућину зарад разговора).

Поменута серија је по мишљењу критичара један од најбољих ситкома на простору бивше Југославије, ever.. Емитована је од 2005. до 2010, мада је мени убједљиво најбоља прва сезона. И можда пар епизода када Газда (игра га непревазиђени Предраг Вушовић) улази у бизнис и корпоративне комуникације, но други пут о томе. Рађена је по узору на Пријатеље, а врти се око петорице другара који покушавају да преживе свакодневицу.

И тако смо се Јуниор и ја намјестили, удобно у фотељу, свако са својим чајем у рукама, отпјевали гласно, најгласније уводну пјесму (by Хладно пиво), када ме

мали, с неба па у ребра, пита: А зашто се серија зове Битанге и принцезе?

Након краћег објашњавања, закључује: Значи све су жене принцезе, а мушкарци битанге?

– Тако некако Јуниоре.

– А зашто не би све жене биле битанге а мушкарци принчеви? – запита ме мој родноравноправни, освијештени (не освештани) потомак.

Осјећам како ми изнад главе лебди велики знак питања и недоумице. Сад, зашто?

За почетак, битанга је једна типично мушка особина, коју ни уз све лингвистичке приручнике не можете превести у женски род. А и ако користите неку замјену, просто добија неку много ружнију конотацију. Битанге су бескрајно шармантне. Још од малена у сликовницама, битанга је онај плавооки дјечак, наслоњен на бандеру, са ноншалантно нахереном капицом, погледом сањалице, цигаретом у углу усана, и Ајфеловим торњем у позадини.

Битанга је увијек некако на ивици инцидента, он је синоним за момка који зна сваку улицу, сокак. Умије да разговара и да се шали, и, што је најважније, умије да отопи срце сваке ледене принцезе. А принцезе? Оне не сањају о битангама. Њих маме опомињу да бјеже од њих главом без обзира, али прије или касније свака принцеза налети на бар једну битангу. Можда најљепши однос једне битанге и принцезе можете видјети у Дизнијевом цртаном филму, који је код нас преведен као Маза и Луња (у оригиналу *Lady and a Tramp*). Трамп заправо значи скитница на енглеском, а битанге то и јесу. Не скитнице и бескућници, већ не држи их мјесто.

Ако ме питате ко би персонификовао једну праву битангу, са ненормалном количином шарма у ком се просто давите – одговор, без размишљања био би Стив Мек Квин. Можда би му озбиљна конкуренција био само Френк Синатра. Постоје и жене битанге. Једна од ријетких која је успјела да понесе тај назив - Трамп, и да јој до бола добро стоји је Рита Хејворт у филму Гилда (може и Ђилда). Она која је успјела цео живот да преживи као аутентични Трамп и да не изгуби ни трунку своје харизме и женствености је Ава Гарднер. Њена чувена реченица гласи:

– Желим да умрем као што сам и живјела, са цигаретом у једној и чашом вискија у другој руци.

Битанга као категорија лагано изумире, јер живимо у свијету у ком је појединац толико окренут себи и сликом коју пројектује у јавности, да не оставља превише простора за оно што једну Битангу издиже из мора мачистичких слика, а то је велико, неухватљиво срце.

Ту и тамо, и Битанга налети на своју принцезу, која сања да ће управо због ње постати другачији, стишати своје немире. Али је то увијек однос препун узлета и падова. Зато уколико налетите на неку горе описану Битангу чувајте га као ријетку звјерку а када осјетите његов немир- пустите га. И чувајте успомену. Знам даме којима у позним годинама осмијех измами сјећање на њену Битангу. Једну, једину и непоновљиву.

Приче

ДЕВОЈЧИЦА И РЕЧИ

Пробудила се и видела је жуто око себе. Да је имала више година знала би да је то што види жуто сунчева светлост која се пробија кроз Новобеоградски бетон. Али за сада је то за њу жуто. И лепо.

Силази са кревета и не боји се јер у соби нема никог. Облачи зелено-жуте плишане шпилхозне које су јој омалиле, али нико не сме да јој их узме јер само њих воли да носи, узима своју картонску кутију пуну папирних играчака и креће ка ходнику.

Стан је велики. Баш велики. И свака соба има другу боју. Једна у којој је масивни радни сто од пуног дрвета и столица која личи на краљевски престо је браон боје и пригушених тонова. Та соба мирише на папир и прашину и дедин лосион за бријање. Тамо ретко улази. Обично је отерају.

Она има утисак да се само једног дана пробудила у том стану, да су је пренели из куће и унели и да су је ту и оставили.

Нема маме и тате, али не плаче за њима. Нема потребе да плаче ако има све што треба. Гега се несигурно ходником и улази у велику дневну собу. У њој седи жена седе

косе увијене у плетенице. Чудно јој је што та велика жена не седи као сви остали, већ у некој чудној направи са точковима. Када још није умела да хода, и њу су возили у сличним столицама.

Жена јој се осмехнула и пружила руку, у руци је било нешто сјајно што јој се свидело како изгледа. Пружила је своју, још увек, бебећу шаку и таман када је хтела да узме, чула је иза себе строг глас:

– Јесам ли ти рекла да јој не дајеш те бомбоне! Јуче смо јој једва извукли из душника. Умало да се задави од тога!

Окренула се у правцу гласа. Стајала је висока жена, црне косе, строгих плавих очију. Да је знала породичне релације рекла би да јој је то тетка, али није. Као што није знала ни да у колицима седи њена прабаба и да се налази у великом стану где бораве четири генерације њене породице.

Прабаба, деда и баба, две тетке од којих једна никада није била кући, њена сестра од тетке старија од ње 10 година, њени родитељи и родбина која је волела често да навраћа без неког великог повода.

Када сте дете, те породичне гужве су занимљиве, нисте свесни колико су фрустрирајуће за све оне који су принуђени да живе у тако великој заједници. Тада увек неко воли да бежи од куће и склања се у кафану или туђи кревет. Али када сте дете, осећате се сигурно. Ушла је још једна жена, која ликом подсећа на тетку али је много ситнија и има кратку косу.

Пробала је да уобличи реч : баба, али уста и језик нису слушали. Пружила је руке ка њој, баба је узела и обукла јој је шпилхозницу правилно.

Звуци су почели да се мешају, и покушавала је да прати шта изговарају жене око ње, али јој није успевало. Уместо тога, узела је своју картонску кутију и отишла у кухињу. Попела се на столицу и чекала да дође баба да јој да да једе.

Кухиња је мирисала на сусам од ђеврека. Ушла је девојчица од неких 14 година, тамна као угарак, крупних очију. Њена сестра од тетке. Када је видела, девојчица се насмешила и испустила звуке поздрава. Радовала се сусрету јер јој је она, неколико дана раније, показала нешто што никада пре није видела. Сливовницу која је била шарена и знала је да покаже у њој и прасе и девојчицу Кики, али није умела да одгонетне оне чудне низове који су пратили слике.

Зато јој је сестра исекла слова из сликовнице и ређала, док је она задивљено посматрала чудо које се одвијало пред њеним очима. Хтела је да се опет понови магија, али њена сестра очигледно тога јутра није имала воље да се посвети њеним прохтевима.

Иако је упорно пратила са кутијом и словима кроз све собе у стану, осим оне смеђе, као да је наилазила на зид.

– Не могу данас. Узми и играј се сама. Научи да читаш.
– говорила би јој, несвесна да у детету којем се обраћа ствара забуну. Девојчица је само јаче стегла кутију решена да добије шта жели.

Ручице су је заболеле, очи је све више скупљала, напрежући сваки атом снаге да објасни да јој та слова требају. Да жели опет да види како се од слова прави њено име, име њеног меде и лутке коју је потпуно заборавила са том новом играчком. Чинило се да ледени зид неће провалити

ни бујица суза која се скупљала у души која је само желе-
ла да чита.

Отишла је са кутијом у плаву собу, ону која се њој
чинила плавом, где су обично сви седели иако није била
дневна соба, и ту се завукла у ћошак грубог кауча који
прабаба вуче још из своје родне куће у Грађанима и поче-
ла је да ређа фигуре.

Онако насумично, као слагалице док јој је нешто слано
клизило низ образе. Није чула више ништа, није видела
никог, само тај низ који се играо ту пред њеним очима.
Била је сувише мала да примети како се зноји, како ваз-
дух постаје све тежи. Те арабеске и плесачице, те фигуре
су морале да добију свој смисо.

Она је хтела да говори, али речи нису излазиле из ње-
них уста иако су њени вршњаци већ умели да склапају
једноставне реченице. Лекари су говорили њеним роди-
тељима да је све у реду, да треба само мало времена, али
то време никако није хтелo да закуца на врата њиховог
стана. Можда зато што се често селила па време није зна-
ло где да је пронађе, али тога јутра, у том стану жуто-
плаво- смеђе боје она је знала да се нешто важно дешава.

Важније од свега на свету што се догодило. Важније и
од штрамплице, ћебенцета, бомбоне, пса који јој је гриц-
као стопала док је лежала у колицима.

Време је стигло, али Време није хтелo да говори. Њено
Време је хтелo да пише. И видела га је. Време је село поред
ње на кауч и помазило је по неспретним ручицама.

Нико није приметио да се дете од једва три године не-
природно ућутуало и занело у своје чудне играчке. Ником
није било чудно ни то што дете уместо лутака и коцки

има папирне играчке. Време је ухватило нежно за руке и она је опустила своју шачицу и пустила је да је води. Била је срећна, осмех се разлио по бледуњавим образима. Она је напокон видела та слова како се увезују, како се играју. Знала је да свако слово иде тачно тамо где треба.

– Хееј! – зачула је изненада глас своје сестре. Исти онај глас који је непрестано одбијао цело јутро. – Погледајте ово! – казала је њена сестра са искреним чуђењем у гласу.

– Јеси ли ово сама урадила? – упитала је.

Девојчица није знала шта се дешава око ње. Само се смејала срећно док је све више одраслих било око ње. Чак је и прабаба довезла колица у собу да види шта се дешава, иако је поносно игнорисала већи део своје бучне фамилије, осим свога сина и сина свога сина.

Сви присутни су направили круг око детета, док је њена сестра држала кутију и показивала тај чудни низ слова који је тврдио савршено правилне речи : катарина, мама, баба, деда, мира.

Истраживали су ко је од присутних помогао, јер немогуће да дете које једва говори само пише, али сви су били довољно заузети својом причом да би се сетили да је ико уопште приметио дете које се игра њима иза леђа. Чини се да су тада сви били задовољни што је ћутала и била мирна.

– Хајде опет уради ово, хоћеш? – чула је да неко пита, и послушно је климнула главицом. Узела је слова и полако на каучу поново направила низ речи. Овога пута је знала како треба. Одрасли су гледали у тишини шта им се одвија пред очима.

А онда је рекла, изненада:

– Хоћу јогурт. - и оставила све што је радила и отишла у кухињу да сачека бабу да јој да јогурт у троугластом паковању са зеленим словима који је тако волела да пије.

ОЧИ ПУНЕ МОРА

Будна сам. Не сањам. Вријеме одавно губи сврху, јер ми се мијешају дан и ноћ. У несагласју смо. Пролази као гуштер кроз прсте.

Осјећам се као луди шеширџија из Кероловог романа. Смијех и сузе иду наизмјенице. Гледам у екранчић. Туђи животи који се нижу у виртуелном свијету убрзавају проток. Лудачки желим да заспим. Али капци не слушају. Екранчић телефона треба да ме успава а не разбуђује. Као да чекам нешто, а не знам ни сама шта. Неку ријеч, неку слику.

А онда је услиједило питање - Још си будна? Поставља га непознати морнар. Не знам му ни име. Можда је ту случајно а можда смо се некада у прошлом животу договорили да се нађемо вечерас баш ту док невјероватно пун мјесец игра чудне игре са нашом маштом.

Смијем се и одговарам прозаично да ме Луна зафркава, као и многе те вечери. Лунатици, врло мало нас дијели од обичних лудака. На питање како да ми помогне, одговарам: Причом за лаку ноћ. Каквом? О очима пуним мора. Зашто? Видјела сам данас коња. Оно несретно живинче што тјерају по најгорем жаропеку да цима таљиге по

граду. Коњ, дивна и племенита животиња. Никада нисам прошла близу ни једног упрегнутог. Овај је стајао у хладовини и дрхтао. Око њега су врштали и скичали али његове очи су ме приковале. У њима сам видјела тугу какву нисам ни у једним људским. Тугу за ливадама, пашњацима и небом.

– Какве то везе има са тобом и морем?

– Мислим да сам и ја живинче које сања море. Без мора сам ништа. Прах који прикупљен на једном мјесту твори мене. По инерцији.

– Добро. Онда да видимо. Био једном један Јуре који је имао гитару. И није знао да је свира.

Затварам очи и замишљам чудног Јуру пустињака који не зна да свира, али је свјестан да свака жица прикована за тај врат гитаре чува нечији живот. Ни под старе дане није одустајао од тог вјеровања. Сваки пут када би жица пукла, неко би напустио овај свијет. Остала му је још само једна жица. Некако је знао да она ипак није само његова, али није имао појма ко виси на тој посљедњој жици. Јер није имао никог кога би волио толико да га својим чворовнатим и тврдим прстима исхабаним од мора и вјетра задржи.

И тада чујем у даљини као свира Ђанго Облаке са своја два прста. У мојој соби не ради ни један уређај. Не постоји ни један извор, а опет јасно чујем како гитара разиграва своју причу.

– Еј, мислим да приче више нема – свијетли са друге стране мреже. Изгубили смо нити.

Нисам стигла до мог мора. Нико није видио како тугујем за плаветнилом. Све се зауставило у тренутку. Стигао ме је толико дуго чекани сан.

Док сам тонула у пријатну тмину, учинило ми се како један зрак мјесеца излази из моје собе тихо и шеретски намигује, док Ђанго и даље свира.

ОПРОСТ

Примијетио је крајичком ока познату фигуру. Стајала је на улици онако ситна, сва у црном. Подсјећала га је на неку птицу. Покислу птицу. Стајала је на углу док је он посматрао кроз жичану ограду. Оклијевала је да пређе улицу.

Није био сигуран да му око разазнаје црте лица зато је наставио да чупка израслу траву око стабала воћака. Земља је била сасушена и тврда, али је наставио да ради не обазирјући се. Велики пас му се мотао око ногу а затим је отишао у хлад и легао демонстративно, разочаран зато што је остао без очекиване игре и мажења. Тог јутра Милан није био претјерано заинтересован да се добацују са лоптицом. Знао је да пас то не разумије. Пас је роб навике. Он очекује лоптицу.

Ваздух је постајао тежи како су се облаци скупљали над Будвом. То су они дани када тежина притисне плућа и када све што мрда жели што прије да се склони на неко мирно мјесто и чека да се небо отвори. Пљусак је био све ближи и он је то знао. Људи са мора имају неку чудну особину да се разумију са небом и са вјетровима. Оставиле

су им генерације прије њих записано у генетском коду. Јер некада се ваљало са морем борити и чекати да врије-ме дозволи да се оде у рибу или да се спаси род маслине. Нејасно се сјећао дјетињства и скупљања маслина за уље. Данас то није тако. Лакше је. Сви су заборавили своје маслињаке, а уље купују из увоза. Не може ни примаћи оном опором укусу који још увијек памти. Ни мирисом ни укусом.

Из полусна испреплетане јаве и сјећања тргнуо га је гласан лавез. Пас је одјеном устао и отрчао до ограде. Инстинктивно се окренуо и видио је како стоји и како га посматра.

– Дон, миран!

Пас се послушно вратио до њега очекујући нову награду за послушност, али он је стајао и гледао у жену која је стајала код ограде. И она га је нијемо посматрала. Осјетио је прву кап кише како му је оквасила врат, а она се брзо окренула и отишла.

Није стигао ни да је заустави, ни да је поздрави. Иако су је године савиле и одузеле гипкост док је ходала, знао је да је то она. Николина мајка. Док је гледао како одлази, искрсао је лик дјечака, чупавог, насмијаног како трчи према њему и пружа му привјезак за кључеве у облику косовског божура. А онда је осјетио влажну њушку пса како му гура руку. Кренуо је ка улазу у кућу, док је пас каскао за њим. Отворио је врата, вјешто тијелом не дозвољавајући Дону да га прати унутра. Осјетио је мирис кафе. Марица, његова жена, је већ скувала и чекала га је да је заједно попију прије него што свако од њих настави својим послом. Њихов мали ритуал који их је годинама

држао на окупу. Марици није промакло да одсутно сједа за сто и испија тамну течност. Нешто га је мучило. Парови који проведу толике године заједно су повезани. Изградили су те тананае антене једно за друго. А Марица је Милана познавала и прије него ли су се узели, и прије него ли је завршио у затвору. Знала је да дуге године у ћелији остављају трага. Ушао је као млад са свега 22 године, изашао после пет година и повукао се од свих. Гледала је како га људи на улици избјегавају, гледала је како сви у кафићу нагло утихну када он уђе. Знала је да покушава да поврати свој живот, да ухвати конце и мисли али му није успијевало. Дуго је и њој требало да се осмјели да му приђе. Привлачио је као чудна загонетка која тражи да буде ријешена, а дјевојке у њеним годинама чезну да и саме постану дио рјешења мистерије.

– Нешто се десило? – упитала је забринуту.

– Ма ништа, само вријеме је јако лоше. Убија спарина.

Знала је да не говори истину, али није инсистирала. Знала је и да ће јој рећи. Као и увијек што би јој испричао када скупи снагу да је суочи са истином. Истина је сурова, то су знали обоје. А Марица је имала снаге да поднесе пуно истине као што је подносила свих ових година. Пољубила га је нежно у чело и отишла у купатило да се спрема.

Милан је чуо како пушта воду из туша. Замислио је маглу у купатилу и добио жељу да јој се придружи, али је одустао. Осјећао је неку чудну малаксалост. Узео је телефон да прочита вијести да макар мало скрене мисли. Марица је изашла из купатила у облаку паре. Увила је мокру косу у пешкир док је свуда по соби тражила другу

папучу. Ухватио је себе како се смијеши. Њена заборавност га је забављала. Пожелио је да је загрли, да је стисне чврсто и да урони нос у њен врат и кожу како би побјегао од црнила које га је обузимало, али остао је да сједи на свом мјесту.

– До када си данас на послу? – питао је.

– Предајем смјену у 15.00. Стандардно. Имаш ли неку посебну жељу за ручак?

– Не баш, шта год је теби најлакше. Само немој пилетину молим те.

Знала је да не воли пилетину. Чак није ни месо волио да једе. Када стигне на посао видјеће какве су јој опције. Још једном га је пољубила прије него што је спремна изашла из куће и запутила се ка супермаркету у којем је радила.

Већ четири године је радила на истом мјесту. Није се бунила. Знала је да може боље и више, али читав град јој је послао јасну поруку: Остави Милана и биће посла.

Није жељела да га се окдрекне. Знала је ако га и она напусти да ће остати потпуно сам на овом свијету. А она га је вољела. Неизмјерно. Још увијек је након толико година осјећала оне трептаје заљубљености као док су се забављали. Ако су се скривани састанци и дуге шетње опустјелим шеталиштем могли звати забављањем. Почели су да се срећу случајно на улици, шетајући. Она са пријатељицама, он сам са псом.

Оне које су кикотаво пролазиле, оговарајући док још није ни прошао, он који би пролазио још брже у жељи да избјегне отров изговорених ријечи мале средине која тако лако одбацује.

– Виђе ли га какав је? – говориле би једна другој.

– Скоро је изашао из затвора.

– Е несрећа. - додавала би трећа, подсјећајући гласом и изговореним на своју мајку, оцвалу и зловну жену која је живот провела мијењајући љубавнике док је њен муж покушавао своју срамоту да ублажи алкохолом. Дјеца су им расла уз бабе и дједове и на улици.

Марица је ћутала и осјећала стид. И у њој је расла жеља да негдје застане и проговори ријеч-двије са тим момком којег су њене другарице тако немислордно оговарале. Подсјећале су је на оне жене из прошлости које су носиле дуге сукње и палиле ломаче несретницима које би неко оптужио да су или вјештице или убице. Правда руље која не зна за правду.

На крају се осмјелила и почела је сама да шета. Истом рутом и у исто вријеме када је претпостављала да ће и он бити на шеталишту. И тако је почело.

Њихова игра је трајала мјесецима, док се једном није вратила кући и затекла љутилог оца како је чека.

– Гдје си ти до сада? - питао је строго.

– Била сам напољу са другарицама.

– Којим?

Почела је да набраја, али је онда прекинуо нагло снажно лупивши шаком о сто:

– Зашто ме лажеш? Знаш ли да ми је стрико Андро ка-
зао да те видио са оним малим што је из затвора изашао?
Да ли си ти нормална? Па знаш ли зашто је лежао пет
година?

Наравно да је знала, али она сама се није усуђивала да изговори.

– Убио је човјека! Убио је на правди Бога свог пријатеља будалетино једна! Знаш ли ти што је таквим људима у главу? Оли тебе да оплакујемо? Мрш у собу и да ти није пало на памет више да га видиш!

Она је у сузама отрчала и закључала се. Знала је све. Али је знала, без обзира на све да је Милан њен човјек и да жели да буде уз њега. И била је. Врло брзо су се узели. Упркос противљењу. Упркос одбацивању. Онога дана када су у општини потписали књигу вјенчаних, скромно, напуштени од свих – од тада никада више није ушла у родитељски дом. Тог дана им је читав град окренуо леђа, а они су стали једно уз друго у инат граду и у инат свима. Када су се узели он је имао 29 година, а она 25. Ни после шест година нису добили дјецу. Када би пробала да разговара о томе, он би заћутао и дуго гледао у под. Некада би одговорио да дјеца треба да буду прихваћена и да не би могао да поднесе да гледа како му неко малтретира дијете само зато што је њихово.

– Бојим се да бих опет завршио у затвору. – проговорио би тихо, а она је знала да говори истину. А то је нешто што ни по коју цијену није жељела да се догоди.

Ушла је у продавницу и кроз осмјех се јавила својим колегиницама. Придружила им се у спремању и слагању робе, чишћењу и припремама да отворе врата за прве муштерије. Супермаркет је био дио ланца трговине, и само зато што је централа фирме ван Будве је успјела да добије посао. Какав-такав, али ипак посао. Прихватила је да ради не размишљајући пуно о понуђеном. Као да је имала превише избора, надала се да ће вријеме учинити да ране зацијеле, да град заборави – али то се није

дешавало. Покушавала би понекад Милана да натјера да оду међу људе, заједно, да свима у инат сједну на терасу Могрена да тамо попију кафу, да се јаве свим бившим пријатељима, али он је увијек у посљедњем тренутку одустајао. Није имао ни снаге ни храбрости за то. Временом је и сама престала да га наговара на такав подухват и одлучила да се препусти чекању. Чекању да он сабере мисли, да скупи храброст и да се суочи са свима. Прихватила је и ту чудну усамљеност коју су дијелили, али јој није тешко падала. Вјеровала је да неће заувјек бити тако. И док се надала и чекала свог мужа да се врати из бескрајних ходника кривице у које је залутао, пролазиле су године. Била је још увијек млада, али не толико да јој се осмјех шири безазленом наивношћу дјетета које угледа дуго жељену играчку, то је постао озбиљан осмијех жене која дубоко воли. И то су сви знали. Вољела је да ради на каси. Тих пар секунди сусрета са другим људима док пиште бар кодови, службени сусрети размјене новца и добара чинили су свакодневницу подношљивом када би се густе кише стушtile над градом и када су сви тражили мјесто гдје могу да се сакрију од новембарске јужине. Марица није бјежала од јужине и њене тежине. Напротив, вољела је баш тада да шета уз море и послуша кује његов хук, његову љутњу. Сваки талас разбијен о стијене разбијао би и њену сумњу, страх, бол. Враћала би се кући покисла али срећна.

Док су улазили први купци, пришла јој је колегиница да јој помогне око гајбица са воћем.

– Је си ли чула ко је у граду?

– Не?

– Па Николина мајка. Анка. - рекла је и значајно је погледала.

Марица је застала са гајбом у рукама. Знала је да од ње очекују неку реакцију. Прогутала је кнедлу, удахнула дубоко и наставила у тишини да ради. Њена колегиница је наставила као да се ништа није десило.

– Видјела је моја мајка, јуче око поднева. Враћала се са гробља. Негдје је чула да је болесна, али она је изгледала добро. Чак јој се и јавила. Јадна жена. – рече и застаде као да се сјетила са ким разговара.

Разговор је ту и прекинут јер се нови дан увукао у продавницу заједно са муштеријама које су почеле да долазе за хлеб, млијеко, кафу, уље, чија сјеменке.

Некада супермаркети нису били тако шарени, богати и приступачни. Били су сведени на свега неколико основних животних намирница и сивило. Али и то што се куповало је имало укус. Данас има више чоколаде а мање дјеце која би је јела. Дјеца данас једу нешто друго. Марица је гледала у двоје клинаца, два дјечака узраста од отприлике 5-6 година како јурцају између рафова и урлају, јуре се колицима док је њихова мајка између два телефонска позива бирала јабуке и ананас. Ишла јој је на живце дрека, али није смјела да реагује јер муштерија је увијек у праву. Чак и када вас више него очигледно малтретира.

Вратила се кући са кесом пуном намирница. Милан није био код куће. Вјероватно је извео пса. Распаковала се и сјела да га сачека скролујући бесциљно по екрану мобилног телефона. Да ли да му каже и шта уопште да му каже. Чула је врата како се отварају.

– Стигла си?

– Јесам. – осмјехнула се некако на силу. Ваздух је постао тежак од тишине. Покушавала је да је прекине чаврљањем. Звучала је нападно и неувјерљиво и онда је заћутала.

– Знаш ко је у граду? - упитала је напокон понављајући исто питање које је и њој поставила колегиница на послу.

– Знам. – одговорио је. Тада су им се погледи срели. Питање је висило у ваздуху. Милан је знао да ако настави нешто ће се догодити. Нешто непредвиђено и подмукло што га вреба од раног јутра.

Марица је чекала одговор. Жељела је да он први почне и да каже нешто. Умјесто тога, увукао је главу у рамена и питао: шта има за ручак.

Видјевши да је крај разговора, Марица одлучи наставити играти игру коју су започели у нади да ће тај црни облак слутње нестати изненада као што се и појавио. Није жељела да буде досадна. Није жељела да отвара нове ране ножем. Ћутали су и причали су. Прије одласка на спавање је пољубио. То је био једини знак да се нешто данас заиста и догодило. Киша је и даље падала, и звук је полако обоје увукао у сан.

Милан је устао прије Марице. Волио је да устаје раније. Изашао је испред куће у нади да ће моћи да се позабави баштом, али блато му није дозвољавало. Чак се и Дон нерадо промешкољио из кућице јер је дан слутио спавање. А онда је угледао како стоји на истом мјесту, преко улице двоумећи се да пређе.

Анка је стезала ручке своје ташне. Видјела је Милана како излази из куће. Вратила се у Будву само са једним циљем. Да га види.

Милан је пожелио да се окрене и побјегне, а онда је одједном застао и рекао у себи : Доста.

Кренуо је полако ка капији гледајући право у Анку. А онда је и она кренула ка њему несигурним, старачким ходом.

Подсјећали су тог јутра, на пустој улици Будве без саобраћаја, која се још увијек није пробудила, на двојицу револвераца из вестерна како се спремају за финални обрачун.

Обоје су застали јер ни једно ни друго нису били сигурни шта даље. Онај први корак, онај који су мислили да ће ријешити све је направљен, али он је био недовољан. Требало је нешто казати.

– Здраво Милане. - казала је Анка

Климнуо је главом у знак поздрава, очекујући од ње да настави али то се није догодило.

– Дошли сте Анка- рекао је напокон.

– Јесам. – мирно је потврдила не скидајући поглед са њега.

– Дошла сам јер желим да ти опростим. Желим да ти опростим али ми мораш помоћи. Ја само желим да знам шта се догодило оне вечери. Желим да знам зашто? Брањено си се ћутањем и осуђен си на пет година, све знам али не знам зашто Милане?

Тргао се на помен свог имена. Хтио је опет да побјегне. Покајао се због своје одлуке да приђе капији. Стајали су једно преко пута другог. Дијелила их је ограда, али дијелило их је много више. Велики зид који нису знали како да прескоче. Да помогну једно другом.

– Анка, молим вас.

– Не желим да одем одавде док не сазнам Милане. Ја нећу још дуго. Зато сам и овдје. Да једном рашчистим са прошлошћу, да се помирим са собом. Да се помирим са тобом и у миру да одем.

Није вјеровао да ће се ово икада догодити. Па ипак, ево је ту, стиснутих уста и молбом у очима, гласом промуклим од година и старости. Мислио је да ће заплакати, али није. Била је чврста. И непоколебљива.

– Уђи – рече Милан и отвори капију.

Закорачила је бојажљиво, а затим све сигурније. Позвао је покретом руке да уђу у кућу. Кренула је за њим. Дон је истрчао да је поздрави машући репом радознало гледајући у придошлицу.

– Дон, место! – строго му је подвикнуо и пас се повукао назад у кућицу вјероватно тужан и запитан што је учинио погрешно.

– Не бојим се паса. – рече Анка

Ушли су у кућу, Марица је била будна. Угледавши гошћу иза Милана, покри уста од изненађења и без гласа је зурила у Анку.

Анка као да је није примјетила, пажљиво је посматрала просторију у којој су били. Дневна соба спојена са кухињом, мало намјештаја, шкуре још увијек неотворене па се јутарња шкрта свјетлост једва пробијала унутра.

– Није се пуно тога промјенило – констатовала је више за себе.

– Није – одговори Милан а затим се окрену према Марици која је још увијек стајала – Хајде, шта си се укипила. Дај гошћи кафу.

– Хвала не пијем, али чај може.

– Стиже, одмах- рече Марица и стави воду у електрични кетлер.

Док су сједјели и ћутали чекајући чај, Милану су навирале успомене. Успомене на дјечака, тамнопутог, бијелих зуба, лица вјечито развученог у осмјех. Сјећао се како су се упознали, још у првом разреду основне када га је група дјечака старијих од њега свакодневно малтретирао због његовог изгледа, лоших панталона и погрешне фризуре. Сјећао се како су му бацали књиге и свеске у блато и како је ћутао понижен и уплакан. Како му је отац говорио да то није ништа, и како мајка нестаје кроз врата. Сјећао се своје усамљености и једног дјечака који је, умјесто да се придружи групици силеџија, одлучио да га брани. И одбранио га је. Ишли су заједно на плажу после школе, заједно су уписали пливање и ишли у Котор док у Будви затворени базен још увијек није постојао. Били су увијек нераздвојни. Никола је био онај који у друштву све шармира и плијени својом појавом. Милан је обично стајао по страни. Али је посматрао свог пријатеља како се вјешто креће кроз простор, како прилази и упознаје друге људе, како дјевојке уздишу за њим. Све до ...

– Ево чај. Желите ли шећер или мед? – упита Марица
– Ништа, хвала.

Милан погледа у Анку и она пожури да изађе из собе. Промрмљала је како мора на посао. Поздравила се најљубазније што је умјела и изашла.

Када су остали сами, неколико минута, дугих као вјечност сједјели су ћутећи.

– И? – проговори Анка.

– Шта и? Све знаш. Били смо код вас у старом стану, ти си отишла била на неколико дана до Београда код својих. Попили смо. Слушали смо музику када је Никола извадио однекуд пиштољ. Мислио је да је јако паметан и да може да се шали са тиме. Пиштољ је опалио, случајно и то је то.

– Мислим да ми не говориш истину. – рече Анка и из торбе извуче већ пожутјелу свеску.

– Ово је Николин дневник. Пронашла сам га недавно у старим књигама које сам хтјела да бацам.

– Нисам знао да је водио дневник – рече Милан. – Не личи ми то на њега.

– Да знам да не личи. Иако је Никола био омиљен у друштву, типичан екстровејт, био је заправо јако емотиван и изгледа да није волио да дијели своја осјећања ни са ким, ни са мном али ни са тобом. Хоћеш да прочиташ?

– Не знам гдје ово води Анка?

– Прочитај дневник. Писао га је пола године прије него што се догодила она трагедија. Био је јако заљубљен. Онако како младо срце може да воли. На моменте личи на Бајрона док трагично описује своју љубав. Како је поставља на пиједастал, како жели те усне, тај врат. – Анка је застала гледајући Милана право у очи. Спустио је поглед.

– Не знаш претпостављам ништа о тој особи о којој пише?

Ђутање је постало неиздрживо. Милан се све више скупљао на својој столици. Нервозно је вртио прсте, гризао усне док није раскрварио доњу. Тада осјети лаган додир Анкине руке на образу која му је подигла браву:

– Молим те Милане – рекла је тихо и скоро родитељски – Морам да знам и мораш ми рећи. Ти знаш да ја знам

да је у овом дневнику писао о теби. Он је био заљубљен у тебе.

Осјетио је како се нешто ломи, пуца, урла у грудима. Крик је излетио из уста неконтролисано. Напољу је Дон загребао по вратима плашећи се за газду. Милан је почео да јеца и рида. Као мало дијете. Више није имао снаге да се бори и да чува тугу само за себе. Провалило је као брана коју су појели даброви и није имало намјеру да стане. Анка је чекала да се сабере. Она је све своје сузе исплакала.

– Знам да сам ја. – проговорио је кроз бале. – Знам. Рекао ми је. На крају. На самом крају Анка. Рекао је да ме воли. Био сам забезекнут. Нисам то очекивао. Да сам знао шта ће се десити, другачије бих реаговао. Те вечери ме позвао код вас, рекао је да ће доћи још неки пријатељи из града и пошао сам ништа не слутећи. Дошао сам у стан, он је већ био попио. Чула се тиха и романтична музика, пригушено свјетло. Казао ми је да очекује и неке дјевојке да дођу. Вријеме је пролазило, нико није долазио. Није био разочаран. Сјео је до мене и узео ми руку и тада ми је рекао да ме воли. Пробао је да ме пољуби. Нисам очекивао да ће се то догодити. Одгурнуо сам га јако грубо. Пао је на леђа али му није било ништа. Тада је извукао пиштољ и казао да ће се убити ако било коме шта кажем. Био сам љут и збуњен, изашао сам из стана, нисам ни стигао до излаза из зграде када је одјекнуо пуцањ. Одлетио сам горе прескачући по неколико степеница, али није му било од помоћи. Нагнуо сам се над тијело да видим да ли дише, пуцао је себи у срце. Тада је ушла комшиница и почела да вришти. Нисам знао шта да радим. Држао сам онај пиштољ, стајао у локви крви и тада сам одлучио да

ћутим. Да ћутим због тебе и због града, овог проклетог малог града који га не би ни испратио да се сазнало.

Анка је ћутећи слушала. Низ образе су јој се сливале крупне сузе. Узела је дневник и вратила га је назад у торбу. Извадила је уредно пресавијену платнену марамицу и обрисала сузе и нос. Затим је устала. Погледала је на Милана који је још увијек згрчен на столици ридао:

– Хвала ти. – рекла је а затим изашла из собе и из његовог живота.

Дон је искористио прилику да се угура у кућу. Дотрчао је до Милана и почео да му забринито лиже лице. Њежно одгурнувши велико клупко црне длаке, устаде и пође у купатило. Није избацио Дона иако је знао да ће Марица бити љута због длака и блатњавих шапа, није марио. Умио се хладном водом, затим је насуо чашу ракије и попио је на екс. Размишљао је тренутак да ли да наспе још једну, а онда се предомислио. Узео је јакну и поводац и изашао је напоље.

Марица је бројала пазар и сводила касу. Требала је да преда смјену и да иде кући. Дан јој је прошао као у магновењу. Гризла је нокте од нервозе што није радила од средње школе, изненада осјети нечији поглед на врату. Окренула се полако и угледала Милана како стоји на улазу. Махнуо јој је и остао да чека док не заврши. Марица је узела торбу и изашла напоље.

– Откуд ти?

– Стала је киша, мислио сам да бисмо могли да проше-тамо.

– Куда ћемо?

– Хоћеш да сједнемо у Могрен и попијемо кафу? Она јутрос ми је тешко пала.

– Знаш. Чекам скоро десет година да ме позовеш на кафу.

На градском гробљу, Анка је њежно помиловала надгробну плочу и прошапутала:

– Ех, сине.

Није могла да плаче. Одавно се исплакала. Сада напокон може да пусти Николу да почива у миру.

ИВА ИЛИ О ЈЕСЕНИ ГЕНЕРАЦИЈЕ X

Ива Бајковић је познато лице јавне сцене у ЦГ. Била је ТВ лице, новинар, политички активиста, друштвени инфлуенсер. Атрактивна, критичног става, провокативног наступа, тешко да је остављала могућности да се према њој равнодушно односите. Јер у епохи ријалитизације медијске сфере, она није безлични и конфекцијски Talking Head, чији се значај мери бројем лајкова, пратилаца или шерова. Не, она и те како има шта да каже или напише. А осим што има, уме то и да лепо уобличи и стилизује. Па било која тема да је у питању. Јер код Иве, политика, социјална сфера, путописи, урбанизам, популарна култура или дубока интроспективност, представљају део једног целовитог универзума и погледа на свет.

Сви који прате њене активности у протекле две деценије, одавно су приметили, како њени есеји на разне теме, увелико превазилазе капацитете стандардног новинарства, те да она поседује још један таленат, и то онај литералан. И ако је увек тражила изговоре, због којих је одлагала њихово публиковање у форми стандардног

књижевног дела, након историјских промена које су се десиле у ЦГ током „године нашег незадовољства” 2020., понестао је сваки аргумент којим би се одлагала даља експресија Ивиног стваралаштва *urbi et orbi*.

Зато, на срећу, данас имамо пред нама збирку кратких есеја или прича, ствар је како год то ко од нас доживи, којом она износи себе пред читаоце. Јер заиста, мада неко може помислити како су главни јунаци ове књиге градови (Будва, Херцег Нови, Београд), као топоними њене интимне географије који су је културолошким утицајем обележили као личности, или социјална и егзистенцијална динамика која је попут олује брусилa њен карактер, вероватно би био само делимично управу. Најважнији протагониста ових страница је унутрашња структура Ивине личности. Још прецизније њен ум, тело, срце и душа, које она, без икакве уздржаности износи пред нас. У свој својој несавршености, са свим њеним врлинама и манама, добрим и мање добрим карактеристикама. И када нас осваја, и када нас иритира, то је она. Једна и непоновљива.

Зато када неко тражи недоследности или поетске осцилације у квалитету њеног креативног рукописа, био би потпуно управу. Ово дело има својих естетских недостатака, али је оно израз аутентичне личности која се не плаши да се пред јавношћу покаже онаквом каква јесте, а то је у овој епохи мимикрије велика лична храброст. Ива се не плаши да нам покаже и своје слабости, рањивост, страхове, дилеме, али и вољни моменат, снагу, спремност да не одустане од својих животних избора. Због свега тога, њени текстови увелико превазилазе индивидуалне карактеристике самог аутора. Као у изломљеном огледалу, ту свако од нас може

видети фрагменте или парчиће сопствених живота, страхова, нада, разочарања, жеља, неиспуњених очекивања.

И ту долазимо до тачке, када се појединачно искуство трансцендује у заједничко. Ива, док говори о себи, све време непогрешиво скицира контуре колективно несвесног (како би Јунг рекао) и система вредности читаве једне генерације. Оне, коју су социолози одавно назвали Generation X. Реч је о људима из западне цивилизације рођених шездесетих и седамдесетих година прошлог века, формираних на филмовима Новог Холивуда, Бронзаног доба стрипа, америчкој indie и grunge музичкој сцени или литератури Брета Истона Елиса, Муракамија и Палуњака. Меланхолични, интровертни, емоционални, васпитавани за одрастање на потпуно другим моделима од света који су затекли када је дошло време да га преузму, несигурни јер су схватили да постају прва генерација која ће живети лошије него њихови родитељи.

Ивино стваралаштво има ту компоненту. Оно говори о њој, али и свима нама који смо стасавали на сличан начин, шта смо све могли да будемо, у чему све нисмо успели и где смо сада. Дубоко у средњим годинама, добро израђављени изазовима које нам је епоха наменила, али још увек са енергијом у срцу, спремни да не одустанемо од самих себе. Зато у својим најдубљим слојевима, стваралаштво Иве Бајковић је потрага за суштином, за сврхом свих ствари, те за нашим местом у свему томе. Она је Одисеј своје генерације, која је уместо повратка кући, изабрала да трага за идентитетом и смислом, у глобализованом, а дехуманизованом свету постистине, те да нас охрабри да сви заједно пођемо са њом у ту онтолошку мисију.

Верујем, да ће у животној јесени наше генерације, „када сваки лист постаје цвет” (Ками), Ива приложити још оваквих дела и помоћи свима нама у потрази за самим са собом.

„Ми сада нисмо та снага која је у старим
временима померала земљу и небо,
Ми смо оно што јесмо;
Једнак темперамент херојских срца,
ослабљен временом и судбином,
али снажан у вољи да се труди, трага,
пронађе и не одустане.”

Алфред, Лорд Тенисон

24. X 2021., Београд, Србија.
Владимир Добросављевић

О АУТОРКИ

Ива Бајковић је рођена 19. октобра 1973. године у Београду. Завршила је Академију лепих уметности, одсек менаџмент у култури и уметности.

Од 1994. ради као телевизијски новинар. Каријеру је започела у Београду на Трећем каналу а затим је наставила да се бави тим послом у Будви и Подгорици.

Била је активан учесник политичких процеса од 2012. до 2020. године и често је својим објавама на друштвеним мрежама указивала на друштвене проблеме.

Књига кратких есеја, колумни и прича је њена прва књига.

Живи у Будви. Има два сина.

СIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-736-33-0

COBISS.CG-ID 19551236
